ОДЕЩИНА
ЗЕМЛЯ, ЩО ОБ'ЄДНУЄ

ОДЕСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ

Департамент освіти і науки Одеської ОДА

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

І щорічної обласної молодіжної конференції

«ОДЕЩИНА УКРАЇНСЬКА: МОЛОДЬ, ІДЕНТИЧНІСТЬ, МАЙБУТНЄ»

(присвяченої 35-ій річниці незалежності України)

ОДЕСА.ЧОРНОМОРСЬК
2026

ОДЕСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ

ОДЕЩИНА
ЗЕМЛЯ, ЩО ОБ'ЄДНУЄ

Департамент освіти і науки Одеської ОДА

Збірник матеріалів

І щорічної обласної молодіжної конференції

«ОДЕЩИНА УКРАЇНСЬКА: МОЛОДЬ, ІДЕНТИЧНІСТЬ, МАЙБУТНЄ»

присвяченої 35-ій річниці незалежності України

21 серпня 2026 року

ОДЕСА – ЧОРНОМОРСЬК – 2026

УДК 316.347(477.74):316.346.32-053.6

Одещина українська: молодь, ідентичність, майбутнє: збірник матеріалів І щорічної обласної молодіжної конференції (присвяченої 35-ій річниці незалежності України) (Одеса-Чорноморськ, 21 серпня 2026 р.) [Електронний ресурс]. – Одеса-Чорноморськ, 2026. – 151 с.

У збірнику представлено матеріали І щорічної обласної молодіжної конференції «Одещина українська: молодь, ідентичність, майбутнє», присвяченої 35-ій річниці незалежності України, яка відбулася 21 серпня 2026 року в місті Чорноморську Одеської області.

Матеріали збірника присвячено актуальним питанням утвердження української національної та громадянської ідентичності, збереження історичної пам'яті, розвитку української мови й культури, формування національної свідомості та громадянської відповідальності молодого покоління. Особливу увагу приділено ролі молоді у процесах державотворення, зміцненні суспільної згуртованості, захисті національних цінностей, розвитку територіальних громад та формуванні майбутнього України в умовах сучасних суспільно-політичних і безпекових викликів.

У виданні висвітлено теоретичні та практичні аспекти реалізації державної молодіжної політики, розвитку молодіжного лідерства, громадської активності, волонтерського руху, національно-патріотичного виховання, а також діяльності молодіжних рад, громадських організацій та освітніх інституцій. Розглянуто питання міжсекторальної взаємодії, залучення молоді до процесів ухвалення управлінських рішень, формування культури відповідального громадянства та забезпечення стійкості українського суспільства в умовах воєнного стану.

Окреме місце відведено осмисленню історико-культурної спадщини Одещини, її багатокультурності як складової українського національного простору, а також сучасним практикам утвердження української ідентичності на регіональному та загальнодержавному рівнях.

Збірник об'єднує наукові, аналітичні, інформаційні та практикоорієнтовані матеріали, що відображають досвід представників органів державної влади й місцевого самоврядування, наукової та освітньої спільноти, молодіжних і громадських організацій, військової та ветеранської спільнот.

Видання адресоване науковцям, науково-педагогічним працівникам, здобувачам освіти, представникам органів державної влади та місцевого самоврядування, фахівцям у сфері молодіжної політики, молодіжним лідерам, громадським діячам, а також усім, хто цікавиться питаннями української національної та громадянської ідентичності, розвитку молодіжного потенціалу й майбутнього Української держави.

© Департамент освіти і науки ООДА, 2026

© Автори тез, 2026

~ ВІТАЛЬНІ СЛОВА ~

Вітальне слово Міністра молоді та спорту України Матвія БІДНОГО

Вітаю, шановні учасники та учасниці щорічної обласної молодіжної конференції «Одещина українська: молодь, ідентичність, майбутнє»

Сьогодні, напередодні 35-ї річниці Незалежності України, ми зібралися тут з важливої нагоди: обговорити сучасні виклики у сферах утвердження української національної та громадянської ідентичності та молодіжної політики Одещини, а також окреслити нові можливості та подальші перспективи для української молоді.

Формуючи візію майбутнього для української молоді, ми маємо міцний фундамент – наші суспільно-державні цінності – воля, гідність, самобутність, соборність – що є концептуальною основою та консолідуючими чинниками утвердження української національної та громадянської ідентичності. Українська держава пройшла довгий та непростий шлях до Незалежності. Ми пишаємося, що ми українці: самодостатні, потужні та волелюбні. Ми здобули незалежність завдяки багатовіковій боротьбі наших пращурів. Риси нашої ідентичності та незламності простежуються протягом всієї історії становлення України: часів Русі-України, Козаччини, національного відродження XIX століття, визвольних змагань та боротьби XX століття. Кожен етап історії лише зміцнював наше прагнення до свободи та гартував дух української нації.

Ми є форпостом Європи, який непохитно стоїть на захисті демократичних цінностей та мирного майбутнього всього континенту. Попри надскладні виклики сьогодення, українське суспільство гідно стоїть на захисті України, щодня доводячи незламність українського духу. Особливо гостро це відчувається у південних регіонах - Одеській області. Проте складні обставини дають потужний поштовх для змін та розвитку на загальнодержавному та регіональному рівнях. Адже як у час війни за Незалежність, так і в мирному майбутньому, сталий розвиток держави можливий лише тоді, коли ми єдині. Одещина – це багатокультурний регіон, де різноманіття стало нашою силою. Незалежно від походження чи коріння, ми всі сьогодні єдині у своєму головному виборі – ми є свідомими громадянами України, які розбудовують українську політичну націю.

З початком повномасштабного вторгнення, спричиненого збройною агресією росії, українська ідентичність стала важливим ресурсом суспільної стійкості України та ключовим фактором згуртованості українців. Борючись за власну свободу, суверенітет та незалежність, ми відстоюємо збереження нашої історії, цінностей та традицій.

Війна за Незалежність зміцнила національну єдність українців, проте саме формування довгострокового бачення розвитку сфери утвердження української національної та громадянської ідентичності є надзвичайно важливим та актуальним питанням для подальшої роботи з молоддю.

Впевнений, що після завершення цього заходу представники районів і територіальних громад Одеської області, ознайомившись з механізмами та практичними кейсами, обов'язково здобудуть необхідні знання, що забезпечить ефективну роботу над досягненням спільних цілей та принесе якісні результати вже найближчим часом.

Пам'ятаймо: існування та процвітання України неможливе без загального усвідомлення громадянами своєї ідентичності.

Я дякую Одеській обласній державній адміністрації, усім представникам місцевого самоврядування та громадським лідерам, які долучилися до проведення конференції. А також дякую небайдужій українській молоді, яка своєю незламність, працею та вчинками доводить, що є надійною опорою для української держави.

Тільки в партнерстві та діалозі ми подолаємо всі виклики!

Бажаю плідної роботи!

Слава Україні!

Вітальне слово Уповноваженої із захисту державної мови Олени ІВАНОВСЬКОЇ

Дорогі друзі, шановні учасники й учасниці конференції, вельмишановна громадо Одещини!

Як Уповноважена іззахисту державної мови, щиро вітаю вас на незламній Одещині — морській брамі України, південному форпості нашої свободи й гідності.

Сьогодні ми зібралися задля відвертої та принципової розмови про фундамент нашого буття — про речі, які тримають державу, визначають координати нашої сили та живлять національну стійкість у часи вирішальних історичних випробувань.

Національна й громадянська ідентичність — це не абстрактна категорія. Це жива, пульсуюча тканина буття, виткана з глибинної пам'яті роду, традиційної культури, голосів предків та нашого щоденного свідомого вибору. А беззаперечним осередком і головним маркером цієї ідентичності завжди була й залишається українська мова.

Мова під час війни — це фундаментальний складник національної безпеки, наша перша лінія оборони та духовний щит. Вона структурує простір нашої думки, кодує спільні цінності, транслює світоглядні сенси крізь покоління й творить непорушний простір довіри між громадянами. Для українського Причорномор'я це має особливе, стратегічне значення: утверджуючи державну мову, Одещина остаточно витісняє чужі колоніальні наративи й заявляє на весь світ про свою питому, глибоку українськість.

Коли молода людина в Одесі, Ізмаїлі чи Білгороді-Дністровському обирає українську в академічній аудиторії, у дослідницькій лабораторії, у лавах захисників і захисниць південних рубежів, у мистецькому середовищі чи цифрових технологіях — вона безпосередньо зміцнює суверенітет і безпеку України.

Будь-яка міцна держава закорінена в історичну пам'ять свого народу. Вона є дієвий інструмент самоусвідомлення та спротиву. Саме молоде покоління сьогодні бере на себе сміливість інтерпретувати нашу багату спадщину сучасною мовою науки, освіти й культури, закладаючи надійні інтелектуальні підвалини для прийдешніх поколінь.

Наша стійкість виростає з внутрішньої зрілості та здатності брати відповідальність за долю спільного дому. Служіння державі, відданість її законам та утвердження її мовного простору постають усвідомленим покликанням, що вимагає щоденної праці, принциповості й мужності.

Водночас відбудова й відродження країни починаються з культури солідарності, взаємопідтримки та вміння гуртуватися навколо спільних державних цінностей.

Справжнє лідерство вимірюється здатністю єднати суспільство, підтримувати тих, хто поруч, і діяти заради спільного блага.

Поєднуйте в усьому гостроту інтелекту, фахову бездоганність, громадянську принциповість і щире серце. Тільки такий синтез знань, волі та любові до рідної землі формує лідерів, здатних змінювати світ і берегти державу.

Бажаю всім учасникам та учасницям конференції плідної праці, глибоких ідей, вірних однодумців поруч і непохитної віри в нашу Перемогу та розквіт Української держави!

З повагою та вірою у вас!

Вітальне слово від керівництва Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації

Олександр ЛОНЧАК, директор Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації

Ірина КОВАЛЬ, начальник управління освіти та молодіжної політики Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації

Шановні учасники конференції!

Шановні представники органів державної влади та місцевого самоврядування, ветерани, громадські діячі!

Дорогі представники молоді Одещини!

МАЮ ЗА ЧЕСТЬ оголосити про старт нової традиції на Одещині! Департамент освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації започатковує щорічну обласну молодіжну конференцію «ОДЕЩИНА УКРАЇНСЬКА: МОЛОДЬ, ІДЕНТИЧНІСТЬ, МАЙБУТНЄ», яка має стати доброю традицією і ключовою платформою для єднання та розвитку молоді нашого регіону, а також передати найщиріші слова вітання для всіх учасників заходу від імені директора Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації Олександра ЛОНЧАКА.

Принципово та важливо, щоб кожного року конференція відбувалася в іншому районі нашої області. Тому що Одещина – це значно більше, ніж просто обласний центр.

Це 91 територіальна громада, де кожне селище й місто має свої унікальні традиції та історію, де живуть різні люди. Проте всіх нас об’єднує спільний дім – рідна українська Одещина! Особливі слова вдячності представництву Одеського району та місту Чорноморську за гостинність і чудову можливість започаткувати цю традицію саме тут.

35 років тому Україна відновила свою незалежність. Це не просто ювілейна цифра. Це 35 років нашого права на самовизначення: хто ми є, якою буде наша держава і яким буде наше майбутнє. І сьогодні це право Україна продовжує виборювати, доводячи усьому світові, що має власний шлях і визначає власну ідентичність.

Тому тема нашої конференції – «Одещина українська: молодь, ідентичність, майбутнє» –

є надзвичайно символічною. Три ключові слова визначають наш вектор: Одещина, молодь, майбутнє. Найважливішим словом, яке їх об'єднує, є ідентичність. Бо сила майбутнього – в усвідомленні того, хто ми є. Сила держави – це громадяни, люди, які беруть на себе відповідальність за її долю.

Незалежна Україна – це наша ідентичність. Тому утвердження української національної та громадянської ідентичності – це вже давно не лише питання гуманітарної політики. В умовах війни це питання національної безпеки та одна з головних умов збереження української держави.

Сьогодні надзвичайно важливо почути голос молоді. Адже молодь – це не «майбутні громадяни». Молодь – це громадяни України вже сьогодні. Це ті, хто навчається, працює, волонтерить, створює власні проєкти, розвиває громади, захищає Україну зі зброєю в руках. Це ті, хто сьогодні формує суспільство, у якому житимуть наступні покоління. Тому ми не просто створюємо для молоді можливості – ми відкриваємо простір для її голосу, ініціативи та відповідальності.

Особливо важливо, що сьогодні поруч із молоддю – представники державної влади, місцевого самоврядування, громадянського суспільства, ветерани та захисники України. Бо українська ідентичність формується не на окремому уроці чи під час окремого заходу.

Вона формується у щоденному житті. У родині, у школі та університеті, у громаді, у культурі, у ставленні до історії, у ставленні до державної мови, у ставленні до тих, хто захищає Україну.

І, найголовніше, – у власних вчинках. Я переконана, що ця конференція має стати не лише майданчиком для виступів. Вона має стати простором діалогу ідей, поколінь і відповідальності.

Щиро вітаю всіх із початком І щорічної обласної молодіжної конференції «Одещина українська: молодь, ідентичність, майбутнє»!

Бажаю нам змістовного діалогу, сміливих думок, сильних рішень і головного – віри в Україну та готовності щодня робити її сильнішою.

Слава Україні! Слава Героям!

Вітальне слово виконуючої обов'язки начальника управління соціально-гуманітарного розвитку Одеської районної державної адміністрації Вікторії КАРАНФІЛОВОЇ

Шановні учасники конференції!

Щиро вітаємо вас на Одещині, в Одеському районі! Сьогодні для нас особливо важливо вітати тут представників молоді, територіальних громад, органів влади та громадянського суспільства, об'єднаних спільною справою – зміцненням України.

Вітаємо з початком І обласної молодіжної конференції «Одещина українська: молодь, ідентичність, майбутнє» – конференції, яка від сьогодні започатковує нову щорічну традицію відкритого діалогу про українську ідентичність, роль молоді та майбутнє нашої держави.

Молоді люди сьогодні не просто говорять про майбутнє – вони його вже створюють. Захищають Україну, працюють, навчаються, волонтерять, розвивають громади, започатковують власні проєкти, підтримують тих, хто потребує допомоги, і беруть на себе відповідальність там, де ця відповідальність особливо необхідна.

Тема цієї молодіжної конференції є надзвичайно важливою. Українська національна та громадянська ідентичність – це не лише наше ставлення до історії. Це наше усвідомлення того, хто ми є, заради чого ми живемо і яку державу будуємо.

Саме тому особливо важливо, що сьогодні до роботи конференції долучилися представники молодіжних рад, громадських організацій, закладів та установ молодіжної інфраструктури, освіти та культури, територіальних громад і державних органів різних рівнів – усі, хто своєю щоденною працею зміцнює українську державність, розвиває громади та формує майбутнє нашої країни.

Це не просто представники різних сфер. Це партнери, об'єднані спільною відповідальністю та готовністю діяти заради розвитку громад, Одещини та України. Саме від такої взаємодії, від уміння чути один одного й об'єднувати зусилля залежить спроможність наших громад і держави в цілому.

І, говорячи сьогодні про майбутнє України, ми не можемо не згадати тих, завдяки кому ми маємо можливість навчатися, працювати, розвивати наші громади та проводити такі зустрічі. Це наші захисники і захисниці - військовослужбовці, добровольці, медики, волонтери, рятувальники, поліцейські та всі, хто щодня своєю працею і мужністю наближає Україну до Перемоги. Серед них – тисячі молодих людей, які сьогодні захищають не лише територію держави, а й наше право бути українцями, говорити українською, зберігати свою історію, культуру та вільно визначати власне майбутнє. Наш обов'язок – бути гідними їхньої мужності, підтримувати тих, хто боронить Україну, і кожен на своєму місці робити все можливе для нашої спільної Перемоги.

Напередодні 35-ї річниці незалежності України хочу побажати молоді головного – бути поколінням, яке не лише успадкує незалежну Україну, а й зробить її сильнішою.

Поколінням, яке зберігатиме українську ідентичність, розвиватиме громади,

відновлюватиме країну та примножуватиме її силу.

Вітаю з початком роботи І щорічної обласної молодіжної конференції «Одещина українська: молодь, ідентичність, майбутнє»!

Бажаю успіху кожному її учаснику і впевненості у спільній справі.

Разом будуємо сильні громади.

Разом зміцнюємо Одещину і Україну.

Слава Україні!!!

Вітальне слово в.о. Чорноморського міського голови Одеського району Одеської області Олени ШОЛАР

Шановні учасники конференції!

Щиро вітаю вас у Чорноморську – місті, яке сьогодні стало майданчиком для зустрічі активної, небайдужої та прогресивної молоді нашого краю, для відкритого діалогу про Україну, її майбутнє, утвердження національної та громадянської ідентичності та роль молодого покоління у зміцненні нашої держави.

Особливо символічно, що ця конференція об'єднала представників усіх районів Одеської області – керівників районних державних адміністрацій, представників Одеської обласної державної адміністрації, молодіжних рад, молодіжних центрів і просторів, творчу молодь та молодих людей, які вже сьогодні своєю громадянською позицією, ініціативністю й відповідальністю впливають на життя своїх громад.

Така зустріч – це значно більше, ніж обмін думками. Це можливість почути одне одного, побачити спільність наших цінностей і переконатися, що майбутнє Одещини твориться спільними зусиллями людей різних поколінь, професій і життєвого досвіду. Саме в такому діалозі народжуються ідеї, які згодом перетворюються на рішення, ініціативи та реальні зміни.

Особливого значення нашій зустрічі надає 35-річчя незалежності України. За цей час наша держава пройшла складний шлях утвердження власної ідентичності, свободи та європейського вибору. Сьогодні, в умовах повномасштабної російської агресії, незалежність для кожного з нас – це не лише історичне надбання, а й щоденна відповідальність, мужність захищати своє та рішучість будувати майбутнє на українських цінностях.

35 – символічна цифра. Це і вік нашої незалежної державності, і вік, до якого ще вважаємо себе молоддю. Як і наша Держава, наша молодь швидко дорослішає. В постійній боротьбі та особливо за час повномасштабної війни, наші діти вже чітко усвідомлюють себе українцями. Не зросійщеним поколінням. Не меншими братами, не частиною. А справжньою нацією.

У цих словах – усвідомлення історичного моменту, який переживає Україна, і глибока віра в покоління, що зростає в боротьбі за свободу. Молодь сьогодні не просто спостерігає за історією – вона творить її, захищає країну, волонтерить, розвиває громади, реалізує культурні й освітні ініціативи, формує нові підходи до суспільного життя. І наше спільне завдання – не лише підтримувати ці прагнення, а й створювати умови, за яких молодіжні ідеї матимуть можливість перетворюватися на конкретні справи.

Переконана, що сильна Україна починається зі свідомих громадян, згуртованих громад і відповідального партнерства між владою та суспільством. Тому надзвичайно важливо, щоб молодь мала можливість бути почутою, брати участь у прийнятті рішень і відчувати свою причетність до розвитку рідного міста, громади, області та держави.

Для Чорноморська велика честь приймати учасників цієї конференції. Сподіваюся,

що перебування в нашому місті, спілкування, обмін досвідом і нові знайомства стануть поштовхом до подальшої співпраці, спільних проєктів та ініціатив, які зміцнюватимуть українську національну і громадянську ідентичність.

Бажаю всім учасникам змістовного діалогу, нових ідей, професійного натхнення та впевненості у власних силах.

Переконана, що ця конференція сприятиме зміцненню української національної та громадянської ідентичності, консолідації молоді й розвитку ініціатив, які наближатимуть Одещину до спільної мети – бути згуртованим, сильним і успішним регіоном вільної, незалежної та мирної України.

Слава Україні!

~ ОПИС ~

Наталія ПРИВАЛОВА, канд. наук з держ. упр., доцент, головний спеціаліст сектору позашкільної освіти, виховної роботи та молодіжної політики управління освіти та молодіжної політики Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації

ОДЕЩИНА, ЯКА ТВОРИТЬ УКРАЇНСЬКЕ СЬОГОДЕННЯ І МАЙБУТНЄ

Одещина послідовно розвиває регіональну систему роботи, спрямовану на утвердження української національної та громадянської ідентичності, розвиток молодіжної активності та залучення молодого покоління до суспільного життя. Визначені державою пріоритети поступово набувають на регіональному рівні конкретного змісту – у рішеннях, проєктах, партнерствах, молодіжних ініціативах та постійному діалозі між державою, громадами й суспільством.

Одним із ключових напрямів цієї роботи є молодіжна політика. Сьогодні молодь Одещини – це не лише аудиторія, на яку спрямовуються відповідні програми та заходи. Це активне середовище, представлене у громадському житті, волонтерському русі, молодіжному самоврядуванні, науковій та освітній діяльності, у роботі територіальних громад, а також у захисті держави. Молоді люди вже сьогодні приймають рішення, реалізують проєкти, розвивають свої громади й набувають досвіду відповідального громадянства.

Саме для створення умов такої участі на Одещині послідовно розвивається відповідна інфраструктура та механізми молодіжного представництва. Активно працює Рада молодих вчених при Одеській обласній державній адміністрації, об'єднуючи молодих науковців навколо актуальних для регіону й держави питань. Важливу роль у формуванні та реалізації молодіжних ініціатив відіграє Молодіжна рада при Одеській обласній державній (військовій) адміністрації, забезпечуючи безпосередню участь молоді в суспільному житті та взаємодії з органами влади.

Новим етапом у розвитку молодіжного представництва стало створення Молодіжного конгресу Одещини – платформи, покликаної об'єднати молодих людей з усіх територіальних громад області, посилити їхню взаємодію, представництво та лідерські спроможності, а також розширити участь молоді у формуванні й реалізації державної та регіональної політики.

Паралельно розширюється мережа молодіжних рад і молодіжних просторів у територіальних громадах. Планово та системно працюють чотири молодіжні центри, які стають осередками молодіжного життя – відкритими просторами для навчання, спілкування, реалізації власних проєктів, розвитку ініціативності та набуття практичного досвіду громадської участі. Таким чином, в Одеській області поступово формується середовище, у якому молодь має не лише можливість висловлювати власну позицію, а й реальні інструменти для її реалізації.

У сукупності це формує вже не окремі молодіжні ініціативи, а системний підхід до роботи

з молодим поколінням – від створення інфраструктури та механізмів представництва до залучення молоді безпосередньо до суспільних процесів. Його принциповою основою є розуміння молоді не як об'єкта політики, а як її активного учасника і партнера держави.

Водночас політика у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності та молодіжна політика мають очевидний взаємозв'язок.

Сформувати відповідального громадянина неможливо без усвідомлення власної належності до української держави, її історії, культури, мови та цінностей. Так само неможливо говорити про стійку українську ідентичність, не створюючи для молоді можливостей реалізовувати її через конкретну громадянську дію.

Саме тому важливого значення набуває постійний діалог між поколіннями, державою і громадянським суспільством, органами влади та територіальними громадами, науковою й освітньою спільнотою, військовими та ветеранами, молодіжним середовищем. Такий діалог має виходити за межі формального обговорення цінностей і створювати простір для обміну досвідом, пошуку практичних рішень та спільної відповідальності за майбутнє держави.

Наразі саме на Департамент освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації покладено відповідальність за реалізацію в регіоні державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, а також молодіжної політики. Це визначає не лише коло повноважень і завдань, а й необхідність шукати сучасні форми їх практичної реалізації – такі, що дозволяють об'єднувати різні середовища, створювати простір для змістовного діалогу та залучати молодь до процесів, які безпосередньо визначають майбутнє країни.

Логічним продовженням цієї системної роботи стала ініціатива Департаменту щодо започаткування нової для регіону форми взаємодії – щорічної обласної молодіжної конференції «Одещина українська: молодь, ідентичність, майбутнє». Її концепція від самого початку передбачала поєднання двох взаємопов'язаних напрямів – політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності і молодіжної політики. Саме на їх перетині сьогодні формується відповідальний громадянин, здатний не лише усвідомлювати свою належність до української держави, а й діяти в її інтересах.

Ідея конференції визріла не ізольовано. Вона стала результатом взаємодії молодіжного, наукового, громадського, військового та ветеранського середовищ, представників органів державної влади й місцевого самоврядування. Її підтримка на різних рівнях засвідчила, що така платформа відповідає реальним потребам Одещини та ширшому стратегічному завданню – зміцненню української державності через формування активного, свідомого й відповідального громадянина.

Адже сьогодні недостатньо запитувати, якою буде Україна завтра. Значно важливіше – розуміти, хто і як творить її вже сьогодні.

Саме з таким розумінням 21 серпня 2026 року в Чорноморську Одеського району відбулася І щорічна обласна молодіжна конференція «Одещина українська: молодь, ідентичність, майбутнє», присвячена 35-ій річниці незалежності України.

Конференція об'єднала 178 учасників із різних регіонів України та з-за кордону. Частина працювала безпосередньо у Чорноморську, частина долучилася дистанційно. Серед учасників – представники органів державної влади та місцевого самоврядування, районних державних адміністрацій і територіальних громад, молодіжних рад, наукової спільноти, громадських організацій, військової і ветеранської спільнот, молодіжні працівники та активна молодь.

Ще до офіційного відкриття конференції відбулася година неформального спілкування. Учасники знайомилися, обмінювалися досвідом, думками та очікуваннями. На перший погляд, це була лише частина програми. Насправді саме з таких живих контактів часто починаються партнерства, спільні проєкти та нові рішення.

Поруч опинилися люди різного віку, професій і життєвого досвіду, але з єдиним розумінням: питання державності, української ідентичності та майбутнього країни не можуть бути

справою лише окремих інституцій чи фахівців. Це сфера спільної відповідальності.

Важливою складовою конференції стала участь представників державного та регіонального рівнів. Із вітальними словами до учасників дистанційно звернулися Матвій БІДНИЙ, Міністр молоді та спорту України, та Олена ІВАНОВСЬКА, Уповноважена із захисту державної мови.

До вітального слова також долучилися представники Одещини та міста Чорноморська – Ірина КОВАЛЬ, начальник управління освіти та молодіжної політики Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації; Вікторія КАРАНФІЛОВА, начальник управління соціально-гуманітарного розвитку Одеської районної державної адміністрації; Олена ШОЛАР, виконуюча обов'язки Чорноморського міського голови Одеського району Одеської області.

Участь почесних гостей засвідчила важливе: питання української ідентичності, молодіжного лідерства та залучення молоді до державотворення сьогодні є складовою спільного порядку денного держави, регіонів і територіальних громад.

Основою конференції стала відкрита розмова про Україну – її історію, державність, мову, пам'ять, свободу, відповідальність і майбутнє. При цьому молодь розглядалася не як пасивна аудиторія, а як середовище, здатне формувати власну позицію та брати відповідальність за її реалізацію.

Ця ідея особливо виразно прозвучала під час ключової доповіді «35 років Незалежності України: шлях держави, що виборола право бути собою». Сергій ЛЕВЧЕНКО, представник Ради молодих вчених при Одеській обласній державній адміністрації, Ангеліна ДОКУС, голова Молодіжної ради при Одеській обласній державній (військовій) адміністрації, Ірина МОНАСТИРУК, голова Палати регіональних молодіжних конгресів Конгресу місцевих та регіональних влад при Президентові України, голова Молодіжного конгресу Одещини, та Іван ДІБРОВА, представник молоді з військової спільноти, говорили про шлях України до Незалежності, ціну свободи, боротьбу за право бути собою та роль сучасного покоління у захисті й розбудові держави.

Ювілей Незалежності в цьому контексті став не просто приводом для згадування історичних дат. Він дав можливість осмислити, що незалежність – це не лише факт, проголошений 35 років тому. Це постійна робота держави і суспільства, її щоденний захист, розвиток інституцій, збереження пам'яті, утвердження мови, культури та цінностей, відповідальність кожного громадянина за свою державу.

Ця думка стала наскрізною і для панельної дискусії «Українська ідентичність без кордонів: мова, єдність, пам'ять і відповідальність». Модераторкою виступила Анна НЕРУШ – представниця Уповноваженого із захисту державної мови, членкиня Координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності при Одеській обласній державній адміністрації, волонтерка.

Учасники говорили про українську мову як складову державності, історичну пам'ять як основу суспільної стійкості, значення єдності та громадянської відповідальності. Йшлося також про те, що українська ідентичність не обмежується географією. Вона визначається усвідомленням приналежності до української спільноти, спільними цінностями та готовністю діяти задля своєї держави.

Друга панель – «Молодь, яка тримає Україну: служіння, відповідальність, незламність» – була присвячена людям, які щоденно виконують свою частину спільної роботи заради стійкості країни. Модерувала дискусію Олександра КІРІЦЕВА – лікарка-педіатр, заступниця голови Молодіжної ради Маріуполя, психологиня-тренерка ГО «Потрібні ТУТ», молодіжна працівниця.

У розмові взяли участь представники військової та ветеранської спільнот, медики, рятувальники, поліцейські, волонтери, освітяни, молодіжні працівники, громадські активісти – люди, для яких відповідальність за країну є не абстрактним поняттям, а щоденною практикою. Саме через такі конкретні історії найкраще розкривається зміст незламності: не у відсутності труднощів, а у здатності продовжувати діяти, виконувати свій обов'язок і

підтримувати інших навіть у найскладніших обставинах.

Окремий практичний блок конференції було присвячено сучасним освітнім інструментам і методичним можливостям у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. Директор Державної установи «Всеукраїнський молодіжний центр» Денис МІНІН та заступник директора Ярослав ОГОНЕСЯН представили освітні програми, спрямовані на професійний розвиток фахівців і фахівчинь, залучених до цієї діяльності, розширення їхніх компетентностей та вдосконалення практичних підходів до реалізації завдань з утвердження української національної та громадянської ідентичності.

Цей блок був принципово важливим, адже стійка ідентичність не формується деклараціями. Для її утвердження необхідні системна освіта, сучасні методики, підготовлені фахівці та можливість застосовувати набуті знання у практичній діяльності.

Не менш промовистою стала символічна акція «35 побажань Україні». Кожен учасник мав 35 секунд, щоб висловити Україні своє побажання у 35-ий рік Незалежності. За короткими словами – про перемогу, мир, силу, єдність, розвиток і щасливе майбутнє – стояло особисте ставлення кожного до своєї держави.

Фінальним акордом став «Маніфест молоді Одещини» – відео, у якому прозвучав голос покоління, що не хоче залишатися спостерігачем історії. Молоді люди говорили про готовність діяти, брати відповідальність і творити Україну не колись у майбутньому, а вже сьогодні.

Саме в цьому, мабуть, і полягає головний зміст першої конференції. Вона поєднала два напрями державної політики, які мають спільну мету: сформувати громадянина, який усвідомлює себе частиною української держави, розуміє її історичний шлях, поділяє її цінності та готовий брати участь у її розвитку.

І щорічна обласна молодіжна конференція «Одещина українська: молодь, ідентичність, майбутнє» відтепер має стати постійним майданчиком для такого діалогу – між молоддю і державою, громадами та громадянським суспільством, науковцями, військовими та ветеранами. Її завдання – не лише підбивати підсумки чи говорити про виклики, а й створювати простір для обміну досвідом, напрацювання спільних рішень та формування нових ініціатив.

Перша конференція стала початком цієї традиції. І водночас – показала, що в Одеській області вже сформоване середовище людей та інституцій, готових працювати разом.

35 років Незалежності – важлива сторінка української історії. Але наступні сторінки пишуться саме зараз. Їх пишуть військові, які захищають країну, волонтери, які підтримують тих, хто бореться, освітяни й науковці, які формують знання та цінності, лікарі, соціальні працівники, рятувальники, працівники інших сфер, від яких щодня залежить стійкість держави, громади, які розвиваються попри війну. І дедалі помітніше серед усіх цих людей – молоде покоління. Молодь не просто долучається до процесів, а все частіше й впевненіше бере на себе відповідальність і доводить, що майбутнє держави вже сьогодні твориться знаннями, працею, рішеннями та особистою позицією молоді. Тому «Одещина українська: молодь, ідентичність, майбутнє» – це не лише назва конференції. Це послідовність дій і чіткий суспільний орієнтир: утверджувати українську ідентичність, розвивати молодіжне лідерство, залучати молодь до державотворення і створювати умови, за яких відповідальність за майбутнє України стає не гаслом, а щоденною практикою.

Анна НЕРУШ, представник Уповноваженого із захисту державної мови, модератор панельної дискусії «Українська ідентичність без кордонів: мова, єдність, пам'ять і відповідальність»

ПАНЕЛЬНА ДИСКУСІЯ: «УКРАЇНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ БЕЗ КОРДОНІВ: МОВА, ЄДНІСТЬ, ПАМ'ЯТЬ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ»

21 серпня 2026 року в межах І обласної молодіжної конференції «Одещина українська: молодь, ідентичність, майбутнє» відбулася панельна дискусія на тему: «Українська ідентичність без кордонів: мова, єдність, пам'ять і відповідальність», яку мені випала честь модерувати.

Українська національна ідентичність – стійке усвідомлення особою належності до української нації як самобутньої спільноти, об'єднаної назвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних цінностей, зокрема українською мовою і народними традиціями[1].

Метою дискусійної панелі було обговорення теми ролі молоді в утвердженні української національної ідентичності. З метою охоплення якомога більшої кількості складових національної ідентичності до дискусії було запрошено представників молоді з різних сфер діяльності та з різним життєвим досвідом.

В дискусії брали участь:

1) Артем Карташов – керівник ГО «Історія. Культура. Демократія».

Громадська організація, яку очолює Артем, активно займається протидією російським імперським міфам, а також питаннями деколонізації та розвитку громадянського суспільства в Одесі, зокрема, через проєкт «ODREAM». Артем розповів про діяльність громадської організації та поділився досвідом роботи з органами влади та місцевого самоврядування, закликавши останніх більше прислухатися до ідей та пропозицій молоді;

2) Ірина Макевич – начальник відділу освіти, культури, молоді та спорту Управління соціально-гуманітарного розвитку Одеської районної державної (військової) адміністрації; секретар координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності при Одеській районній державній адміністрації.

Ірина розповіла про власний шлях до посади державної служби та висловила свої міркування з приводу того, чому молодь обирає державну службу. Серед причин вона назвала стабільність державної служби та наявність додаткових трудових гарантій, можливість працевлаштування без попереднього досвіду роботи та перспектива кар'єрного зросту. Також Ірина поділилися інформацією щодо діяльності координаційних рад з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності;

3) Ангеліка Содатенко – громадська діячка, популяризаторка одеської культури за кордоном; засновниця українського культурного фестивалю в Берліні «Odesa Fest»; голова громадської організації «BerlinFenix.Kunst für Frieden e.V.».

Ангеліка є представницею активної молоді, яка після початку повномасштабної військової агресії була вимушена виїхати за кордон, де продовжила свою діяльність як культурної менеджерки. Ангеліка розповіла, з чого почалася її діяльність за кордоном, що

1 Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» від 13 грудня 2022 року № 2834-IX

її мотивувало та які реалізовані проєкти вона вже має за плечима. Крім цього, Ангеліка поділилися своїми планами, розповівши про проєкти, які готуються до реалізації в найближчому майбутньому;

4) Артем Лисенко – начальник відділу аналітичної діяльності, цифрового розвитку, трансформації та цифровізації Одеської районної державної адміністрації Одеської області; член Ради з питань внутрішньо переміщених осіб при Одеській обласній державній (військовій) адміністрації.

Як внутрішньо переміщена особа Артем поділився власним досвідом, зазначивши про складнощі, з якими зіштовхуються люди, вимушені покинути свій дім та починати нове життя на новому місці. Крім цього, Артем розповів про те, якими важливими є питання цифрової безпеки та цифровізації при боротьбі з російською пропагандою та з метою збереження української культурної спадщини.

4) Микола Тарасенко – керівник ГО «Робимо Вам Нерви».

Микола розповів про те, чим займається очолювана ним громадська організація: популяризація української ідентичності, захист державної мови, деколонізація, поширення справжньої історії міста. Микола поділився міркуваннями з приводу того, чому ГО «Робимо Вам Нерви» складається переважно з молоді, зазначивши, що сам по собі вік ніколи не був визначаючим фактором членства в громадській організації.

Панельна дискусія підтвердила, що молодь є рушійною силою в процесах утвердження національної ідентичності. Одночасно з боротьбою на полі бою Україна продовжує боротися з наслідками тривалої русифікації та насадженими російськими наративами. Саме тому питання національної ідентичності є критичним, а голос молоді як майбутнього України має бути почутим!

Олександра КІРІЦЕВА, лікар-інтерн педіатр в КНП «Дитяча міська клінічна лікарня № 3» Одеської міської ради, психолог-тренер ГО «Потрібні ТУТ», модератор панельної дискусії «Молодь, яка тримає Україну: служіння, відповідальність, незламність»

ПАНЕЛЬНА ДИСКУСІЯ: «МОЛОДЬ, ЯКА ТРИМАЄ УКРАЇНУ: СЛУЖІННЯ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, НЕЗЛАМНІСТЬ»

Сучасна українська молодь опинилася перед викликом, якого не знали попередні покоління мирного часу, — необхідністю поєднувати професійне становлення з щоденною відповідальністю за життя і безпеку інших людей в умовах повномасштабної війни. Панельна дискусія «Молодь, яка тримає Україну: служіння, відповідальність, незламність», що об'єднала представників ветеранської спільноти, медицини, поліції, Державної служби з надзвичайних ситуацій та Антимонопольного комітету України, стала майданчиком для осмислення цього досвіду й дала змогу побачити спільний знаменник у, здавалося б, різних професійних історіях.

Досвід ветеранів — учасників бойових дій, зокрема того, хто пройшов через випробування полоном, — засвідчив, що незламність українського духу не є абстрактним поняттям, а конкретною щоденною практикою: здатністю зберігати гідність і волю до життя навіть у найбільш екстремальних умовах. Це формує основу того, що можна назвати досвідченою громадянською ідентичністю — усвідомленням належності до нації через пережите випробування, а не лише через декларацію належності. Саме особистий досвід випробувань, за словами учасників дискусії, стає для молодої людини головним променем надії та джерелом внутрішньої опори у найважчі моменти.

Медична складова дискусії розкрила іншу грань незламності — професійну трансформацію лікарів, які після 24 лютого 2022 року змушені були поєднувати клінічну практику з функціями кризового реагування, профілактики та психологічної підтримки. Лікарі, що представляють первинну медико-санітарну допомогу та супровід вразливих категорій пацієнтів, наголосили на необхідності пацієнтоорієнтованого підходу навіть у надзвичайних умовах. Наведені приклади згуртованості молодих медиків, рятувальників і волонтерів ілюструють, що порятунок людського життя сьогодні часто є результатом не індивідуального героїзму, а злагодженої міжпрофесійної взаємодії різних служб і фахівців.

Представники Одеського державного університету внутрішніх справ та Головного управління Державної служби з надзвичайних ситуацій України в Одеській області наголосили на прискореному дорослішанні молодих фахівців в умовах війни: необхідність ухвалювати відповідальні рішення у стислі терміни формує фундамент внутрішньої стійкості не лише на основі професійних компетенцій, а й через ціннісне ставлення до служіння громаді. Реальні ситуації з практики, якими поділилися учасники, показують, що саме такий досвід найбільше змінює молоду людину — і як фахівця, і як особистість.

Окремої уваги заслуговує теза представниці Антимонопольного комітету України про те, що перемога вибудовується не тільки на лінії фронту чи під час ліквідації надзвичайних

ситуацій, а й у сфері економіки та державних інституцій. Чесне й сильне повоєнне економічне відновлення України неможливе без активної та доброчесної участі молодого покоління фахівців, здатних поєднувати професійну компетентність із державницьким мисленням та відповідальністю за майбутнє країни.

Узагальнюючи досвід усіх учасників дискусії, можна дійти висновку, що українська національна та громадянська ідентичність сьогодні формується не через абстрактні наративи, а через конкретні щоденні практики служіння — медичну допомогу, порятунок, охорону правопорядку, економічний захист держави та військовий захист. Молодь, представлена на панелі, демонструє модель ідентичності, побудовану на відповідальності, професійній доброчесності та солідарності між різними секторами суспільства. Саме ця модель є визначальним ресурсом стійкості України в умовах війни та її подальшого повоєнного відновлення, а досвід її носіїв заслуговує на системне вивчення й поширення серед молоді, що формує свою громадянську позицію.

~ ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ~

Денис МІНІН, в.о. директора Державної установи «Всеукраїнський молодіжний центр»

УТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ: СИСТЕМНІ ПІДХОДИ ДЕРЖАВНОЇ УСТАНОВИ «ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ МОЛОДІЖНИЙ ЦЕНТР»

Утвердження української національної та громадянської ідентичності – це не тимчасовий реактивний захід, а фундаментальна, неперервна основа існування, суверенітету та сталого розвитку нашої держави. Формування свідомого, відповідального та ціннісно вкоріненого громадянина є питанням національної безпеки й стратегічного поступу України в будь-який історичний період. Ключовий концептуальний зсув у сучасній молодіжній політиці полягає у беззастережному визнанні молоді не абстрактним «майбутнім», а повноправним, дієвим і вирішальним суб'єктом державотворення вже сьогодні.

На виконання Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 30 липня 2024 року № 864, та згідно з Календарним планом заходів з утвердження української національної та громадянської ідентичності на 2026 рік, затвердженим наказом Міністерства молоді та спорту України від 31 березня 2026 року № 1802, Державна установа «Всеукраїнський молодіжний центр» вибудовує цілісну, масштабовану й ефективну систему молодіжної роботи по всій країні.

Аналіз засад діяльності державної установи «Всеукраїнській молодіжний центр» (далі – Центр) засвідчує перехід від формального проведення разових заходів до побудови гнучкої та сталої інституційної системи. Базовим вектором цієї системи є професіоналізація молодіжної сфери через реалізацію навчальної програми «Молодіжний працівник», яка озброює фахівців у громадах сучасними практичними компетентностями. Важливим якісним доповненням став спеціалізований модуль з роботи з молодими ветеранами та ветеранками, покликаний забезпечити їхню гідну, фахову та безпатерналістську інтеграцію в суспільне життя через інфраструктуру молодіжних центрів. Самі ж молодіжні центри та простори розглядаються не просто як приміщення, а як каталізатори локальної демократії, осередки підтримки молодіжних ініціатив і формування нових моделей молодіжного представництва, зокрема регіональних молодіжних конгресів.

Окремим флагманським напрямом мережування та кадрово-інституційного посилення сфери є проведення Всеукраїнського семінару-тренінгу «Фахівець, фахівчиня у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», що організовується та реалізується Всеукраїнським молодіжним центром. Цей проєкт постає комплексним освітньо-практичним інтенсивом у змішаному (очно-дистанційному) форматі, спрямованим на формування кадрового потенціалу фахівців, які працюють зокрема з молоддю,

інституціями громадянського суспільства та територіальними громадами. Навчання забезпечує глибоке осмислення механізмів формування національно-патріотичних цінностей, розвиток критичного мислення, засвоєння сучасних методик роботи з історичною пам'яттю, культурою та практичними інструментами зміцнення громадянської згуртованості. Завдяки системному відбору та послідовним хвилям підготовки, семінар-тренінг масштабує мережу кваліфікованих експертів, здатних впроваджувати державну політику у сфері ідентичності на місцях якісно, сучасно та без формалізму.

Національна програма «ВідНОВА:UA», яка набула загальнодержавного статусу, демонструє приклад дієвого об'єднання молоді з усіх куточків України заради спільної праці, відновлення та розвитку громад, що стирає міжрегіональні бар'єри й творить непорушне відчуття згуртованості. Програма «Державотворець» доповнює цей процес практичним зануренням молодих людей у механізми державного управління, перетворюючи громадянську активність на реальні інструменти впливу та прийняття рішень. Водночас міжнародний вектор діяльності Центру, зокрема розширення партнерства з європейськими колегами та участь у програмах Erasmus+, спрямований на інтеграцію української молоді до європейського простору не як пасивного спостерігача, а як рівноправного, сильного та досвідченого партнера.

Для глибшого розуміння специфіки системної трансформації молодіжної роботи та роботи зокрема в напрямі утвердження ідентичності пропонується порівняльна характеристика застарілих та сучасних інституційних підходів:

Критерій порівняння	**Застаріла (формальна) модель**	**Сучасний системний підхід Центру**
Роль молоді в державотворенні	Пасивний об'єкт виховного впливу («майбутнє країни»)	Активний суб'єкт дій, рішень та змін у теперішньому часі
Підготовка кадрів у сфері ідентичності	Загальнотеоретичні лекції без прикладного інструментарію	Практичний Всеукраїнський семінар-тренінг «Фахівець, фахівчиня у сфері УУНГІ»
Характер реалізації ініціатив	Разові заходи, акції та заходи «для звітності»	Системні, масштабовані національні програми («ВідНОВА:UA», «Державотворець»)
Підхід до реінтеграції ветеранів	Декларативна опіка та патерналістські шаблони	Професійна співпраця на засадах рівності, поваги та розвитку
Міжрегіональна взаємодія	Локальна ізольованість ініціатив у межах окремих областей	Системна консолідація та творення спільних цінностей через практичну працю
Міжнародна співпраця	Декларативне підписання протокольних меморандумів	Практичні обміни, волонтерство, спільні проєкти в програмах Erasmus+

Література:

1. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13.12.2022 № 2834-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text

2. Про затвердження Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.07.2024 № 864 // Офіційний вісник України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/864-2024-%D0%BF#Text

3. Програма «Молодіжний працівник» : Офіційний веб-портал. URL: https://www.youthworker.org.ua/

Ярослав ОГОНЕСЯН, заступник директора Державної установи «Всеукраїнський молодіжний центр»

ІННОВАЦІЙНІ ТА ПРАКТИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ НАПРЯМІВ УТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ВІД ЦИФРОВІЗАЦІЇ ДО ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ

Ефективна реалізація державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності вимагає відмови від застарілих форматів епізодичного інформування на користь створення сталої інституційної екосистеми. Нормативним фундаментом для такої розбудови, як зазначалося, є Державна цільова соціальна програма з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року та профільний Календарний план заходів на 2026 рік. На базі цих документів Державна установа «Всеукраїнський молодіжний центр» (далі – Центр) розробила комплекс прикладних рішень, де кожен інструмент – від освітнього тренінгу до цифрового застосунку – працює на формування вимірюваної громадянської стійкості, масштабується на рівні територіальних громад та трансформує запит суспільства у реальні урядові політики.

Для досягнення цієї мети необхідний управлінський перехід від формальної до інноваційної моделі роботи. У межах нового підходу ключовим цільовим показником стає не кількість проведених для звітності лекцій, а вимірювана практична готовність населення та реальне охоплення аудиторій. Змінюється формат подачі матеріалу: фронтальні, односторонні виступи поступаються місцем технологічним рішенням, таким як 3D-квести, VR-тренажери та інтерактивні полігони. Кардинальних змін зазнала кадрова політика, де замість формального призначення непідготовлених осіб впроваджується навчання сертифікованих фахівців із видачею документів державного зразка. На рівні нормотворчості долається локальна ізоляція: замість розрізнених ініціатив створюються експертні хаби, здатні формувати та подавати готові політики безпосередньо до Кабінету Міністрів України.

Трансформація військово-патріотичного виховання реалізується через Всеукраїнський вишкіл «Нація нескорених». Цей проєкт замінює теоретичне виховання форматом глибокого практичної занурення та нівелює дистанцію між цивільним населенням і військовими. Модель побудована на ротації учасників через декілька практичних станцій, що включають тактичну медицину, інженерну підготовку, управління дронами (БпЛА) та стрілецькі тренажери у VR-реальності. Проведення шести інтенсивів, передбачених цього року, дозволить залучити понад 200-300 очних учасників на кожну подію, забезпечивши загальне охоплення разом із соцмережею у 25 000 осіб. Важливо наголосити, що ці практичні вишколи та гарти стають фундаментальним підґрунтям для формальних просвітницьких процесів держави – зокрема, вони формують дієвий базис для імплементації дисципліни «Основи підготовки до національного спротиву» у закладах фахової передвищої та вищої

освіти (ЗФПО та ЗВО), а також для оновленого предмета «Захист України» у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО).

Цифрова стійкість та гейміфікація впроваджуються через проєкт «Ідентичність-360» та серію діджитал-квестів «Вартові ідентичності». Уперше в процес формування оборонної свідомості інтегровано панорами 360 та елементи доповненої реальності, що перетворює вивчення безпеки на захопливу місію із загальним охопленням 25 000 осіб. Практична цінність цих продуктів полягає в тому, що нині від освітніх установ та профільних інституцій уже готуються методичні рекомендації для прямої імплементації цих квестів в освітній процес шкіл. У межах напряму функціонують три спеціалізовані цифрові маршрути. Перший – «Гартування свободи» [https://freegen.games/quests/vartovi-identychnosti-hartuvannya-svobody/], орієнтований на розвиток стійкості, лідерства та розуміння державних цінностей через призму Революції Гідності. Другий – «Мовний вимір стійкості» [https://freegen.games/quests/vartovi-identychnosti-movnyy-vymir-stiykosti/], що розкриває фундаментальну роль української мови як алгоритму національної безпеки. «Мова – зброя, культура – щит». Третій – «Сила спротиву» [https://freegengo.com/guardians-of-identity-resistance/], прикладний спротиву, проходження якого стане корисною навичкою діяти в надзвичайних ситуаціях та вміти захищати своє.

Формування інформаційного щита буде забезпечуватися завдяки серії з відеоподкастів «Анатомія ідентичності: експертиза сенсів». Проєкт, що супроводжується інклюзивним сурдоперекладом, націлений на розвиток навичок фактчекінгу, медіагігієни та розпізнавання фейків, орієнтовно охопивши (за попереднім висвітлюванням) понад 15 000 осіб. Інструментарій медіа-безпеки буде доповнено також певною кількістю настільних інтелектуально-партіотичних ігор, які щороку безкоштовно мають змогу отримати молодіжні центри та простори, заклади освіти, органи управління освітою, органи державної влади та місцевого самоврядування, громадські об'єднання тощо.

Основою сталості екосистеми зокрема є стандартизація професії та формування сертифікованого кадрового резерву. Через мережу змішаних семінарів-тренінгів «Фахівець, фахівчиня у сфері УУНГІ» запроваджено повноцінне навчання з видачею документів державного зразка, що дозволяє у змішаному форматі готувати тисячі кваліфікованих експертів на кожну хвилю. Одночасно масштабується підготовка виховників всеукраїнської дитячо-юнацькою військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») шляхом організації фахових тренінгів із загальним охопленням понад 25 тисяч осіб (в очно-дистанційному форматі та враховуючи загальне охоплення в соціальних мережах).

Окремим стратегічним вектором є робота з вразливими категоріями населення через інтенсиви «Школа відповідального громадянства». Залучаючи учасників, ці семінари-тренінги мають на меті не лише надання знань, а й подолання суспільної зневіри до держави, органів державної влади та місцевого самоврядування (ОДВ та ОМС), забезпечуючи відновлення довіри до інституцій через опанування реальних інструментів управління соціальними проєктами.

Макрорівень управління та імплементація рішень реалізуються через Національну платформу IDEM. Цей аналітичний хаб уже об'єднує понад 100 000 осіб-стейкхолдерів, включаючи науковців, представників бізнесу та влади. Завдяки круглим столам «Кращі практики УУНГІ» та форумам інноваційні напрацювання трансформуються в конкретні методичні рекомендації та урядові політики, які напряму розглядаються та затверджуються Координаційною радою при Кабінеті Міністрів України з метою їх подальшої імплементації у вітчизняне законодавство.

Перепроєктування роботи з культурною спадщиною та живою історією спрямоване на те, щоб національно-патріотичне виховання свідомого громадянина починалося буквально з

перших днів життя. Унікальна ініціатива «Перша колискова» забезпечує цього року доступ як мінімум 60 000 дітей до автентичних українських колискових, які видаються разом із державним «пакунком малюка», закладаючи потужний духовний фундамент від самого народження. Відновлення давніх традицій і деконструкція міфів стануть основою акцій «Етноварта» та «Українська єдність без кордонів», де учасники вивчатимуть традиційність, дізнаватимуться невідоме раніше історичне українське та повертатимуть істинні сенси зокрема зимового циклу свят. Логічним підтвердженням цього був масштабний форум «Націєтворення: жива історія», що, не дивлячись на постійні повітряні тривоги, зібрав у Києво-Печерській лаврі учасників і перетворив вивчення історії на живий досвід взаємодії з епохами від Русі до сучасного спротиву.

Ветеранська інтеграція та соціальна згуртованість реалізуються через сімейні табори «Народжені вільними». Ці заходи для родин військовослужбовців та ветеранів і ветеранок базуються на принципі «рівний – рівному», охоплюють учасників та поєднують інтенсивну фізичну активність із психологічним відновленням, реабілітацією та адаптацією.

Як практик, який безпосередньо координує впровадження цих інструментів, хочу відверто резюмувати: описана система не є теоретичною концепцією. Вона реально працює та щоденно масштабується. Освітньо-виховні та інформаційно-просвітницькі заходи, що генерує Державна установа «Всеукраїнський молодіжний центр», уже стали надійним підґрунтям для глобальних просвітницьких процесів у державі. Наше спільне завдання з управлінцями, освітянами та лідерами громадського сектору – рішуче впроваджувати ці перевірені практики в кожній територіальній громаді України.

Література:

1. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13.12.2022 № 2834-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text

2. Про затвердження Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.07.2024 № 864 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/864-2024-%D0%BF#Text

3. Діджиталізований квест «Вартові ідентичності. Гартування свободи»: Інтерактивна платформа FreeGen Games. URL: https://freegen.games/quests/vartovi-identychnosti-hartuvannya-svobody/

4. Діджиталізований квест «Вартові ідентичності. Мовний вимір стійкості»: Інтерактивна платформа FreeGen Games. URL: https://freegen.games/quests/vartovi-identychnosti-movnyy-vymir-stiykosti/

5. Діджиталізований квест «Вартові ідентичності. Сила спротиву»: Інтерактивна платформа FreeGen Games. URL: https://freegengo.com/guardians-of-identity-resistance/

~ УКРАЇНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ - ОСНОВА НАШОГО СПІЛЬНОГО МАЙБУТНЬОГО ~

Таїса АБОЗІНА, заступник директора Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації

Наталія ПРИВАЛОВА, кандидат наук з державного управління, доцент, головний спеціаліст сектору позашкільної освіти, виховної роботи та молодіжної політики управління освіти та молодіжної політики Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ З УТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ НА ОДЕЩИНІ: МІЖВІДОМЧА ВЗАЄМОДІЯ ТА КООРДИНАЦІЯ НА ВСІХ РІВНЯХ

В умовах повномасштабної російської агресії утвердження української національної та громадянської ідентичності набуває особливого стратегічного значення як один із ключових чинників зміцнення національної стійкості, суспільної згуртованості, збереження історичної пам'яті та формування активної громадянської позиції. Ефективна реалізація державної політики у цій сфері потребує не лише послідовних управлінських рішень, а й системної міжвідомчої взаємодії органів влади, закладів освіти, установ культури, ветеранських і громадських організацій та інших інституцій, залучених до формування українського національного й громадянського простору.

В Одеській області одним із механізмів забезпечення такої взаємодії є координаційна рада з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності при Одеській обласній державній адміністрації (далі – Координаційна рада). Як консультативно-дорадчий орган, вона сприяє узгодженню міжвідомчих підходів, консолідації фахового потенціалу та реалізації державних пріоритетів у відповідній сфері на регіональному рівні.

Міжвідомчий характер діяльності Координаційної ради відображено в її персональному складі, до якого входять представники структурних підрозділів обласної державної адміністрації, територіальних органів центральних органів виконавчої влади, Українського інституту національної пам'яті, інституції Уповноваженого із захисту державної мови, ветеранських і громадських організацій, а також профільних освітніх та інших установ.

Таке представництво створює організаційні передумови для комплексного розгляду питань національної та громадянської ідентичності з урахуванням освітнього, культурного, історико-меморіального, мовного, інформаційного, безпекового, соціального та молодіжного вимірів. Водночас результативність міжвідомчої моделі визначається не кількістю представлених інституцій, а спроможністю забезпечувати перехід від координації та фахового діалогу до узгоджених рішень, практичних ініціатив і сталих механізмів їх реалізації.

З огляду на це одним із важливих напрямів діяльності Координаційної ради є розвиток методичного супроводу суб'єктів, відповідальних за реалізацію державної політики у відповідній сфері, налагодження професійного діалогу між обласним і місцевим рівнями управління, узагальнення досвіду територіальних громад та поширення дієвих практик. Такий підхід спрямований на посилення практичної спроможності відповідальних суб'єктів і забезпечення системного характеру роботи на всіх рівнях.

Упродовж 2025-2026 років діяльність Координаційної ради спрямовувалася на посилення практичної складової її роботи, удосконалення форматів взаємодії з районними державними адміністраціями та територіальними громадами, залучення експертного середовища й розширення можливостей для змістовної участі молоді у процесах формування та утвердження української національної та громадянської ідентичності.

Таким чином, Координаційна рада є не лише майданчиком для обговорення актуальних питань, а й дієвим механізмом координації міжвідомчих зусиль, професійного обміну та розвитку регіональних практик реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності.

Від координації до системної методичної підтримки:
розвиток регіональної моделі реалізації державної політики

Важливою передумовою результативної діяльності Координаційної ради є забезпечення наступності управлінських рішень, послідовності визначених пріоритетів і практичної спрямованості роботи. У цьому контексті 2025 рік став етапом систематизації взаємодії з районними державними (військовими) адміністраціями, вивчення стану діяльності координаційних рад на місцях, узагальнення наявного досвіду та визначення пріоритетних напрямів подальшого вдосконалення їхньої роботи.

Діяльність Координаційної ради у 2025 році здійснювалася відповідно до Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року, операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках та затвердженого плану роботи. У межах визначених завдань розглядалися питання національно-патріотичного виховання, популяризації української мови та збереження історичної пам'яті, розвитку громадянських компетентностей, підтримки освітніх і культурних ініціатив, інформаційної політики, а також соціальної адаптації ветеранів війни та внутрішньо переміщених осіб.

Важливим напрямом роботи стало вдосконалення організації діяльності координаційних рад районного рівня та консультативно-дорадчих органів, утворених у територіальних громадах. Практика засвідчує, що результативна реалізація державної політики у відповідній сфері потребує не лише визначення стратегічних пріоритетів, а й належного організаційного забезпечення, чіткого планування, належного документування ухвалених рішень, моніторингу їх виконання та системного аналізу досягнутих результатів.

З метою вивчення місцевої практики та надання фахової методичної допомоги упродовж 2025 року проведено сім виїзних семінарів-практикумів у районах Одеської області. Ці заходи дали змогу проаналізувати організаційні засади діяльності районних координаційних рад, виявити проблемні питання, узагальнити успішні управлінські практики та надати

відповідальним фахівцям рекомендації щодо вдосконалення роботи. За їх результатами підготовлено відповідні довідки, у яких систематизовано напрацьований досвід і визначено напрями вдосконалення організаційного супроводу діяльності рад, ведення документації, планування роботи та висвітлення її результатів на офіційних інформаційних ресурсах.

Таким чином, у 2025 році було закладено практичне підґрунтя для подальшого розвитку діяльності Координаційної ради та посилення її методичної функції. Це створило передумови для переходу від реагування на окремі організаційні й методичні запити до системної, планової та орієнтованої на потреби територіальних громад підтримки суб'єктів, залучених до реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності.

Навчально-консультативні семінари-практикуми:
новий формат взаємодії з територіальними громадами

У 2026 році цей напрям роботи отримав подальший розвиток. У межах реалізації Плану роботи Координаційної ради на 2026 рік в Одеській області започатковано новий формат системної навчально-консультативної та методичної підтримки представників районних державних (військових) адміністрацій, органів місцевого самоврядування та фахівців, відповідальних за організацію роботи координаційних рад на місцевому рівні.

Необхідність запровадження такого формату зумовлена практичними потребами територіальних громад, потребою в узгодженні організаційних підходів, підвищенні професійної компетентності відповідальних фахівців, а також забезпеченні належного нормативно-правового, організаційного та документального супроводу діяльності відповідних консультативно-дорадчих органів.

Визначальною особливістю започаткованої практики стало поєднання навчальної складової з адресною методичною допомогою, орієнтованою на конкретні професійні запити учасників. Попереднє анкетування дало змогу систематизувати проблемні питання, визначити пріоритетні напрями роз'яснювальної роботи та адаптувати зміст семінарів до актуальних потреб відповідного району. Такий підхід забезпечив зміщення акценту з передавання загальної інформації на опрацювання практичних завдань, що виникають у процесі організації роботи координаційних рад.

До навчально-консультативних заходів залучалися представники структурних підрозділів районних державних (військових) адміністрацій, органів місцевого самоврядування, члени координаційних рад різних рівнів, а також представники ініціативних груп зі створення відповідних консультативно-дорадчих органів у територіальних громадах. Залучення учасників із різним досвідом і функціональними повноваженнями створило передумови для комплексного опрацювання організаційних питань та формування узгодженого розуміння завдань, принципів і механізмів роботи координаційних рад.

Зміст семінарів охоплював нормативно-правові й організаційні засади діяльності координаційних рад, питання планування їхньої роботи, підготовки та проведення засідань, оформлення протоколів, ведення службового листування, систематизації та зберігання офіційних матеріалів, підготовки звітності й контролю за виконанням ухвалених рішень. Важливою складовою навчання стали фахові роз'яснення, розгляд практичних ситуацій і взаємний обмін досвідом між представниками територіальних громад, що дало змогу співвіднести нормативні вимоги з реальними умовами організації роботи на місцях.

Методичний супровід не обмежувався безпосереднім проведенням семінарів. Учасники отримували можливість використовувати підготовлені методичні матеріали для самостійного опрацювання, практичного застосування рекомендацій і подальшого вдосконалення організації роботи відповідних консультативно-дорадчих органів. Таким чином, навчальний захід розглядався не як завершена окрема подія, а як складова послідовного процесу професійної підтримки фахівців на місцевому рівні.

За результатами підсумкового опитування учасники семінарів-практикумів високо оцінили практичну спрямованість навчання, доступність викладення матеріалу, змістовність рекомендацій, цінність розглянутих ситуацій та організаційний супровід заходів. Водночас

учасники висловили зацікавленість у продовженні такої форми професійної взаємодії та окреслили питання, які потребують подальших консультацій і додаткових методичних роз'яснень.

Отже, започаткування навчально-консультативних семінарів-практикумів стало важливим кроком у розвитку регіональної моделі методичної підтримки територіальних громад. Їхня цінність полягає не лише в поширенні необхідних знань, а й у налагодженні системного зворотного зв'язку, виявленні актуальних професійних потреб та визначенні подальших напрямів роботи. Послідовне поєднання попереднього вивчення запитів, адресного навчання, оцінювання його результатів і планування наступних заходів формує підґрунтя для узгодження організаційних підходів та підвищення спроможності координаційних рад забезпечувати реалізацію державної політики з утвердження української національної та громадянської ідентичності на місцевому рівні.

Міжвідомча взаємодія як умова ефективної реалізації державної політики

Важливим чинником реалізації започаткованої ініціативи стала взаємодія обласного та районного рівнів управління. Співорганізаторами семінарів виступили заступники голів відповідних районних державних адміністрацій, які очолюють районні координаційні ради, та секретарі цих органів. До заходів також долучалися представники керівництва Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації, представники центральних органів виконавчої влади та інші запрошені учасники.

Інформацію про проведені заходи було поширено через офіційні інформаційні ресурси Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації, районних державних (військових) адміністрацій і територіальних громад. Відповідний матеріал також оприлюднено на офіційному вебсайті Міністерства молоді та спорту України. Це сприяло поширенню інформації про започаткований досвід за межами безпосередніх учасників заходів.

Від організаційної спроможності до практичних результатів

Важливим чинником реалізації започаткованої ініціативи стала налагоджена взаємодія обласного та районного рівнів управління, що забезпечила організаційне партнерство, узгодження підходів і безпосередню залученість відповідальних посадових осіб до навчально-консультативної роботи. Співорганізаторами семінарів виступили заступники голів відповідних районних державних (військових) адміністрацій, які очолюють районні координаційні ради, та секретарі цих органів. До заходів також долучалися керівництво Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації, представники центральних органів виконавчої влади та інші запрошені учасники.

Такий формат взаємодії сприяв поєднанню регіонального координаційного супроводу з практичним досвідом організації роботи на районному та місцевому рівнях, створюючи умови для узгодженого розуміння завдань координаційних рад і послідовного застосування організаційно-методичних підходів у територіальних громадах.

Важливою складовою реалізації ініціативи став інформаційний супровід заходів. Інформацію про їх проведення поширено через офіційні інформаційні ресурси Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації, районних державних (військових) адміністрацій і територіальних громад. Відповідний матеріал також оприлюднено на офіційному вебсайті Міністерства молоді та спорту України, що забезпечило представлення започаткованої практики на загальнодержавному інформаційному рівні.

Поєднання міжвідомчої взаємодії, координації зусиль управлінських структур різних рівнів та належного інформаційного супроводу створило передумови для поширення напрацьованого досвіду, посилення методичної спроможності територіальних громад і подальшого розвитку регіональної моделі реалізації державної політики з утвердження української національної та громадянської ідентичності.

Розбудова мережі координаційних рад
як основа системної реалізації державної політики

Важливим показником розвитку регіональної системи утвердження української

національної та громадянської ідентичності є формування мережі координаційних рад на обласному, районному та місцевому рівнях. Її функціонування створює організаційні передумови для узгодження діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування та інших інституцій, залучених до реалізації державної політики у відповідній сфері.

Станом на 1 вересня 2026 року в Одеській області утворено 70 координаційних рад з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності: обласну Координаційну раду при Одеській обласній державній адміністрації, сім координаційних рад при районних державних (військових) адміністраціях та 62 консультативно-дорадчі органи в територіальних громадах області.

До складу зазначених органів залучено загалом 846 осіб, зокрема 20 осіб входять до складу обласної Координаційної ради, 102 – до складу районних координаційних рад, 724 – до складу координаційних рад у територіальних громадах.

Наведені показники засвідчують масштаб організаційної основи, сформованої в області для координації зусиль у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. Особливо важливим є розвиток мережі консультативно-дорадчих органів безпосередньо в територіальних громадах, де державна політика набуває практичного змісту через освітні, культурні, молодіжні, національно-патріотичні та громадянсько-виховні ініціативи.

Водночас утворення координаційних рад є не самоціллю, а організаційною передумовою для системної та результативної роботи. Визначальне значення має спроможність цих органів забезпечувати належне планування діяльності, формувати узгоджений порядок денний, залучати профільних фахівців і представників громадськості, ухвалювати обґрунтовані рішення та послідовно відстежувати їх виконання.

Саме тому одним із пріоритетів діяльності обласної Координаційної ради є посилення професійної й організаційної спроможності районних і місцевих консультативно-дорадчих органів. Навчально-консультативні семінари-практикуми, методичні рекомендації, фахові роз'яснення та обмін досвідом спрямовані на те, щоб забезпечити не лише функціонування мережі координаційних рад, а й підвищення якості їхньої практичної роботи.

Принципово важливим є забезпечення взаємозв'язку між рівнями координації: обласним, районним і місцевим. Така взаємодія дає змогу узагальнювати проблемні питання, виявлені в територіальних громадах, визначати потреби в методичній підтримці, поширювати результативні практики та формувати узгоджені підходи до реалізації державних пріоритетів.

У стратегічному вимірі розбудова цієї мережі є складовою зміцнення інституційної спроможності регіону. Адже утвердження української національної та громадянської ідентичності потребує не епізодичних заходів, а послідовної, скоординованої та відповідальної роботи всіх залучених суб'єктів. Саме системність взаємодії, належний методичний супровід і практична результативність діяльності координаційних рад мають забезпечити перехід від організаційного створення відповідних структур до їх повноцінного функціонування як дієвих механізмів реалізації державної політики на Одещині.

Відкритість і залученість як новий формат роботи Координаційної ради

Важливим кроком у розвитку діяльності координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності при Одеській обласній державній адміністрації у 2026 році стало запровадження практики проведення розширених засідань. Такий формат було реалізовано за пропозиціями районних державних (військових) адміністрацій та за підтримки членів обласної Координаційної ради.

Упродовж року проведено два засідання, участь у яких у дистанційному форматі могли взяти всі зацікавлені особи Одеської області, залучені до реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. До професійного діалогу відкрито можливість долучатися представникам районних державних (військових) адміністрацій, територіальних громад, закладів освіти, установ,

підприємств, організацій різних рівнів та форм власності, а також іншим суб'єктам, які працюють у цій сфері.

Запровадження розширеного формату засідань засвідчує прагнення Координаційної ради вийти за межі суто організаційного забезпечення міжвідомчої взаємодії та сформувати відкритий майданчик для обміну досвідом, обговорення актуальних проблем, узгодження підходів і пошуку практичних рішень.

Принципово важливо, що така відкритість не обмежується інформуванням про діяльність Координаційної ради. Вона створює умови для ширшого професійного залучення, забезпечує можливість почути потреби територій, співвіднести управлінські рішення з практичними викликами та посилити відповідальність усіх залучених суб'єктів за спільний результат.

Отже, у 2026 році діяльність Координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності при Одеській обласній державній адміністрації послідовно розвивається за кількома взаємопов'язаними напрямами: розбудова мережі координаційних рад, надання системної методичної підтримки, підвищення професійної спроможності відповідальних фахівців і розширення відкритого міжвідомчого діалогу. Поєднання цих підходів формує підґрунтя для переходу від організаційного створення відповідних консультативно-дорадчих органів до посилення їхньої практичної спроможності та результативності.

Досвід Одещини засвідчує, що утвердження української національної та громадянської ідентичності потребує системної, послідовної та скоординованої діяльності, заснованої на ефективній міжвідомчій взаємодії, належному методичному супроводі, відкритому професійному діалозі та широкому залученні всіх зацікавлених суб'єктів. Важливо, щоб державні органи, органи місцевого самоврядування, заклади й установи, громадські організації та фахова спільнота діяли узгоджено, об'єднуючи зусилля задля реалізації спільних стратегічних пріоритетів.

Напрацьовані в Одеській області підходи до організації роботи координаційних рад, надання консультативно-методичної підтримки, обміну практичним досвідом і проведення відкритих розширених засідань можуть бути корисними для вивчення та адаптації в інших регіонах України з урахуванням їхніх особливостей і потреб. Адже поширення дієвих практик, взаємне навчання та міжрегіональна співпраця створюють додаткові можливості для посилення інституційної спроможності й результативності реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності.

Саме відкритість, партнерство, фаховість і відповідальність за спільний результат мають визначати подальший розвиток цієї роботи – на Одещині та в Україні загалом.

Олена ОЛІЙНИК, директор Департаменту культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одеської обласної державної адміністрації, заслужений працівник культури України

Ярослава РІЗНИКОВА, заступник директора Департаменту культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одеської обласної державної адміністрації, заслужений працівник культури України, член НСЖУ

ЗАКЛАДИ КУЛЬТУРИ ОДЕЩИНИ У ФОРМУВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДІ

Тридцять п'ять років незалежності України - це час становлення покоління, для якого власна держава є природним простором життя. Проте народитися в незалежній країні й усвідомити свою відповідальність за неї - різні етапи громадянського дорослішання. Між ними лежить особистий досвід: мова щоденного спілкування, прочитані книжки, знання про свій край, зустрічі з людьми, чиї вчинки стають моральними орієнтирами, можливість самому долучитися до спільної справи. Саме в цьому просторі працюють заклади культури. Їхнє значення визначається здатністю допомогти молодій людині осмислити власну належність до України й надати цій належності дієвого змісту.

Для Одещини це завдання має особливу глибину. Прикордонне розташування, морські й дунайські зв'язки, досвід співжиття різних національних спільнот, культурна відмінність міста та села створили складне середовище самоусвідомлення. Водночас імперські й радянські інтерпретації надовго звужували уявлення про українську присутність у регіоні. Тому культурна робота тут передбачає і повернення витісненої пам'яті, і створення сучасного українського середовища, у якому молодь бачить місце для себе. Повномасштабна російська агресія загострила цю потребу: захист держави невіддільний від здатності суспільства зберігати власну історію, мову та право визначати майбутнє.

Розглядаючи досвід закладів культури Одещини, важливо зосередитися на тому, як культурна участь стає досвідом громадянства, адже самої присутності молодої людини на заході для цього недостатньо. Вирішальним є її перехід до власного запитання, творчого рішення, дослідження чи ініціативи, результат якої потрібен іншим. У цьому вбачаємо головну перспективу культурної політики регіону: розвивати середовище, де молодь може бути співтворцем українського культурного життя.

Культурне розмаїття у спільному українському просторі

Українська національна та громадянська ідентичності поєднують культурну належність із відповідальністю за країну. Історична пам'ять, родинні традиції та мистецтво допомагають людині усвідомити своє місце в українському суспільстві, а участь у житті громади надає цьому усвідомленню практичного змісту.

Для багатонаціональної Одещини важливо розкривати зв'язок місцевої та етнокультурної самобутності зі спільною українською історією. Заклади культури допомагають молоді пізнавати власну спадщину, розуміти досвід сусідів і працювати разом. Важливим напрямом є дослідження історій сусідства: родинних зв'язків, праці, взаємодопомоги, пережитих громадою подій. Звернення до документів і свідчень дозволяє побачити за культурними відмінностями спільний досвід життя в України.

Таку роботу здійснюють обласні центри національних культур у Рені, Болграді, Ізмаїлі та селі Виноградівка Болградської територіальної громади. Фестиваль-конкурс дитячої творчості «Дунай - ріка дружби», «Родинне намисто», Міжнародний етнографічний кінофестиваль «ОКО», Міжнародний фестиваль національних культур «Bolgrad Ethno Fashion», Всеукраїнський фестиваль «Чорноморський степ», та чисельні регіональні фестивалі традиційних народних обрядів, мистецькі обміни дають молоді можливість знайомитися з ровесниками, представляти власну творчість і пізнавати інші культури.

Цей простір розширюється завдяки людям, які через війну переїхали на Одещину. Заклади культури допомагають їм встановлювати нові зв'язки та зберігати пам'ять про рідний край. Наприклад, мандрівна виставка «Кам'яні вишиванки Нової Каховки», проведена у 2023 році в парку ім.Т.Шевченка м.Одеса, стала місцем збору вимушених переселенців з Херсонщини, а виставка «Іканича: маріупольська писанка», представлена в Одесі 2025 року, ознайомила відвідувачів зі спадщиною Маріуполя та підтримала її носіїв. Так культурний досвід різних регіонів стає частиною життя громади, а єдність України набуває конкретного людського змісту.

Досвід вимушеного переміщення особливо виразно показує, наскільки збереження культури залежить від людей - їхніх знань, умінь і пам'яті. Родинні звичаї, пісні, ремесла продовжують жити й поза місцем свого походження, коли їх практикують і передають іншим. Саме ця спадкоємність є основою збереження нематеріальної культурної спадщини. Заклади культури підтримують її, поєднуючи дослідження традицій із навчанням: молодь спілкується з носіями спадщини, опановує їхні вміння, долучається до документування та представлення культурного досвіду громади.

До Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України від Одещини внесено вже 11 елементів, а в регіональному інвентарі їх 21. Їх популяризація та трансляція є одним із напрямів діяльності Одеського обласного центру української культури, який є методичним центром цієї роботи. Спеціалісти Центру проводять фольклорно-етнографічні експедиції, розвивають «Народну академію творчості» в межах якої щороку проводиться конкурс на обласну премію кращих майстрів народного мистецтва ім. Ростислава Палецького, організовують фестивалі «Намисто роду», пісенні інтерактиви «Народна філармонія», квести «Традиції мого роду», зустрічі «Традиції Степової України», ведуть лекції, уроки й виховні заходи для школярів.

У межах народознавчої програми «Код нації» вони вивчають українські народні пісні, традиції та ремесла Одещини. Практичну передачу знань за принципом «майстер - учень» забезпечує «Школа народних ремесел Одещини», яка щороку охоплює в середньому понад тисячу осіб.

Осередком дослідницької та освітньої роботи став проєкт Центру «Живий музей», відзначений у 2020 році премією Міністерства культури та інформаційної політики України «За охорону та збереження нематеріальної культурної спадщини». Його експозиція представляє матеріальні прояви елементів, включених до регіонального інвентаря та Національного переліку. На базі «Живого музею» проходять практику студенти факультету історії та філософії Одеського національного університету імені І.І.Мечникова та художньо-графічного факультету Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського.

Прикладом використання спадщини в сучасній освіті стала традиційна причорноморська глиняна іграшка, досліджена фахівцями Центру та внесена до регіонального інвентаря у 2020 році. В одеському досвіді, представленому в ресурсі ЮНЕСКО 2024 року, її використано для міжпредметного навчання - від історії та природничих дисциплін до мистецтва і тривимірного моделювання. Традиційний виріб стає предметом дослідження матеріалу, технології, художньої форми та родинного побуту.

Поширенню знань про спадщину сприяють публічні й цифрові формати. До Міжнародного дня нематеріальної культурної спадщини у 2025 році Центр провів семиденний комплекс заходів «Жива культура як основа стійкості громад», присвячений елементам Одещини з Національного переліку.

Цифрова складова «Живого музею» розширює доступ до зібраних матеріалів і можливості представлення регіону в європейському культурному просторі. У проєкті «Моя історія» студенти створюють подкасти про своє життя під час війни та вивчають народні традиції українців. Діалогові зустрічі дають молоді можливість представляти поетичні й художні твори, ділитися дослідницькими напрацюваннями. Робота спрямована на підтримку психологічного відновлення через творчість і спілкування. Так учасники долучаються до культурного життя громади з власними історіями, здібностями та ідеями.

Мистецтво як простір молодіжного самовираження

Можливість висловити власне розуміння культурної спадщини молодій людині дає й театр і мистецька освіта, які залучають молодь до осмислення української культури та історичного контексту через художній досвід й пошук власного художнього рішення.

Для підтримки талановитої молоді проводяться конкурси на отримання Літературної премії Одеської обласної ради для молодих письменників імені Валентина Мороза, обласної музичної премії імені Юрія Кузнецова для молодих виконавців джазу та стипендії Одеської обласної державної адміністрації імені Миколи Огренича для молодих вокалістів. Одеською обласною бібліотекою для дітей започатковано обласний фестиваль пам'яті Володимира Рутківського «Я з троянд викладав слово...», а Одеською обласною бібліотекою для юнацтва фестиваль «Читай, юність!».

У мистецьких школах цей досвід розвивається через навчання й конкурсну діяльність. Серед прикладів останніх років - конкурс юних читців «Жайвори землі моєї», обласний етап Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості присвячений Шевченківським дням «Об'єднаймося ж, брати мої», обласні відбіркові тури Всеукраїнського фестивалю сучасної пісні та популярної музики «Червона рута» та хореографічного мистецтва імені Павла Вірського тощо.

Щороку молоді майстри народного мистецтва стають переможцями конкурсу на отримання стипендії Президента України.

Розвитку виконавської майстерності сприяють також обласний академічний конкурс фортепіанної музики «Classic Quest» та Всеукраїнський конкурс юних музикантів «Срібна нота», творчий проєкт «Вояж до Європи» та конкурси учнів мистецьких шкіл області за всіма спеціальностями: фортепіано, струнні, духові й народні інструменти, сольний та хоровий спів, образотворче, хореографічне й театральне мистецтво, що сприяє підвищенню професійних перспектив учасників, знаходженню власного місця в українському культурному просторі.

Українська мова як середовище сучасного життя

Базовою основою для такої спільнодії є українська мова – носій історичної пам'яті, засіб сучасного самоусвідомлення та доконечна умова державності й соборності. У культурній роботі це положення набуває конкретного змісту через доступність українського слова та можливість повсякденно ним користуватися. Для молодої людини особливо важливо, щоб українською можна було говорити про власний досвід, шукати однодумців, створювати музику, відео, виставу чи літературний текст. Так мова пов'язується з особистим розвитком і майбутнім.

З цією метою у регіоні сформована інфраструктура підтримки, що забезпечує практичну доступність української мови як інструменту соціальної інтеграції. Це проявляється у конкретних вимірюваних результатах - десятках масштабних фестивалів щороку, сотнях театрально-літературних заходів, мільйонних інвестиціях у бібліотечний фонд та стабільній участі сотень учасників у мовних заходах.

В області діють понад 40 безкоштовних мовних курсів і розмовних клубів, які охоплюють різні вікові та соціальні групи, включно з внутрішньо переміщеними особами, людьми старшого віку та молоддю - «Клуб солодкої мови» в м. Болград, «Розмовний клуб в Одесі», «Мовно-літературна вітальня «Дивослово» в Одесі, «Говоримо українською» в Любашівській публічній бібліотеці тощо. Театральні установи області забезпечують україномовний репертуар або українське субтитрування. Читацька дискусія про сучасний роман, розмова з військовим письменником, майстерня подкасту про рідне місто дають мовній практиці особисту мету.

Протягом багатьох років проводяться Міжнародний фестиваль української культури «Відчуйте серцем Україну!» Обласного центру національних культур у Рені та обласний фестиваль української книги пам'яті Михайла Грушевського. Вже 27 років поспіль організовується Всеукраїнський конкурс «Українська мова - мова єднання», 26 - потужна Всеукраїнська виставка-форум «Українська книга на Одещині». Відвідувачі бібліотек щороку долучаються до Радіодиктанту національної єдності.

Поряд із цими тривалими традиціями засновуються нові практики - відкритий фестиваль української культури «Усім серцем з Україною», ініційований у 2026 році Центром культури та дозвілля Болградської міської ради; фестиваль «PORT», ініційований у 2025 році ГО «Вишиванковий фестиваль», конкурс «Палітра можливостей слова Кобзаря» у Красносільській громаді, виїзні літературні події в громадах в рамках проєкту «З Україною в серці» спільно з Одеським відділенням Спілки письменників України, «Українське кіно під зорями» від ГО «Культпросвіт», Південний Шевченко-Рок-Фест «КОБЗАР» та творча просвітницька зустріч «Українська – мова героїв» у 2026 році за участю культурних діячів Одеської, Миколаївської, Херсонської областей та багато інших.

З метою розширення пропозиції актуальної літератури українською мовою молодому читачеві, тільки у 2025 році фонди публічних бібліотек області поповнилися на 55,95 тисячі примірників, а з місцевих бюджетів на поповнення фондів було виділено понад 6,1 мільйонів гривень. Все це створює різні шляхи входження в українськомовне культурне середовище, розширює уявлення про сучасну українську культуру, поєднує особисту мовну практику з відчуттям участі у спільному культурному житті країни.

І важливо, щоб цей досвід ставав частиною особистого світогляду, мав продовження у звичному просторі закладу культури, де занурення в україномовний простір не залежатиме від наближення великої події. Вистава, книга чи літературні екскурсія можуть схвилювати, викликати запитання, пробудити інтерес, а зацікавлення поступово перетворитись на звичку читати, досліджувати, творити й діяти разом.

Заклади культури Одещини вже розвивають такий підхід, працюючи зі змістом, який хвилює молодих людей. Бібліотеки запрошують їх обирати книжки для обговорення, музеї пропонують вибір майстер-класів, центри національних культур – спільно формують молодіжні програми, проводять флешмоби тощо.

Так, у 2023 році під егідою Департаменту понад 30 громадських організацій, зокрема

й молодіжних національно-культурних, долучилися до збору понад 1550 примірників книжок для бібліотек Херсонщини на суму понад 200 тис. грн. Щороку обласні бібліотеки долучаються до акції «Збираємо книги для військових». У вересні 2026 року ізмаїльською волонтерською організацією «Елітні сітки і не тільки» та Ізмаїльським центром національних культур проведено благодійний ярмарок та великий концерт, об'єднані символічною назвою «У єдності – сила», а всі виручені кошти відправлено на допомогу ЗСУ. Під час традиційного осіннього Міжнародного бессарабського фестивалю-ярмарку культур «Єдність у різноманітті» організаторам вдалося зібрати майже 100 тисяч гривень за день для морпіхів та військових громади.

Участь молоді у цих та подібних акціях допомагає набути організаційних навичок і досвіду взаємодії та взаємопідтримки. Водночас активне культурне життя залишає місце для радості, дружби, художнього пошуку й планування майбутнього. Адже війна не скасовує потреби дорослішати, пробувати себе в мистецтві, відкривати світ - молода людина має відчувати, що українське майбутнє потребує її здібностей і праці. Збереження цих можливостей є важливою частиною стійкості суспільства.

Українська історія краю як предмет власного дослідження

Ще одним важливим напрямком роботи закладів культури регіону, що потребує доказової й послідовної роботи, є повернення українського змісту історії Одещини. Молодій людині недостатньо повідомити, що її край має глибоку українську традицію - потрібно відкрити доступ до людей, текстів, документів і місць, через які ця традиція стає видимою.

Особливе значення має деколонізація публічного простору - повернення української історії та культурної пам'яті в назви вулиць, площ і парків. Молодь щодня проходить ними дорогою до школи, коледжу, бібліотеки чи театру, називає свою адресу, домовляється про зустрічі. Так топонімія входить у повсякденну мову й непомітно визначає коло імен та подій, які спільнота вважає гідними пам'яті. Зміна назви порушує питання про те, яку історію розповідає місце, де людина живе.

Нова назва набуває змісту, коли за нею відкривається особистість: її праця, переконання, внесок у культуру чи захист України. Самої заміни таблички для такого розуміння недостатньо. Саме тут потрібна спільна робота бібліотекарів, музейників, краєзнавців, митців та освітян.

Тому настільки перспективним напрямом є молодіжні дослідження топоніміки, адже простежити попередні назви, з'ясувати обставини їх появи, відшукати документи про людину, чиє ім'я вулиця носить сьогодні, - означає навчитися читати історію у власному оточенні. Результатом можуть стати авторська екскурсія, виставка, коротке відео чи аудіорозповідь для ровесників.

У цій роботі деколонізація набуває дослідницького й особистого змісту. Знайома вулиця пов'язується з історією української боротьби за незалежність або життєписом захисника. При цьому точність залишається обов'язковою: слід розрізняти встановлений факт, свідчення й пізнішу інтерпретацію, пояснювати історичний контекст і механізми витіснення української пам'яті. Так молоді люди отримують можливість пояснити зміни своїй громаді й долучитися до осмислення її публічного простору, здобути підстави для власного судження.

Не менш важливими є знання про діяльність українських видавців, письменників, просвітян, учасників визвольного та правозахисного рухів, які допомагають осмислити сучасну українську Одещину в її історичній тяглості. Прикладом може слугувати виставково-видавничий проєкт Одеського літературного музею «Родина Комарових: портрет на тлі епохи», представлений у серпні 2026 року, що розкриває українське інтелектуальне й громадське середовище Одеси через історію родини. Поєднання експозиції з доступною електронною книгою створює основу для самостійної роботи. Молодий дослідник може простежити зв'язки між людьми й установами, зіставити листування з іншими джерелами, побачити, як культурне життя трималося на щоденній праці конкретних особистостей.

Презентації книг, заходи в закладах культури, присвячені ювілеям створення одеської

«Просвіти» чи Народного РУХу України, Лесі Українці, Іванові чи Юрію Липам, Борисові Нечерді чи Аркадію Казці, Ніні Строкатій, Володимирові Караташу чи Святославові Караванському та іншим, дозволяють вибудовувати ширшу картину українського життя регіону. Найбільший освітній потенціал вони мають тоді, коли історичні постаті постають у власному часі, зі складними рішеннями, ризиками та відповідальністю, адже молоді потрібне розуміння того, як людина діє за обставин, що не гарантують повного успіху, як приймає доленосні рішення.

Відродження у 2006 році музею «Степова Україна», створеного 1923 року й закритого в добу сталінських репресій, чи оновлення експозиції в Ізмаїльському військово-історичному музейному комплексі у 2026-у показує, що й сама доля культурної установи може бути предметом такої розмови. Вона спонукає запитати, яку пам'ять зберігав музей, чому її витісняли та що означає повернення колекції в публічний простір. Це дає змогу розглядати історію культури разом з історією влади над пам'яттю.

Спільний історичний простір формується також через державні свята, знаменні й пам'ятні дати до яких долучається молодь. Заклади культури та мистецтв проводять заходи до Дня Соборності України, Дня пам'яті Героїв Крут, Дня Гідності та Свободи, Дня Конституції України, Дня Української Державності, Дня Державного Прапора України та Дня Незалежності України. Звернення до цих дат дає можливість послідовно розкривати історію державотворення, боротьби за свободу й утвердження громадянських прав.

Допомагають осмислювати український досвід у ширшому європейському контексті заходи до Дня пам'яті та перемоги над нацизмом у Другій світовій війні 1939-1945 років, Дня пам'яті жертв політичних репресій, вшанування жертв депортацій, роковин трагедії Бабиного Яру, Дня захисників і захисниць України. Поряд із відзначенням Дня Європи та ювілеїв визначних історичних, громадських і культурних діячів.

Для молоді особливо важливо бачити за пам'ятною датою людську долю, історичні причини події та її значення для сьогодення. Тоді календарна послідовність заходів стає основою змістовної розмови про гідність, свободу й відповідальність.

Пам'ять про війну та етика громадянського дорослішання

Такий підхід використовується і під час розмови з молодою людиною про російсько-українську війну, яка входить у культурний простір через досвід живих людей, їх життєвий шлях, творчість і вибір. У багатьох молодих відвідувачів закладів культури є власні втрати, розлука з близькими, вимушене переміщення, тому розмова про захист України потребує уважності до аудиторії та поваги до меж особистого.

Заклади культури області вже працюють із різними формами збереження пам'яті. Ця робота охоплює інформаційно-просвітницькі та мистецькі заходи, які поглиблюють знання про боротьбу України за незалежність і виховують повагу до ветеранів та ветеранок. Зустрічі, виставки й спільні творчі ініціативи відкривають молоді можливість почути їхні історії, осмислити досвід захисту держави та побачити продовження громадянського служіння в житті громади.

Музеї створюють експозиції, у яких особисті свідчення, речі та життєписи захисників і захисниць стають частиною розповіді про сучасну Україну. Залучення ветеранів і ветеранок до підготовки культурних подій дає їм можливість самим представляти власний досвід, ділитися творчістю й долучатися до збереження пам'яті. Для молодої аудиторії таке спілкування допомагає усвідомити людський вимір війни, ціну свободи та значення взаємної підтримки.

Тільки за останні два роки Одеський історико-краєзнавчий музей організував захід «Війна очима музейника-митця» за участю військовослужбовця Василя Прокоф'єва, інтерактивну виставку «Вони захищали Україну», виставку «Люди свободи» спільно з Українським Інститутом національної пам'яті, експозиції, присвячені полоненим і зниклим безвісти у співпраці з ГО «Veterans HUB ODESA»; Одеський національний художній музей – виставку «Квіти за відвалами», присвячену капітану Борису Айзенбергу; обласна бібліотека для юнацтва провела за участю родини й побратимів літературні читання пам'яті Героя України

Дениса Максишка та книжково-ілюстративні виставки «Війна за право жити»; у бібліотеці імені М.Грушевського відбулися зустрічі з письменниками-військовими Віталієм Запекою, Павлом Дерев'янком, Юрієм Луценком, контррозвідницею, генерал-майором СБУ Юлією Лапутіною та багатьма іншими.

В цьому контексті важливим є також і досвід приватної ініціативи Павла Козленка з відкриття у 2024 році Одеського музею геноцидів «Територія пам'яті», що поєднує осмислення трагедій минулого з висвітленням сучасної російсько-української війни, розкриваючи геноцидальну спрямованість російської агресії через свідчення депортації українських дітей, нищення культурної спадщини та спроб позбавити українців їхньої ідентичності.

Водночас заклади культури розвивають програми культурної реабілітації, створюють можливості для творчого самовираження, спілкування й відновлення соціальних зв'язків. Участь у мистецьких заняттях, майстернях і спільних подіях підтримує повернення ветеранів та ветеранок до активного культурного життя.

Важливою умовою цієї роботи є безбар'єрність: установи облаштовують пандуси, вдосконалюють навігацію, роблять простори й культурні заходи доступнішими для людей з інвалідністю. Так повага до захисників і захисниць набуває щоденного практичного втілення, а молодь отримує досвід спільноти, у якій гідність людини та її право на повноцінну участь є спільною відповідальністю.

Як бачимо, культура є потужним інструментом зміцнення української національної та громадянської ідентичності, що об'єднує українців різного походження, формує їх українознавчу компетентність та спільне бачення майбутнього. Вона пов'язує щоденну культурну роботу із завданнями національної єдності, громадянської зрілості та сталого розвитку регіону.

Підтримувати зв'язок між культурною спадкоємністю і творчою ініціативою молоді - спільне завдання Департаменту, закладів культури й громад Одещини, що потребує узгоджених дій у сферах мовної політики, книговидання, поповнення бібліотечних фондів і мистецької освіти. Результатом має стати здатність молоді розуміти історію, культуру й сучасність України, критично працювати з джерелами та свідомо долучатися до громадського життя. Поєднуючи повагу до спадщини з відкритістю до змін, молоді люди здобувають

Олександр ЛОНЧАК, доктор філософії з освітніх та педагогічних наук, директор Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації

Наталія ПРИВАЛОВА, кандидат наук з державного управління, доцент, головний спеціаліст сектору позашкільної освіти, виховної роботи та молодіжної політики управління освіти та молодіжної політики Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації

ЗАКЛАДИ ОСВІТИ – ПРОСТІР ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Утвердження української національної та громадянської ідентичності є одним із ключових напрямів державної політики України, значення якого особливо зростає в умовах повномасштабної війни. Стійкість держави визначається не лише її обороноздатністю, економічною спроможністю чи силою інституцій. Вона починається з людини – громадянина, який усвідомлює свою належність до українського народу, знає історію та культуру своєї держави, поважає державні символи, розуміє ціну свободи й незалежності та готовий брати особисту відповідальність за майбутнє України.

Саме тому заклади освіти є одним із ключових середовищ реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. Школа, заклад професійної, фахової передвищої чи вищої освіти – це не лише місце здобуття знань. Це простір, у якому формується світогляд молодої людини, її ставлення до держави і суспільства, історичної пам'яті, української мови та культури, до понять свободи, гідності, відповідальності, громадянського обов'язку та служіння державі.

Для Одеської області цей напрям має особливе значення. Регіон із його культурним розмаїттям, багатонаціональним складом населення, складною та водночас надзвичайно важливою історичною спадщиною потребує системної державної роботи, спрямованої на формування спільної громадянської основи – усвідомлення приналежності до Української

держави, поваги до її історії, культури, державної мови, територіальної цілісності та незалежності.

В умовах війни така робота не може обмежуватися проведенням окремих пам'ятних заходів чи тематичних уроків. Йдеться про створення цілісного освітнього середовища, у якому національна та громадянська ідентичність формується послідовно й системно – через зміст освіти, виховну роботу, вивчення історії України та рідного краю, збереження і переосмислення національної пам'яті, волонтерські та громадські ініціативи, військово-патріотичне виховання, взаємодію з ветеранами, військовослужбовцями, науковцями, істориками, краєзнавцями та фахівцями у сфері безпеки й оборони.

Особливу роль у цьому процесі відіграє безпосередній діалог здобувачів освіти з людьми, які є носіями професійного знання та особистого досвіду служіння Україні. Поєднання наукового знання, історичної правди та досвіду захисту держави дозволяє молоді не просто отримувати інформацію, а осмислювати її через конкретні людські історії, розуміти тяглість українського державотворення, усвідомлювати ціну незалежності та власну відповідальність за її збереження.

Тому діяльність закладів освіти Одеської області у цьому напрямі є складовою не лише освітньої, а й державної гуманітарної та безпекової політики. Формування громадянина, який знає свою історію, відчуває відповідальність за свою громаду і державу, поважає її захисників та готовий діяти в інтересах України, є довгостроковою інвестицією у стійкість українського суспільства та майбутнє держави.

Саме через освіту держава має можливість послідовно формувати покоління українців, для яких незалежність України, її територіальна цілісність, свобода, гідність і демократичні цінності є не абстрактними поняттями, а особистими переконаннями та життєвими орієнтирами.

Від державної політики – до системної роботи в області

Державна політика у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності формується та реалізується на загальнонаціональному рівні, а її практичне втілення безпосередньо відбувається в регіонах, територіальних громадах та передусім в освітньому середовищі. Саме на регіональному і місцевому рівнях державні стратегічні пріоритети набувають конкретного змісту та перетворюються на системні заходи, освітні практики, виховні ініціативи й суспільно значущі проєкти.

На виконання вимог чинного законодавства та відповідно до визначених державою стратегічних пріоритетів Департамент освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації забезпечує системну, послідовну та планову реалізацію державної політики у сфері формування й утвердження української національної та громадянської ідентичності дітей і молоді. Ця робота здійснюється не як сукупність окремих заходів, а як цілісний напрям діяльності, інтегрований у функціонування освітньої системи області та спрямований на формування покоління громадян, здатних усвідомлено брати участь у розбудові, захисті та зміцненні Української держави.

Водночас результативність цієї державної політики безпосередньо залежить від узгодженості дій усіх інституцій, залучених до її реалізації. Саме тому принципового значення набуває системна взаємодія Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації з органами місцевого самоврядування та територіальними громадами, закладами освіти, громадськими й ветеранськими організаціями, представниками сектору безпеки і оборони, науковими та культурними інституціями.

Така міжінституційна взаємодія забезпечує єдність державної політики на всіх рівнях її реалізації – від визначених державою стратегічних завдань до конкретної роботи в закладі освіти та громаді. Вона дає змогу поєднати управлінський ресурс держави, професійний

потенціал педагогів і науковців, досвід ветеранів та Захисників і Захисниць України, можливості територіальних громад і громадянську активність молоді.

Саме в такій взаємодії формується цілісне середовище, у якому українська національна та громадянська ідентичність не лише проголошується як державний пріоритет, а щоденно утверджується через освіту, історичну пам'ять, українську мову і культуру, громадянську активність, національно-патріотичне та військово-патріотичне виховання, волонтерство, шанування Захисників і Захисниць України та особисту відповідальність молодої людини за майбутнє держави.

Водночас робота області здійснюється у взаємодії з центральним органом виконавчої влади, відповідальним за формування та реалізацію державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, – Міністерством молоді та спорту України. Така вертикаль взаємодії є принципово важливою: державні пріоритети та стратегічні рішення мають знаходити конкретне продовження на рівні області, територіальної громади та безпосередньо закладу освіти.

Отже, йдеться не про набір розрізнених ініціатив, а про послідовну систему реалізації державної політики: державна стратегія – обласна програма – координація на рівні області – співпраця з територіальними громадами – практична робота закладів освіти – безпосередня участь дітей та молоді.

Саме така модель дозволяє забезпечувати сталість роботи, її плановість та відповідність визначеним державою пріоритетам.

Від історичної пам'яті – до історичної стійкості

У закладах освіти Одещини сформовано широкий спектр інформаційно-просвітницьких, освітніх, культурно-мистецьких, меморіальних та військово-патріотичних практик. Їх зміст визначається не лише календарем державних свят і пам'ятних дат, а передусім необхідністю допомогти молоді зрозуміти тяглість українського державотворення та боротьби за свободу.

Важливе місце посідають круглі столи, конференції, історичні читання та тематичні заняття, присвячені Українській революції 1917-1921 років, українському визвольному руху, традиціям українського козацтва, видатним діячам українського державотворення. Поряд із цим здобувачі освіти вивчають історію сучасної російсько-української війни, подвиги Захисників і Захисниць України, внесок ветеранів у захист держави та героїчні історії своїх земляків.

Окремим напрямом є формування історичної стійкості та протидія ворожим наративам. У закладах освіти поширюються інформаційні матеріали, презентації та відеоматеріали, спрямовані на розвінчування історичних міфів і пропагандистських наративів держави-агресора. Використовуються методичні матеріали Українського інституту національної пам'яті, проводяться тематичні бесіди, історичні дайджести, віртуальні екскурсії, зокрема присвячені деколонізації Одеси.

Таким чином, історична освіта набуває не лише пізнавального, а й державотворчого та безпекового значення. Знання правдивої історії України дає молодій людині можливість критично оцінювати інформацію, розпізнавати маніпуляції, розуміти передумови та причини сучасної війни й усвідомлювати, чому незалежність і територіальна цілісність України є цінностями, які потребують постійного захисту.

Жива історія – через особистий приклад

Особливої ваги в освітньому процесі набуває безпосереднє спілкування молоді з людьми, які є носіями особистого досвіду боротьби та служіння Україні.

У закладах освіти Одеської області системно проводяться уроки мужності, зустрічі з ветеранами та учасниками бойових дій, відверті розмови із захисниками України, години

спілкування та інші формати живого діалогу.

Тематика таких зустрічей охоплює історію Революції Гідності та сучасної війни, особисті історії людей, які захищають Україну, а також питання громадянського обов'язку, відповідальності та служіння державі.

Ветеран у закладі освіти – це не просто учасник тематичного заходу. Це людина, яка власним досвідом дає можливість молоді побачити за історичними подіями конкретну особистість, її вибір, відповідальність, мужність і готовність захищати державу.

Саме тому співпраця з ветеранською спільнотою є важливим ресурсом сучасної освіти. Через особистий приклад ветеранів молодь отримує можливість по-новому осмислити поняття громадянського обов'язку, військової служби, відповідальності та ціни свободи.

Окремим прикладом такої взаємодії став цикл освітньо-просвітницьких заходів «Неочевидний світ військових професій», у межах якого в закладах освіти різних типів і форм власності відбулися лекції за участю офіцерів-штурманів бойового управління стратегічної авіації з бойовим досвідом. Молодь отримала можливість безпосередньо ознайомитися з особливостями військових професій та реальним досвідом служби.

Не менш показовою є співпраця з конструкторським бюро «Технарі», фахівці якого мають ветеранський досвід. У межах навчального предмета «Захист України» проводяться практичні заняття із застосуванням віртуального симулятора для відпрацювання навичок протидії безпілотним літальним апаратам. Така взаємодія поєднує сучасні технології, практичну підготовку молоді та професійний досвід ветеранів.

Пам'ять, що формує відповідального громадянина

Важливим напрямом роботи є меморіалізація подвигу Захисників і Захисниць України. У межах загальнодержавного проєкту «Місце шани та вдячності» у закладах загальної середньої освіти створюються інформаційні стенди та куточки пам'яті, де розміщується інформація про героїв-земляків. У шкільних музеях формуються альбоми та експозиції, присвячені випускникам, які стали на захист України. У закладах освіти встановлюються меморіальні дошки, створюються куточки слави, організовується патронат над місцями поховань Захисників України. Здійснюється догляд, впорядкування та збереження історичних пам'яток, місць поховань, братських могил, меморіалів та інших об'єктів, пов'язаних із боротьбою за свободу й незалежність України.

Це важливо не лише як форма вшанування полеглих. Пам'ять, присутня безпосередньо в освітньому просторі, стає частиною щоденного досвіду молодої людини. Коли ім'я загиблого Захисника викарбуване на меморіальній дошці його рідної школи, коли його історію знають учні та педагоги, пам'ять перестає бути абстрактною – вона стає особистою, живою та відповідальною.

Важливим результатом цього напряму виховної роботи є перехід від пасивного сприйняття інформації до активної громадянської позиції.

Учні та студенти Одеської області долучаються до всеукраїнських акцій «Сонях» та «Біжу за ветерана», беруть участь у соціально-патріотичній акції «Сторінки підтримки», передаючи книги військовослужбовцям, які перебувають на лікуванні або реабілітації.

Потужним напрямом є волонтерська діяльність. Заклади освіти організовують благодійні ярмарки, концерти та інші заходи, під час яких збираються кошти й необхідні речі для військовослужбовців Збройних Сил України, підрозділів протиповітряної оборони Південного регіону, Національної гвардії України та захисників, які проходять лікування в Одесі.

Здобувачі освіти власноруч виготовляють патріотичні поробки, листівки та малюнки зі словами вдячності військовим, плетуть маскувальні сітки, виготовляють окопні свічки. У такий спосіб дитина або молода людина не просто дізнається про війну – вона відчуває

власну причетність до захисту держави та підтримки тих, хто її боронить.

У цьому полягає одна з ключових цінностей сучасного національно-патріотичного виховання: сформувати не спостерігача, а громадянина, який розуміє, що майбутнє України залежить і від його особистої позиції.

Військово-патріотичне виховання:
від громадянської зрілості – до готовності служити Україні

Важливою складовою утвердження української національної та громадянської ідентичності є військово-патріотичне виховання, яке в умовах повномасштабної війни набуває особливого державного значення. Його завдання полягає не лише у формуванні готовності молоді до захисту України, а значно ширше – у вихованні громадянина, який усвідомлює цінність державності, свободи та незалежності, знає історію боротьби українського народу, поважає Захисників і Захисниць України, здатний діяти відповідально, дисципліновано й солідарно з іншими. Саме тому робота з учнівською та студентською молоддю вибудовується не лише навколо знань і переконань, а й навколо практичної готовності діяти. Важливе місце посідає ознайомлення молоді з військовими професіями, можливостями навчання у закладах вищої військової освіти та перспективами проходження військової служби. Така профорієнтаційна робота має значно ширшу мету, ніж вибір майбутньої професії. Вона спрямована на формування позитивної мотивації до служіння українському народові та державі, усвідомлення престижності відповідального служіння, розуміння ролі кожного громадянина у зміцненні обороноздатності України.

У цьому контексті особливе місце у системі військово-патріотичного виховання молоді Одещини посідає Всеукраїнська дитячо-юнацька військово-патріотична гра «Сокіл» («Джура»). «Джура» – це значно більше, ніж військово-патріотичне змагання. Це цілісне освітньо-виховне середовище, у якому поєднуються українські козацькі традиції, історична пам'ять, фізичне загартування, командна взаємодія, дисципліна, лідерство, практичні навички та готовність відповідально діяти в інтересах своєї держави. Участь у грі дає молоді можливість не лише продемонструвати фізичну підготовку чи пройти практичні випробування. Учасник навчається бути частиною команди, довіряти побратимам, відповідати за спільний результат, долати труднощі, підтримувати інших, приймати рішення та діяти в умовах, коли від особистої відповідальності залежить успіх усієї команди. Саме тому «Джура» є одним із дієвих інструментів реалізації державної політики з утвердження української національної та громадянської ідентичності. У межах гри патріотизм набуває практичного змісту: він проявляється у вчинках, дисципліні, взаємодопомозі, повазі до товаришів, готовності брати на себе відповідальність та діяти в інтересах спільноти і держави.

«Сокіл» («Джура») допомагає молоді усвідомити, що захист держави має не лише військовий вимір. Україна потребує громадян, які здатні захищати її знаннями, працею, професійною компетентністю, волонтерством, громадянською активністю, відповідальним ставленням до своїх обов'язків і, за необхідності, військовою службою.

Щороку команди Одеської області гідно представляють регіон на всеукраїнському рівні та виборюють призові місця. Водночас ці результати є не випадковим успіхом фінального етапу, а закономірним підсумком системної, послідовної та багаторівневої роботи, яка розпочинається безпосередньо в закладах освіти, продовжується в територіальних громадах і отримує організаційне та методичне забезпечення на обласному рівні. За кожною перемогою стоїть спільна робота педагогів і наставників, органів місцевого самоврядування та територіальних громад, організаторів гри, партнерських установ та організацій. Саме на цьому рівні формується командний дух, відпрацьовуються практичні навички, поглиблюються знання з історії України та військових традицій українського

народу, розвиваються лідерські якості, витривалість, дисципліна та здатність працювати на спільний результат. Педагог, який працює з куренем, є не лише організатором підготовки до змагань, а передусім наставником, який допомагає молодій людині формувати характер, відповідальність та громадянську позицію.

Показовою є динаміка розвитку мережі гри на Одещині. Станом на кінець 2025/2026 навчального року при закладах освіти області зареєстровано 110 куренів гри «Сокіл» («Джура»). За цією цифрою – не просто статистика. Це 110 осередків військово-патріотичного та громадянського виховання, у яких діти та молодь отримують можливість пізнавати українські традиції, осмислювати історію власної держави, формувати командні навички, загартовувати характер, розвивати лідерські якості та усвідомлювати власну відповідальність перед Україною.

Водночас особливої ваги набуває широка міжвідомча та партнерська взаємодія, завдяки якій обласний етап гри поєднує освітню складову з реальним досвідом військової служби, безпеки, оборони та громадянської відповідальності. До організації та проведення гри залучаються представники Одеського державного університету внутрішніх справ, Одеського центру первинної професійної підготовки «Академія поліції», Інституту Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська академія», Одеського обласного територіального центру комплектування та соціальної підтримки, Департаменту з питань цивільного захисту, оборонної роботи та взаємодії з правоохоронними органами Одеської обласної державної адміністрації. До проведення заходів долучаються також діючі офіцери Збройних Сил України, зокрема представники 32-ї окремої артилерійської бригади морської піхоти, представники Одеського простору «Артан» спеціального підрозділу Головного управління розвідки Міністерства оборони України, Сил спеціальних операцій, педагогічні працівники закладів освіти області та представники ветеранської спільноти Одещини, зокрема громадської організації «Ветеранс Хаб Одеса».

Таке широке партнерство має принципове значення. Воно поєднує освітній, науковий, військовий, правоохоронний та ветеранський досвід і створює для молоді можливість сприймати державу не як абстрактне поняття, а через конкретних людей та інституції, які щоденно працюють задля її безпеки, розвитку, стійкості та захисту.

Саме така взаємодія забезпечує передачу молодому поколінню не лише знань і практичних навичок, а й культури відповідальності, лідерства, дисципліни, взаємодопомоги та служіння суспільству і державі. Саме через безпосередній контакт із військовими, ветеранами, правоохоронцями, педагогами та фахівцями молодь отримує можливість побачити практичний вимір громадянського обов'язку та усвідомити особисту роль у зміцненні України.

Це особливо важливо для Одещини – регіону з глибокими військовими традиціями, героїчною історією та вагомим значенням для безпеки й оборони України. Формування в молоді стійкої громадянської позиції, готовності відповідально діяти та усвідомлення особистої причетності до захисту держави є важливою складовою зміцнення суспільної стійкості регіону.

Військово-патріотичне виховання у такому розумінні – це не окремий епізод виховної роботи і не підготовка виключно до військової служби. Це важлива складова формування зрілого громадянина Української держави. Воно поєднує знання і практичні навички, історичну пам'ять і сучасний досвід, особисту відповідальність і командну взаємодію, повагу до держави та готовність своїми щоденними діями зміцнювати її.

У цьому і полягає державницький зміст військово-патріотичного виховання: формувати громадянина, який знає історію та ціну боротьби України за незалежність, усвідомлює значення державності, поважає тих, хто захищає Україну, відчуває особисту

відповідальність за її майбутнє та готовий своїми знаннями, працею, професійною діяльністю, громадянською позицією і, за необхідності, військовою службою зміцнювати Українську державу.

Українська мова – мова держави, ідентичності та єдності

Невід'ємною складовою утвердження української національної та громадянської ідентичності є реалізація державної мовної політики. Українська мова – це не лише засіб спілкування та складова освітнього процесу. Це державна мова України, один із ключових чинників національної єдності, важливий елемент історичної пам'яті, культури, державності та суспільної стійкості.

Для системи освіти мовна політика має особливе значення, адже саме в закладі освіти дитина щодня формує мовні звички, читає, навчається, спілкується, пізнає історію та культуру України. Через українське слово молоде покоління входить у спільний культурний і громадянський простір держави, усвідомлює зв'язок між мовою, історією та державністю.

Саме тому утвердження української мови в освітньому середовищі розглядається як послідовна й системна складова державної політики. Йдеться не лише про дотримання вимог законодавства щодо використання державної мови, а про створення такого освітнього простору, у якому українська мова природно присутня в навчанні, вихованні, культурному житті, позакласній діяльності та щоденному спілкуванні.

Департаментом освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації у взаємодії із закладами освіти та територіальними громадами здійснюється робота, спрямована на підвищення престижу української мови серед дітей та молоді, розвиток мовної компетентності, популяризацію українського слова, літератури й культури.

Важливим напрямом є проведення мовно-літературних конкурсів, фестивалів, читацьких марафонів, тематичних уроків, декламаційних заходів, виставок української книги, літературних читань та інших культурно-просвітницьких ініціатив. Через творчість українських письменників, поетів і драматургів здобувачі освіти відкривають для себе Україну як простір великої культури, історичної пам'яті та духовної свободи.

Особливого значення набуває популяризація української мови через сучасні формати, які близькі молоді. Мовні челенджі, флешмоби, відеопроєкти, цифровий контент, творчі конкурси та соціальні ініціативи допомагають зробити українське слово природною частиною сучасного інформаційного та культурного простору.

Водночас важливим завданням залишається формування розуміння того, що українська мова – це мова не лише минулого, а й сучасного та майбутнього України. Нею створюється сучасна наука, розвивається освіта, працюють державні інституції, створюється культура, технології та медіаконтент. Українська мова має бути мовою професійної реалізації, суспільного діалогу, державного управління та громадянської взаємодії.

Особливого значення це набуває для Одеської області – регіону з багатою культурною спадщиною та мовним розмаїттям. У цьому контексті державна мовна політика має об'єднувальний, а не протиставний характер. Поважаючи культурне та мовне різноманіття громад, держава забезпечує спільний громадянський простір, основою якого є українська мова як державна.

Саме через українську мову формується можливість спільного суспільного діалогу, взаєморозуміння та належності до єдиного українського громадянського простору. Володіння державною мовою відкриває доступ до освіти, державних послуг, суспільного життя, професійної реалізації та повноцінної участі в демократичному житті країни.

В умовах повномасштабної війни значення української мови набуває також безпекового виміру. Російська агресія супроводжується спробами нав'язування власних історичних, культурних та мовних наративів, запереченням окремішності української нації та права

України на власний культурний і державний простір. Тому утвердження української мови є також утвердженням права українського народу бути собою, зберігати власну культурну суб'єктність і самостійно визначати своє майбутнє.

Українське слово в освітньому просторі – це слово, через яке дитина пізнає свою державу, читає її історію, відкриває її культуру, називає своїх героїв і формулює власне бачення майбутнього.

Саме тому мовна політика в закладах освіти має бути не формальною вимогою, а щоденною практикою та ціннісною основою освітнього середовища. Мова, якою навчаються, думають, читають, творять і спілкуються, поступово стає мовою особистої ідентичності.

У цьому полягає стратегічне значення роботи з українським словом. Утверджуючи державну мову в освітньому просторі, ми не лише забезпечуємо реалізацію мовного законодавства – ми зміцнюємо спільний громадянський простір, передаємо молодому поколінню культурний код українського народу та формуємо покоління, для якого українська мова є природною мовою держави, свободи, гідності, професійного розвитку і майбутнього.

Українська мова – це голос держави. І що сильніше звучить українське слово в школі, університеті, громаді та суспільстві, то міцнішою стає українська ідентичність і стійкішою – сама Україна.

Системність як головний результат

У сукупності всі ці напрями формують цілісну систему, у якій кожен елемент доповнює та підсилює інший і працює на спільну мету – утвердження української національної та громадянської ідентичності дітей і молоді. Історична освіта формує розуміння минулого, тяглості українського державотворення та боротьби за свободу; громадянська освіта – усвідомлення прав, обов'язків і відповідальності громадянина; національно-патріотичне виховання – ціннісну основу та відчуття належності до Української держави; військово-патріотичне виховання – готовність відповідально діяти та захищати державу; взаємодія з ветеранами та військовослужбовцями – живий зв'язок із сучасною боротьбою України; меморіалізація – культуру історичної пам'яті та пошани до тих, хто віддав життя за незалежність; волонтерство – практику громадянської участі, солідарності та відповідальності; а українська мова – один із фундаментів української національної та громадянської ідентичності, засіб збереження і передачі історичної пам'яті, культури, цінностей та усвідомлення належності до українського народу і Української держави.

Саме поєднання цих складових перетворює окремі виховні та освітні заходи на системну державну роботу з утвердження української національної та громадянської ідентичності, результатом якої має стати покоління молодих громадян, для яких Україна, її незалежність, територіальна цілісність, державна мова, історія, культура, свобода та відповідальність за майбутнє держави є усвідомленими особистими цінностями.

Майбутнє держави формується сьогодні

Сьогодні, коли Україна веде боротьбу за своє право на існування, незалежність і майбутнє, питання ідентичності набуває особливого державного значення. Російська агресія спрямована не лише на захоплення територій. Вона має на меті знищення української суб'єктності, історичної пам'яті, культурної самобутності та переконання українців у праві мати власну державу.

Тому відповідь на цю загрозу має бути не лише військовою. Вона має бути освітньою, гуманітарною, культурною, інформаційною та світоглядною. І саме тут заклад освіти стає одним із найважливіших просторів державної стійкості.

Тому робота з утвердження української національної та громадянської ідентичності в

закладах освіти Одеської області – це інвестиція у людський капітал держави, у її суспільну стійкість, національну безпеку та здатність вистояти у боротьбі за власне майбутнє.

Держава, яка виховує покоління свідомих громадян, зміцнює себе не на один день і не на одне покоління. Саме тому сьогоднішня робота педагогів, громад, ветеранів, військовослужбовців, науковців, істориків, фахівців і державних інституцій із дітьми та молоддю – це робота на перспективу. Це формування того суспільного фундаменту, на якому Україна будуватиме своє майбутнє після перемоги.

Українська національна та громадянська ідентичність утверджується там, де дитина знає історію своєї держави, пам'ятає її героїв, шанує українську мову і культуру, вчиться відповідальності, взаємодопомозі та служінню суспільству; де поруч є ветеран, військовослужбовець, учитель, науковець і громадянин, які власним прикладом демонструють, що Україна – це не абстракція. Це наша держава, наша спільна відповідальність, наша свобода і наше майбутнє.

Тематичний напрям 1.
~ ІДЕНТИЧНІСТЬ, ЄДНІСТЬ І НАЦІОНАЛЬНА СТІЙКІСТЬ ~

Дмитро АНДРУШКО, директор ФОП «Веста2017» (Одеса, Україна)

МОЛОДЬ ОДЕЩИНИ ВІД ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року докорінно змінило життя українського суспільства. Особливо відчутними ці зміни стали для молоді — покоління, яке одночасно навчається, здобуває професію, будує кар'єру, формує власні цінності та визначає майбутнє країни. Одеська область у цьому контексті має особливе значення. Це один із найбільших регіонів України, важливий економічний, освітній, культурний і транспортний центр, який одночасно перебуває під впливом воєнних ризиків, міграційних процесів та соціально-економічних викликів.

За роки повномасштабної війни молодь Одещини не лише зіткнулася з новими проблемами, а й продемонструвала здатність швидко адаптуватися до кризових умов. Молоді люди стали волонтерами, військовослужбовцями, громадськими активістами, підприємцями, організаторами благодійних та освітніх ініціатив. Водночас війна загострила проблеми вимушеного переміщення, психологічного навантаження, професійної невизначеності, освітніх втрат та ризику виїзду молоді за межі області або країни.

Одним із найбільш помітних наслідків війни для молодого покоління стали зміни у сфері освіти. Повітряні тривоги, ракетні та дронові атаки, пошкодження інфраструктури й необхідність навчатися в умовах воєнного стану змусили освітню систему області перебудовуватися. Значна частина освітнього процесу перейшла в онлайн або змішаний формат. Це дозволило зберегти доступ до освіти, однак одночасно посилило проблему соціальної ізоляції та нерівності можливостей між молодими людьми з різних громад.

Важливого значення набуло питання безпеки. Воєнні умови вплинули не тільки на навчання, а й на можливості молоді брати участь у культурному, спортивному та громадському житті. Водночас поступове створення безпечних просторів, укриттів та молодіжних центрів дало змогу повертати молодих людей до активної взаємодії. У 2024 році в області функціонували молодіжні центри та простори, а до молодіжних ініціатив дедалі активніше залучалися представники територіальних громад.

Важливим напрямом діяльності молоді стала волонтерська та громадська активність. Уже в перші місяці повномасштабної війни молодіжні організації Одещини долучилися до гуманітарної допомоги, підтримки внутрішньо переміщених осіб, збору необхідних речей для військових і цивільного населення. Показовим прикладом стала діяльність молодіжних волонтерських ініціатив, які поєднували гуманітарну, психологічну, юридичну та кар'єрну допомогу. Це свідчить про те, що молодь поступово стала не лише отримувачем державної та громадської підтримки, а й активним учасником її організації.

Таким чином, війна певною мірою змінила саме розуміння громадянської активності молоді. Якщо раніше молодіжна політика часто асоціювалася передусім із культурними, освітніми або спортивними заходами, то після 2022 року дедалі більшого значення набули волонтерство, допомога військовим і переселенцям, національно-патріотичне виховання, відновлення громад та участь у прийнятті місцевих рішень.

Окремим викликом стала інтеграція внутрішньо переміщеної молоді. Одеська область із початку повномасштабної війни приймає значну кількість людей із територій, де ведуться або велися бойові дії. Для молодих переселенців питання адаптації є особливо важливим, адже йдеться не лише про житло та базову допомогу, а й про можливість навчатися, працювати, соціалізуватися та відчувати себе частиною громади. Успішна інтеграція цієї категорії молоді може стати додатковим ресурсом для розвитку Одещини.

Позитивною тенденцією є розвиток молодіжного самоврядування. У територіальних громадах області створюються молодіжні ради, які дають молодим людям можливість брати участь у формуванні місцевої політики. Важливим кроком стало створення Молодіжної ради при Одеській обласній державній (військовій) адміністрації. Її діяльність спрямована

на залучення молоді до формування та реалізації регіональної молодіжної політики. Це свідчить про поступовий перехід від моделі, у якій молодь є переважно отримувачем послуг, до моделі партнерства, коли молоді люди безпосередньо беруть участь у виробленні рішень.

Не менш важливим напрямом є розвиток молодіжного підприємництва та проєктної діяльності. Молоді люди дедалі частіше отримують можливість не просто шукати роботу, а створювати власні проєкти й робочі місця. Грантові та освітні програми допомагають молоді розвивати навички командної роботи, проєктного менеджменту, комунікації та відповідального лідерства. У довгостроковій перспективі саме ці компетентності можуть стати основою для відновлення місцевої економіки.

Водночас проблеми молоді Одещини залишаються серйозними. Однією з них є психологічне навантаження, пов'язане з тривалим перебуванням в умовах війни. Повітряні тривоги, загроза обстрілів, втрати близьких, вимушене переміщення та невизначеність щодо майбутнього можуть негативно впливати на емоційний стан молодих людей. Тому питання ментального здоров'я має стати системним напрямом молодіжної політики. Необхідно забезпечувати доступ молоді до психологічної допомоги, безпечних просторів, спортивних і культурних активностей.

Інша проблема - професійна реалізація. Молоді люди потребують не лише якісної освіти, а й можливостей для першого працевлаштування, стажування, професійної перекваліфікації та започаткування власної справи. Для Одещини це особливо актуально, оскільки майбутнє регіональної економіки значною мірою залежатиме від того, чи залишатиметься молодь у громадах та чи матиме вона стимули пов'язувати власне майбутнє з регіоном.

Окремої уваги потребує проблема потенційного відтоку молоді. Частина молодих людей виїхала за кордон через війну, частина перемістилася до інших регіонів України. Повернення цієї категорії населення після завершення активної фази війни буде одним із ключових демографічних та економічних завдань. Для цього недостатньо лише закликати молодь повертатися. Необхідно створити умови, за яких повернення буде економічно, професійно та соціально привабливим: доступне житло, робочі місця, якісна освіта, безпечне середовище, підтримка підприємництва та можливість брати участь у розвитку громад.

Перспективи молоді Одещини значною мірою пов'язані з відновленням регіону. Молоді люди вже залучаються до програм, спрямованих на відновлення громад, волонтерських обмінів та розвиток місцевих ініціатив. Такі проєкти дають можливість не лише отримати практичний досвід, а й сформувати відчуття особистої відповідальності за майбутнє свого міста, села чи громади.

Отже, перспективи молоді Одещини варто розглядати не лише через призму проблем, а передусім через її потенціал. Війна продемонструвала, що молоді люди здатні швидко самоорганізовуватися, брати відповідальність і створювати нові форми громадської активності. Наступним завданням має стати перетворення цієї енергії на довгостроковий ресурс розвитку регіону.

Для цього необхідно зосередитися на кількох пріоритетах: забезпеченні доступної та якісної освіти; створенні можливостей для працевлаштування й підприємництва; розвитку молодіжних центрів і просторів у громадах; підтримці ментального здоров'я; інтеграції внутрішньо переміщеної молоді; залученні молоді до місцевого самоврядування; створенні умов для повернення молодих людей, які перебувають за межами області або України.

Таким чином, від початку повномасштабного вторгнення молодь Одещини пройшла шлях від адаптації до війни до активної участі у формуванні майбутнього регіону. Вона стала важливою частиною волонтерського руху, громадянського суспільства та місцевого самоврядування. Водночас перед областю стоїть стратегічне завдання - зробити так, щоб активність молоді не залишалася лише реакцією на кризу, а перетворилася на сталий фактор розвитку.

Майбутнє Одещини значною мірою залежатиме від того, чи зможе область утримати, повернути та залучити молодих людей. Якщо молодь матиме можливість отримувати якісну освіту, працювати, створювати власні проєкти, впливати на рішення влади та бачити перспективу особистого розвитку у своїй громаді, вона стане одним із головних рушіїв післявоєнного відновлення. Тому інвестиції в молодь сьогодні - це не лише соціальна політика, а стратегічна інвестиція в економічну, демографічну та суспільну стійкість Одещини.

Віталіна АТАНАСОВА, здобувачка вищої освіти 4 курсу спеціальності G13 «Харчові технології», Одеський національний технологічний університет, м. Одеса

ВІД «Я УКРАЇНЕЦЬ» ДО «Я ВІДПОВІДАЛЬНИЙ ЗА УКРАЇНУ»: ТРАНСФОРМАЦІЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДІ

Громадянська ідентичність традиційно пов'язується з усвідомленням людиною своєї належності до держави та суспільства. Проте в умовах тривалої війни цього визначення вже недостатньо. Для сучасної України важливим стає не тільки те, ким людина себе вважає, а й те, наскільки вона готова брати відповідальність за спільне майбутнє. Саме тому громадянську ідентичність молоді доцільно розглядати як процес переходу від самоідентифікації до практичної участі.

Актуальні дані підтверджують, що відчуття належності до України залишається дуже сильним. За результатами всеукраїнського опитування Rating Group, проведеного 4–9 серпня 2026 року, 90% громадян зазначили, що для них особисто важливо бути громадянином України. При цьому 95% респондентів назвали власну самоідентифікацію найважливішою ознакою того, щоб вважатися українцем. Водночас 92% пов'язують українську ідентичність із відчуттям відповідальності за ситуацію в країні, а 89% — із повагою до законів та політичного устрою [1].

Ці результати показують важливу зміну самого змісту поняття «бути українцем». Якщо самоідентифікація відповідає на питання «хто я?», то відповідальність відповідає вже на інше питання — «яке моє місце в житті держави?». Отже, сучасна громадянська ідентичність дедалі менше зводиться до формальної належності до країни та більше пов'язується з поведінкою людини.

Це особливо важливо для молоді, оскільки саме вона формуватиме українське суспільство після завершення війни. Водночас молодіжна громадянська активність сьогодні має суперечливий характер. Дослідження Rating Group, проведене у вересні 2025 року серед 2050 молодих людей віком 14–35 років та оприлюднене у березні 2026 року, показало, що 53% молоді мають досвід волонтерства після початку повномасштабного вторгнення. Однак 48% молодих людей протягом попередніх 12 місяців не брали участі в діяльності інституцій громадянського суспільства.

Саме тому показовим є інший результат дослідження: 77% молодих людей готові долучатися до процесів відновлення своїх громад. Водночас 54% не відчувають, що можуть особисто впливати на зміни у своїй громаді. Серед причин називаються недостатні знання та досвід, нерозуміння механізмів впливу та переконання, що власна думка не змінить ситуацію [2].

На мою думку, саме цей розрив між готовністю діяти та відчуттям власної спроможності є одним із головних викликів формування громадянської ідентичності молоді. Не можна очікувати постійної громадянської активності від людини, яка не розуміє, як саме вона може вплинути на рішення громади або держави. Отже, проблема полягає не лише в мотивації молоді, а й у доступності реальних механізмів участі.

Для молоді особливо важливим є перехід від позиції споживача державних послуг до позиції учасника суспільних процесів. Громадянська ідентичність не формується лише через лекції, виховні заходи чи знання історичних дат. Вона формується тоді, коли людина має можливість самостійно приймати рішення, організовувати ініціативи, контролювати роботу органів влади, брати участь у діяльності громади та бачити результат власних дій.

Такий підхід відповідає і сучасному напряму державної молодіжної політики. У 2025 році Кабінет Міністрів України схвалив концепцію Державної цільової соціальної програми «Молодь України: покоління стійкості — 2030», серед орієнтирів якої визначено розширення участі молоді в суспільному житті та створення умов для її розвитку [3, 4].

Таким чином, сучасну трансформацію громадянської ідентичності молоді можна пред-

ставити як послідовність «належність → усвідомлення → участь → відповідальність». Належність формує відчуття «це моя країна». Усвідомлення дозволяє зрозуміти власні права та обов'язки. Участь переводить цінності у конкретні дії. А відповідальність означає готовність продовжувати ці дії не лише тоді, коли суспільство переживає кризу.

Отже, головна зміна громадянської ідентичності молоді полягає не просто у зростанні патріотичних настроїв. Значно важливішим є перехід від емоційної належності до практичної відповідальності. Тому формування громадянина майбутнього — це не лише завдання патріотичного виховання. Це завдання створення такого суспільного середовища, у якому молода людина може сказати не тільки «Я українець», а й підтвердити це власними діями: «Це моя країна, тому я відповідаю за те, якою вона буде».

Література:

1. Суспільно-політичні погляди українців: ідентичність, патріотизм, історія (4-9 серпня 2026). Rating Group. URL: https://www.ratinggroup.ua/news/socpol-aug2026-2 (дата звернення: 21.10.2026).
2. Як українська молодь долучається до громадського сектору та волонтерства?. Rating Group. URL: https://www.ratinggroup.ua/news/youth-civ-mar2026 (дата звернення: 21.10.2026).
3. Про затвердження Державної цільової соціальної програми "Молодь України: покоління стійкості - 2030" та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України : Постанова Каб. Міністрів України від 02.01.2026 № 20. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20-2026-п#Text (дата звернення: 21.10.2026).
4. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми "Молодь України: покоління стійкості - 2030" : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 11.08.2025 № 840-р : станом на 15 січ. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840-2025-р#Text (дата звернення: 21.10.2026).

Станіслав БАРАННІКОВ, фахівець сектору організаційно масового виховання КУ «Одеський обласний центр патріотичного виховання та організації дозвілля дітей та молоді» (Одеса, Україна)

ІДЕНТИЧНІСТЬ ОДЕЩИНИ СЕРЕД МОЛОДІ УКРАЇНИ

Одещина - це не просто адміністративна область на карті України. Це особливий простір, у якому поєдналися море і степ, велике місто та маленькі села, давні традиції та сучасний ритм життя. Її історія формувалася під впливом різних культур, народів і традицій, але водночас Одещина завжди була частиною українського історичного та культурного простору. Сьогодні питання ідентичності цього краю особливо важливе для молоді, адже саме молоде покоління визначатиме, якою буде Одещина та Україна в майбутньому.

Для молодих людей Одещини поняття «ідентичність» має багато складових. Це мова, культура, родинна пам'ять, місце народження, традиції, історія рідного міста чи села, а також відчуття приналежності до України. Для когось Одещина асоціюється передусім із Чорним морем, Одесою, портом, гумором і неповторною атмосферою міста. Для інших - із бессарабськими селами, виноградниками, степами, лиманами та родинним домом. Усе це різноманіття не обов'язково розділяє людей. Навпаки, воно може створювати особливе відчуття спільності.

Особливістю Одещини є її багатонаціональність. У різні історичні періоди тут жили й взаємодіяли представники багатьох народів. Болгари, молдовани, гагаузи, українці, євреї, греки, албанці та представники інших спільнот залишили свій слід у культурі регіону. Молодь успадковує це культурне різноманіття через родинні традиції, кухню, музику, свята, місцеві звичаї та особливості повсякденного життя. Водночас сучасна ідентичність Одещини дедалі більше формується навколо спільного українського громадянського простору.

Для молодого покоління важливим стало переосмислення того, що означає бути людиною з Одещини. Якщо раніше регіональна приналежність часто сприймалася переважно як культурна особливість, то сьогодні вона дедалі тісніше пов'язана з громадянською відповідальністю. Повномасштабна війна Росії проти України стала випробуванням для всіх регіонів держави, зокрема й для Одещини. Війна змусила багатьох молодих людей по-новому подивитися на власну історію, мову, культуру та зв'язок із державою.

Молодь Одещини сьогодні є активним учасником суспільних процесів. Хтось займається волонтерством, хтось допомагає військовим, хтось працює у громадських організаціях, навчається або розвиває власні ініціативи. Молоді люди створюють культурні проєкти, популяризують українську мову, досліджують історію своїх родин і населених пунктів. Соціальні мережі також стали простором, де формується та поширюється сучасний образ Одещини.

Важливо, що сучасна молодь дедалі частіше сприймає українську ідентичність не як заперечення регіональних особливостей, а як можливість зберігати їх у межах єдиної держави. Бути одеситом, жителем Бессарабії чи мешканцем іншого куточка області не суперечить тому, щоб бути українцем. Навпаки, саме різноманіття регіонів робить українську культуру багатшою.

Особливе значення у формуванні ідентичності має мова. Одещина історично є багатомовним регіоном, тому мовне питання тут має свої особливості. Для молоді українська мова дедалі частіше стає не лише мовою освіти чи офіційного спілкування, а й способом вираження власної громадянської позиції та культурної належності. Водночас повага до мовного й культурного різноманіття залишається важливою рисою регіону.

Не менш важливою є історична пам'ять. Молоді люди дедалі більше цікавляться історією своїх міст і сіл, походженням родин, подіями минулого. Історія Одещини складна й багатошарова, тому її осмислення потребує уважного ставлення до різних джерел та історичних свідчень. Знання минулого допомагає молоді краще розуміти сучасність і відповідальніше ставитися до майбутнього.

Водночас перед молоддю стоять серйозні виклики. Війна, вимушене переміщення людей, економічні труднощі, руйнування інфраструктури та інформаційні впливи змінюють життя регіону. Частина молодих людей виїхала за межі області або України, але це не обов'язково означає втрату зв'язку з рідним краєм. Навпаки, досвід життя в інших містах і країнах може допомогти молодим одеситам по-новому побачити цінність своєї малої батьківщини.

Майбутнє ідентичності Одещини значною мірою залежить від того, чи матиме молодь можливість залишатися активною частиною життя регіону. Для цього потрібні якісна освіта, культурні та молодіжні проєкти, можливості для професійного розвитку, підтримка громадських ініціатив і безпечне середовище. Молодій людині важливо не лише знати, звідки вона походить, а й відчувати, що вона може впливати на майбутнє свого міста, села та області.

Отже, ідентичність Одещини серед молоді України - це поєднання регіональної самобутності та загальноукраїнської приналежності. Вона формується з родинної пам'яті, місцевих традицій, культурного різноманіття, любові до рідного краю та усвідомлення себе громадянином України. Сучасна молодь не просто успадковує ідентичність Одещини - вона створює її заново, відповідно до викликів свого часу.

Одещина майбутнього може залишатися такою ж різноманітною, відкритою та самобутньою, але водночас ще міцніше відчувати себе частиною України. Саме молодь здатна поєднати пам'ять про минуле з баченням майбутнього. Ідентичність регіону живе доти, доки молоді люди відчувають: це моя земля, моя історія, моя культура і моє майбутнє.

.

Дмитро ГОНЧАРУК, студент 4 курсу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (Харків, Україна)

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ПРОСТІР ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДІ

Соціальні мережі стали невід'ємною частиною життя сучасної молоді. Вони виконують значно ширшу функцію, ніж спілкування або розваги: через цифрові платформи молоді люди отримують новини, знайомляться з культурними явищами, беруть участь у суспільних дискусіях, висловлюють позицію та об'єднуються навколо спільних цінностей. Тому соціальні мережі сьогодні є одним із середовищ формування громадянської та національної ідентичності.

Українське законодавство визначає національну ідентичність через усвідомлення належності до української нації, її історичної пам'яті, духовно-культурних цінностей, мови та традицій. Українська громадянська ідентичність пов'язана зі стійким усвідомленням політико-правового зв'язку з Україною, українським народом та громадянським суспільством [1]. Соціальні мережі впливають на обидві складові, оскільки саме в них відбувається значна частина щоденної комунікації молодого покоління.

Особливо помітним цей вплив став під час повномасштабної війни. Цифрові платформи перетворилися на канали оперативного інформування, волонтерської координації, збору коштів і підтримки постраждалих. Молоді користувачі не лише споживають інформацію, а й створюють її: розповідають про події в Україні, популяризують українську мову та культуру, поширюють історичні матеріали й підтримують благодійні ініціативи. У такому випадку цифрова активність стає формою громадянської участі.

Соціальні мережі також дають можливість представляти українську культуру у зрозумілих молоді форматах. Історія, література, традиції та мистецтво можуть поширюватися через короткі відео, подкасти, візуальні матеріали, гумор, музику та особисті історії. Завдяки цьому українські автори формують сучасне бачення українськості, яке поєднує історичну спадщину із сучасною масовою культурою. Важливим є і розвиток україномовного цифрового середовища: освітніх блогів, медіа, культурних проєктів та подкастів, здатних бути конкурентними й цікавими для молодої аудиторії.

Разом із можливостями соціальні мережі створюють суттєві ризики. Користувач щодня стикається з великим обсягом інформації, достовірність якої не завжди очевидна. Маніпулятивні заголовки, відео без контексту, анонімні канали та навмисна дезінформація можуть впливати на ставлення до держави, історії та суспільних подій. В умовах війни цей ризик набуває особливого значення, адже інформаційний простір використовується державою-агресором для впливу на українське суспільство.

Окремою проблемою є алгоритмічний принцип роботи платформ. Соціальні мережі добирають контент відповідно до попередніх переглядів і реакцій користувача. Це робить стрічку персоналізованою, але може створювати інформаційну бульбашку, у якій людина постійно бачить схожі погляди. Саме тому медіаграмотність та критичне мислення стають необхідними громадянськими компетентностями. Молодь має вміти перевіряти джерела, відрізняти факти від суджень, розпізнавати маніпуляції та відповідально ставитися до поширення інформації.

Заклади освіти можуть використовувати потенціал соціальних мереж для громадянської освіти, популяризації історичних знань, підтримки студентських ініціатив і волонтерських проєктів. Замість сприйняття цифрових платформ виключно як джерела загроз доцільно навчати молодь свідомо працювати з ними. Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності до 2030 року передбачає розвиток громадянської освіти та формування відповідних ціннісних орієнтирів [2], а цифрове середовище може бути одним із практичних інструментів цієї роботи.

Отже, соціальні мережі є суперечливим, але надзвичайно важливим простором формування ідентичності молоді. Вони здатні сприяти популяризації української культури, мови та історії, розвитку волонтерства й громадянської активності, але водночас можуть бути каналом маніпуляцій і дезінформації. Тому ключовим завданням є не обмеження присутності молоді у цифровому середовищі, а формування здатності діяти в ньому свідомо. Розвиток медіаграмотності, підтримка якісного україномовного контенту та залучення молоді до створення власних цифрових проєктів можуть перетворити соціальні мережі на дієвий інструмент зміцнення української національної та громадянської ідентичності.

Література:

1. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності : Закон України від 13.12.2022 № 2834-IX.

2. Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року : постанова Кабінету Міністрів України від 15.12.2023 № 1322.

Сергій ГОРІЩАК, канд. мед. наук, доцент кафедри менеджменту охорони здоров'я та психології Одеського національного медичного університету, директор КНП «Центр первинної медико-санітарної допомоги № 3» Одеської міської ради (Одеса, Україна)

Ганна ЛЕСНІКОВА, історикиня, етнологиня, фахівчиня з комунікацій КНП «Дитяча міська поліклініка № 6» Одеської міської ради (Одеса, Україна)

УКРАЇНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ПОВСЯКДЕННИХ ПРАКТИКАХ МЕДИЧНОЇ СПІЛЬНОТИ: ДОСВІД COMPASS

Повномасштабна російсько-українська війна актуалізувала питання української національної ідентичності та механізмів її відтворення — процес, що відбувається не лише через державну політику, освіту, культурні інституції та медіа, а й у локальних професійних спільнотах, де національна належність набуває повсякденного змісту й виявляється через мову, культурний вибір, символи, колективні ритуали та взаємодопомогу.

Показовим для аналізу таких процесів є середовище закладу охорони здоров'я: його основна діяльність безпосередньо не пов'язана з реалізацією мовної чи культурної політики, проте щоденна професійна взаємодія формує спільний комунікативний і символічний простір, що дає змогу простежити, як українська ідентичність актуалізується через повсякденні практики та стає спільною рамкою громадянської належності у полікультурному й різновіковому професійному середовищі.

Мета дослідження – визначити та систематизувати повсякденні практики української ідентичності у професійній спільноті КНП «Дитяча міська поліклініка №6» ОМР Compass, проаналізувати способи їх актуалізації та відтворення, а також з'ясувати міжпоколінєвий характер цих практик.

Матеріали та методи. Теоретичною основою дослідження є концепція everyday nationhood Дж. Фокса і С. Міллер-Ідрісс, яка розглядає національну належність як результат повсякденних практик — говоріння, вибору, дії та взаємодії з культурними продуктами [1]; вона розвиває концепцію «банального націоналізму» М. Білліґа про рутинне відтворення нації через мову, символи й медіа [2]. У роботі до таких практик віднесено мовні, культурні, символічні та солідарнісні дії, через які актуалізується українська належність.

Емпіричну основу дослідження становить досвід колективу КНП «Дитяча міська поліклініка № 6» Одеської міської ради, що працює в етнічно, мовно та культурно різноманітному середовищі Одеси й об'єднує представників різних поколінь — від інтернів до досвідчених фахівців похилого віку. Для аналізу застосовано включене спостереження, якісний контент-аналіз та інтерпретацію символічних практик; одиницею аналізу визначено повсякденну практику або символічну дію, через яку відтворюється українська належність, а хронологічно дослідження охоплює 2020-2026 роки, що дає змогу простежити ці практики до і після початку повномасштабного вторгнення.

Дослідження має автоетнографічний характер: один зі співавторів обіймає керівну посаду в суміжному закладі охорони здоров'я, інша — штатна співробітниця КНП «Дитяча міська поліклініка №6», що забезпечує доступ до матеріалу, недоступного зовнішньому спостерігачеві, але вимагає рефлексивного врахування дослідницької позиції під час інтерпретації результатів.

Результати та їх обговорення. Мовно-комунікаційні практики. Окрім щоденної комунікації з пацієнтами, повсякденне звернення співробітників до української мови поглиблюється у внутрішньому каналі «Compass Комунікація»: тут працівники знайомляться з українськими словами, їхніми значеннями, особливостями вживання та етимологією, а також із творами

української поезії і прози. Матеріали подаються не як обов'язкове навчання чи контроль мовної поведінки, а як доступний спосіб розширити знання й практику використання української мови у професійному середовищі. Добровільний і неформальний формат об'єднує працівників із різним рівнем володіння мовою та представників різних поколінь — від інтернів до фахівців старшого віку. У межах концепції everyday nationhood це відповідає відтворенню національної належності через повсякденну комунікацію.

Культурно-просвітницькі практики. Прикладом інтеграції української культурної спадщини у повсякденне життя Compass є використання дат народження Тараса Шевченка, Івана Франка та інших визначних постатей як паролів доступу до Wi-Fi: звичайна технологічна дія набуває культурного змісту й стає приводом звернутися до української історії та літератури без окремого освітнього заходу.

Іншою практикою є відеозаписи, у яких працівники декламують твори українських авторів з нагоди пам'ятних дат; їх публікація у соціальних мережах перетворює взаємодію з літературою на спільну дію і форму публічної репрезентації української належності, а участь керівника закладу у програмі Odesa ID вписує локальну одеську ідентичність у загальноукраїнський культурний простір.

У межах концепції everyday nationhood ці практики поєднують взаємодію з національно маркованими культурними продуктами (consuming the nation) та їх втілення у власних діях (performing the nation), а залучення працівників різного віку надає їм міжпоколіннєвого характеру.

Візуально-символічні практики. Айдентика Compass ґрунтується на блакитному й жовтому кольорах, що відсилають до Державного Прапора України; їх систематичне використання в оформленні приміщень, інформаційних матеріалів, відео та соціальних мереж не лише забезпечує впізнаваність закладу, а й включає його в український символічний простір – у термінах М. Білліґа, це повсякденне візуальне нагадування про національну належність.

Ритуально-подієві практики. Під час відзначення Дня вишиванки працівники Compass добровільно приходять у вишитому одязі, беруть участь у спільному фотографуванні та поширюють світлини у соціальних мережах; до практики долучаються представники різних поколінь – від інтернів до працівників віком понад 60 років. Якщо до повномасштабного вторгнення традиція мала вибірковий характер і охоплювала лише частину колективу, то після 2022 року вона стала практично всеохопною. У межах концепції everyday nationhood це відповідає performing the nation – втіленню національної належності через особистий вибір і спільну дію.

Особливого значення набуло підняття Державного Прапора України після влучання російського безпілотника у будівлю закладу: прапор став символом стійкості, відновлення пошкодженого простору та продовження роботи, поєднавши досвід медичної спільноти із загальноукраїнським досвідом спротиву

Солідарнісні практики. В умовах війни українська ідентичність у спільноті Compass набуває діяльнісного виміру: частина працівників служить у Силах оборони України, інші мають серед військовослужбовців родичів, друзів і колег, а колектив підтримує благодійні збори, поширює інформацію та долучається до допомоги захисникам. Ці дії об'єднують людей різного віку, професійного статусу, етнічного походження й мовного досвіду навколо взаємодопомоги та громадянської відповідальності.

Виокремлення солідарнісних практик доповнює класифікацію Дж. Фокса і С. Міллер-Ідрісс, показуючи, що в умовах війни національна належність відтворюється також через практичну підтримку держави, її захисників і власної спільноти [3]

Висновки. Отже, досвід КНП «Дитяча міська поліклініка №6» ОМР засвідчує, що

українська ідентичність у професійній медичній спільноті актуалізується та відтворюється через п'ять взаємопов'язаних напрямів повсякденних практик: мовно-комунікаційний, культурно-просвітницький, візуально-символічний, ритуально-подієвий і солідарнісний. Це не ізольовані заходи, а елементи цілісного комунікативного та символічного середовища, визначальними рисами якого є добровільність, повторюваність, емоційна залученість та інтегрованість у повсякденне життя колективу.

Спостережувана динаміка дає підстави говорити про поступове зміцнення української ідентичності, особливо після початку повномасштабного вторгнення: показовою є динаміка Дня вишиванки, коли до 2022 року до ініціативи долучалася лише частина працівників, а після – практично весь колектив, перетворюючи вишиванку на спільний культурний код для людей різного віку, етнічного походження й мовного досвіду. В умовах війни ця належність набула й діяльнісного виміру – через службу працівників у Силах оборони, благодійні збори та підняття прапора після російської атаки.

Досвід Compass підтверджує положення концепції everyday nationhood про відтворення ідентичності через щоденні дії, особистий вибір і спільний досвід, а також засвідчує значення солідарнісних практик.

Література:

1. Fox J. E., Miller-Idriss C. Everyday Nationhood. Ethnicities. 2008. Vol. 8, no. 4. P. 536–563. DOI: 10.1177/1468796808088925. URL: https://doi.org/10.1177/1468796808088925
2. Billig M. Banal Nationalism. London : SAGE Publications, 1995. 208 p. URL: https://books.google.com/books?id=Y5A7CgAAQBAJ
3. Поліщук Ю. Національна та громадянська ідентичності в Україні в умовах російсько-української війни: константи та зміни. Політичні дослідження. 2024. № 2 (8). С. 73–93. DOI: https://doi.org/10.53317/2786-4774-2024-2-4

Юлія ЗАЇЧЕНКО, студентка 4 курсу Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (Харків, Україна)

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ: ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ

Питання національної ідентичності набуває особливого значення в умовах повномасштабної війни Російської Федерації проти України, інформаційного протистояння та суспільних трансформацій. Молодь не лише успадковує культурні й історичні орієнтири попередніх поколінь, а й переосмислює їх відповідно до сучасних умов. Від усвідомлення молодими людьми своєї належності до української нації, розуміння її історії, культури та цінностей значною мірою залежить стійкість українського суспільства.

Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» визначає українську національну ідентичність як стійке усвідомлення належності до української нації як самобутньої спільноти, об'єднаної, зокрема, історичною пам'яттю, духовно-культурними цінностями, українською мовою та народними традиціями [1]. Отже, ідентичність не обмежується громадянством або місцем проживання, а передбачає особистий зв'язок людини з мовою, культурою, історією та спільнотою.

Одним із найпотужніших чинників переосмислення ідентичності стала російсько-українська війна. Для багатьох молодих людей значення державної незалежності, територіальної цілісності, української мови та культури перестало бути абстрактним. Волонтерство, допомога постраждалим від війни, підтримка військових, участь у громадських ініціативах та поширення українського культурного продукту стали не лише формами суспільної активності, а й способами прояву громадянської позиції.

Водночас зберігаються серйозні виклики. Серед них - наслідки тривалої русифікації та російського культурного впливу, особливо в інформаційному й розважальному просторі. Молодь значну частину інформації отримує через цифрові платформи, де національні кордони майже відсутні. Це розширює можливості для міжкультурної комунікації, але водночас створює умови для поширення дезінформації та чужих інформаційних наративів. Ще одним викликом є вимушена міграція. Тривале перебування за кордоном може змінювати мовні та культурні практики, тому важливо підтримувати зв'язок молодих українців з українським освітнім, культурним та інформаційним простором.

Особливе місце у збереженні національної ідентичності належить українській мові. Вона є не лише засобом комунікації, а й носієм історичної пам'яті та культурних смислів. Підтримка мови серед молоді має здійснюватися не тільки через нормативні вимоги, а й через створення привабливого сучасного україномовного середовища: музики, кіно, книжок, подкастів, освітніх платформ, блогів та іншого контенту. Українська культура має бути природною частиною щоденного життя молодої людини.

Не менш важливими є історична пам'ять та освіта. Знання історії допомагає розуміти причини сучасних подій і тривалість боротьби України за державність. Водночас ефективна робота з історичною пам'яттю має виходити за межі механічного запам'ятовування дат. Інтерактивні проєкти, документальні матеріали, цифрові архіви, музейні програми та дослідження локальної історії здатні зробити її ближчою молоді. Університети можуть посилювати цей процес через студентське самоврядування, волонтерські ініціативи, дискусії та культурно-просвітницькі заходи. Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності до 2030 року також передбачає системний розвиток громадянської освіти та відповідної державної політики [2].

Збереження національної ідентичності не означає культурної ізоляції. Українська молодь є частиною європейського та глобального простору, навчається, подорожує та взаємодіє з іншими культурами. Стійка ідентичність дає змогу бути відкритим до такого досвіду,

не втрачаючи власної культурної основи. Тому важливо формувати усвідомлене розуміння того, ким є людина, до якої спільноти належить і які цінності готова підтримувати.

Отже, збереження національної ідентичності української молоді потребує поєднання якісної освіти, розвитку українського культурного продукту, підтримки мови й історичної пам'яті, медіаграмотності та активної участі самої молоді. Українська ідентичність має сприйматися не як формальна вимога, а як усвідомлений особистий вибір і жива система цінностей. Саме така ідентичність здатна стати основою суспільної стійкості, громадянської відповідальності та майбутнього України.

Література:

1. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності : Закон України від 13.12.2022 № 2834-IX.
2. Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року : постанова Кабінету Міністрів України від 15.12.2023 № 13

Володимир КАЙДАШ, здобувач вищої освіти, спеціальності D3 Менеджмент, Міжнародний університет, (Одеса, Україна)

БУТИ УКРАЇНЦЕМ У ГЛОБАЛЬНОМУ СВІТІ: ЯК МОЛОДЬ ФОРМУЄ ІДЕНТИЧНІСТЬ БЕЗ ВІДМОВИ ВІД ВІДКРИТОСТІ

Сьогодні ми, молодь, опинилися в центрі двох потужних і водночас суперечливих процесів. З одного боку, цифрові технології, розвиток міжнародних освітніх програм, соціальні мережі та відносне відкриття кордонів роблять світ спільним простором для комунікації. Ми можемо дивитися однакові серіали зі студентами в ЄС, працювати у фріланс-командах з людьми з інших континентів чи навчатися за програмами обміну. З іншого боку, саме в такому глобалізованому середовищі перед кожним із нас дуже гостро постає запитання: що насправді означає бути українцем сьогодні і якою є наша власна точка опори?

Очевидно, що національна ідентичність вже давно не зводиться лише до носіння вишиванки у святкові дні, знання хронології історичних подій чи дотримання побутових традицій. Це значно глибша і багатовимірна система, яка будується на мові, спільній пам'яті, особистому досвіді та відчутті власної відповідальності за майбутнє своєї країни. Для студента першого курсу ідентичність — усвідомлення того, до якої спільноти я належу та яку роль хочу відігравати у її розвитку.

Головна особливість нашого покоління полягає у подвійній належності: ми є частиною українського суспільства й водночас інтегровані в глобальний інформаційний простір. Молоді люди вільно спілкуються іноземними мовами, стежать за світовими тенденціями та цікавляться іншими культурами. На перший погляд може здатися, що така відкритість розмиває національне коріння. Проте проблема полягає не у відкритості до світу, а у ризику втратити власну суверенну позицію та культурну базісність.

Більше того, саме міжнародний досвід часто допомагає краще усвідомити свою унікальність. Коли ти потрапляєш в інше середовище і порівнюєш різні суспільства, то починаєш чіткіше помічати особливості власної історії, мови та способу мислення. У цей момент національна належність перестає бути просто фактом із паспорта або формальністю і перетворюється на свідомий особистий вибір.

Важливу роль у цьому процесі відіграє вища школа. Університет — це простір, де молода людина вчиться аналізувати інформацію, формувати власну аргументовану позицію, вести дискусію та відповідати за власні рішення. Цей підхід повністю відповідає принципам, закладеним у Законі України «Про освіту» та Концепції розвитку громадянської освіти в Україні, які розглядають освітнє середовище як фундамент для формування зрілого громадянина [1, 2, 3].

Не менш важливою є і практична сторона цього процесу — громадянська активність. Участь у волонтерських рухах, громадських проєктах, студентократії та культурних ініціативах доводить, що громадянська позиція вимірюється конкретними діями, а не абстрактними гаслами. На важливість цього прямо вказує Національна молодіжна стратегія до 2030 року, яка визначає залучення молоді до суспільного життя та розвиток її ініціативності як один із ключових пріоритетів держави. Навіть невеликий внесок окремого студента набуває сили, коли він стає частиною спільного руху [4].

Війна остаточно змінила те, як українська молодь сприймає свою державу, її історію та майбутнє. Те, що раніше здавалося буденною частиною нашого життя, сьогодні усвідомлюється як цінність, яку потрібно захищати та зберігати. У працях і матеріалах Українського інституту національної пам'яті зазначається, що саме екзистенційні виклики та війна сформували новий рівень усвідомлення суспільної єдності, де громадянський патріотизм став базовим елементом самоідентифікації. Проте важливо, щоб захист власного коріння не перетворювався на штучну самоізоляцію чи протиставлення України

решті світу.

У Законі України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», а також у відповідних державних стратегіях і програмах наголошується: сильна ідентичність не потребує закритості. Навпаки, вона дає людині впевненість відкрито комунікувати з іншими культурами, не втрачаючи власних орієнтирів. Українська молодь може бути європейською за своїм світоглядом, будувати кар'єру в міжнародному середовищі й водночас працювати на розвиток власної держави [5].

Особливо це стосується тих, хто планує працювати за кордоном або у міжнародних компаніях. Представляти Україну — це не обов'язок лише дипломатів. Студент, айтішник, науковець, підприємець чи митець стають природними амбасадорами своєї країни. Через свій професіоналізм, відповідальність та повагу до власного коріння ми формуємо уявлення про Україну як про суб'єктну державу з власним інтелектуальним та культурним потенціалом.

Отже, сучасна українська ідентичність — це не вибір між «своїм» і «глобальним». Її сила полягає у здатності зберігати власний фундамент, розвиваючись разом із світом. Для нашого покоління це означає не просто пам'ятати, хто ми є, а й розуміти, куди ми рухаємося та який внесок можемо зробити у майбутнє своєї країни.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр (дата звернення: 21.10.2026).
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19 (дата звернення: 21.10.2026).
3. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності : Закон України від 13.12.2022 № 2834-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20 (дата звернення: 21.10.2026).
4. Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.12.2023 № 1322. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1322-2023-п (дата звернення: 21.10.2026).
5. Про затвердження Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.07.2024 № 864. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/864-2024-п (дата звернення: 21.10.2026).

Єлизавета КУЛІКОВА, доктор філософії з фінансів, банківської справи та страхування, заступник декана заочного факультету Одеського національного економічного університету (Одеса, Україна)

ІДЕНТИЧНІСТЬ МОЛОДОГО УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВЦЯ ЯК ЧИННИК СУСПІЛЬНОЇ ЄДНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сучасна українська ідентичність є багатовимірним явищем, що охоплює національну, громадянську, професійну, регіональну та європейську складові. Вони взаємодіють і формують цілісне усвідомлення людиною своєї належності до українського суспільства. У цьому контексті ідентичність молодого українського науковця є важливою складовою національної ідентичності та чинником майбутнього розвитку держави.

Ідентичність молодого українського науковця не обмежується формальним професійним статусом. Вона передбачає усвідомлення власної належності до української наукової спільноти, відповідальності за її розвиток та спрямованості наукової діяльності на розв'язання актуальних проблем держави й суспільства. Професійна ідентичність поєднується з громадянською тоді, коли дослідник розглядає свої знання, компетентності та результати досліджень як ресурс розвитку України.

Бути українським науковцем означає не лише проводити дослідження, публікувати наукові праці та брати участь у конференціях. Це також означає визначати суспільну цінність наукових результатів, їхню практичну значущість і можливість використання для відновлення та модернізації держави. Отже, ідентичність молодого науковця можна визначити як ідентичність професійної та громадянської відповідальності.

Важливим середовищем її формування є ради молодих учених, які функціонують на університетському, регіональному та всеукраїнському рівнях. Їхню діяльність доцільно розглядати не лише як представництво інтересів молодих дослідників, а й як механізм створення горизонтальних зв'язків між представниками різних закладів освіти, наукових установ, регіонів і галузей знань.

Ідентичність не може бути сформована виключно адміністративними рішеннями або формальним членством в організації. Її становлення відбувається через взаємодію, спільну діяльність і виникнення усвідомленого відчуття «ми». Коли молоді дослідники з різних регіонів реалізують спільні проєкти, проводять конференції, обмінюються досвідом і підтримують один одного, формується не лише професійна мережа, а й спільна ідентичність молодих науковців України.

Такі горизонтальні зв'язки мають особливе значення для суспільної єдності. Єдність держави забезпечується не лише діяльністю органів влади та формальних інституцій. Вона формується також через взаємодію людей, які усвідомлюють свою належність до спільного національного, професійного та ціннісного простору.

Важливою складовою української ідентичності є історична пам'ять. В умовах російсько-української війни молодий науковець не може залишатися лише спостерігачем суспільних процесів. Його завданнями стають дослідження, документування подій, збереження історичної правди та передавання достовірних знань наступним поколінням.

Прикладом такої діяльності є участь членів Ради молодих вчених при Одеській обласній державній адміністрації у Щорічній науково-практичній конференції «Протидія геноциду українського народу», яку проводить Рада молодих учених при Міністерстві освіти і науки України в межах відповідного Руху. Такі ініціативи сприяють консолідації наукової спільноти навколо питань захисту історичної пам'яті, національної ідентичності та української державності.

Війна істотно змінила географію української науки. Проте перебування дослідника за межами України не обов'язково означає втрату його зв'язку з українською науковою спільнотою. Визначальним є те, з якою державою та професійною спільнотою він себе

ідентифікує, у яких дослідницьких мережах бере участь і на розвиток якої країни спрямовує власні знання та міжнародний досвід.

Дослідження міграційних траєкторій українських науковців свідчать, що рішення щодо повернення або подальшої професійної мобільності залежать не лише від безпекової ситуації, а й від можливостей професійного розвитку, інституційних зв'язків і співпраці з Україною. Тому стратегічним завданням є не тільки фізичне повернення науковців, а й недопущення їхнього професійного та ціннісного відчуження.

Цій меті відповідає ініціатива «Українська наукова діаспора», спрямована на розвиток співпраці між українськими вченими за кордоном і дослідниками в Україні [1]. Набуті за кордоном знання, професійні контакти, дослідницькі практики та досвід участі в міжнародних проєктах можуть стати важливим ресурсом для української науки й повоєнного відновлення держави.

Зв'язок науковця з Україною має набувати діяльного характеру. Формами його збереження можуть бути спільні дослідження та публікації з українськими університетами, участь у конференціях, дистанційне викладання, менторство для студентів і молодих дослідників, залучення українських колег до міжнародних проєктів та популяризація української науки у світі. Українські науковці за кордоном можуть стати інтелектуальними мостами між Україною та міжнародним науковим середовищем.

Особливого значення набуває збереження регіональної складової ідентичності. Для молодих науковців Одещини вона охоплює зв'язок з університетами, науковими школами, викладачами, студентами та професійними спільнотами області. Дослідник, який через війну перебуває в іншому регіоні або за кордоном, може залишатися учасником наукового життя Одещини за умови постійної комунікації та наявності можливостей для співпраці.

Одним із таких механізмів є діяльність «Школи молодого науковця Одещини» в онлайн-форматі. Цифрові технології в цьому випадку виконують не лише комунікаційну, а й інтеграційну функцію. Вони дозволяють дослідникам незалежно від місця перебування брати участь у наукових заходах, виступати експертами й менторами, презентувати результати досліджень та підтримувати зв'язок із регіональною академічною спільнотою.

Єдність не обов'язково передбачає перебування всіх членів спільноти в одному місці. Вона виявляється у збереженні спільної приналежності, цінностей і відповідальності. Тому молоді науковці мають бути не лише тими, хто розвиватиме українську науку, а й активними учасниками формування української ідентичності майбутнього.

Література:

1. Initiative "Ukrainian Scientific Diaspora". OECD STIP Compass. URL: https://stip.oecd.org/stip/ (дата звернення: 13.09.2026).

Світлана ЛАЗАРЕНКО, к.філол.н., доцент кафедри української мови і методики викладання фахових дисциплін Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (Одеса, Україна)

ВІКОВА СПЕЦИФІКА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ДОМІНАНТНІ ВИМІРИ ТА ЧИННИКИ ЇХ АКТУАЛІЗАЦІЇ

Вступ. В умовах посилення внутрішніх і зовнішніх викликів суспільній консолідації, зумовлених етнічною, мовною та релігійною різноманітністю населення, регіональними та політико-ціннісними відмінностями, міграційними процесами, а також зовнішніми безпековими, інформаційними й культурними впливами, зростає значення національної ідентичності як чинника суспільної єдності та збереження національної самобутності. Водночас суспільні трансформації позначаються на особливостях прояву національної ідентичності. Тому актуальним є питання про те, які її складові на сучасному етапі є найбільш значущими та які чинники можуть бути пов'язані з їх актуалізацією. Особливого значення набуває порівняння національної ідентичності представників різних поколінь, оскільки їхній життєвий досвід, умови соціалізації, мовні та культурні практики формувалися під впливом різних суспільно-історичних обставин і мають суттєві відмінності.

Мета дослідження – виявлення особливостей структури національної ідентичності представників різних вікових груп, визначення її домінантних вимірів і встановлення чинників їх актуалізації.

Виклад основного матеріалу. Активний інтерес до вивчення поняття «національна ідентичність» починається з 1970-х років, при цьому аналіз здійснюється на перетині кількох соціогуманітарних наук: філософії, історії, соціології, політології, культурології філології тощо. Різновекторність наукових досліджень поняття «національна ідентичність» зумовлена його складною природою та багатоаспектністю, що, у свою чергу, пояснює наявність різних підтипів національної ідентичності. Так, у науковій літературі зустрічаються такі поняття, як: «територіальна ідентичність» [1], «локальна ідентичність» [14], «міська ідентичність» [5; 9; 14], «регіональна ідентичність» [9; 14], «державна ідентичність» [14], «глобальна ідентичність» [14], «цивілізаційна ідентичність» [6; 7], «релігійна ідентичність» [2], «мовна ідентичність» [12; 13], «конституційна ідентичність» [16], «політична ідентичність» [3; 11], «етнічна ідентичність» [8] тощо. Усі ці типи є складовими національної ідентичності, а особливості їх взаємодії, домінування того чи іншого типу визначають специфіку її прояву.

Немає одностайності й щодо вимірів національної ідентичності. Зокрема, Е. Сміт серед основних її атрибутів називає такі: 1) історична територія, або рідний край; 2) спільні міфи та історична пам'ять; 3) спільна масова, громадська культура; 4) єдині юридичні права та обов'язки для всіх членів; 5) спільна економіка з можливістю пересуватися в межах національної території [10]. О. Завгородня описує громадянський, етнічний та релігійний вимірі національної ідентичності [4]. О. Мюллер і Г. Роста аналізують чотири виміри: етнічний, громадянський, націоналістичний, патріотичний [17].

Аналіз наявних у науковій літературі типологій дозволив виокремити такі основні виміри національної ідентичності, які ми умовно поділили на типи: 1) територіально-просторові: локальні, регіональні, державні, глобальні (наднаціональні / цивілізаційні); 2) соціокультурні: етнічні, культурні, мовні, релігійні, ціннісні, історичні, символічні, громадянські;

Зазначимо, що територіально-просторовий і соціокультурний виміри національної ідентичності не є взаємовиключними, оскільки відображають різні, взаємопов'язані рівні самоідентифікації. Вони можуть перетинатися та взаємодоповнювати один одного, утворюючи різні комбінації ідентичностей. Наприклад, представник болгарської етнічної спільноти, який проживає в Одеській області, може відчувати свою належність до

етнокультури, що панує в місті його проживання, і водночас усвідомлювати свою належність до України як громадянин. У цьому випадку локально-етнічна ідентичність перетинається з державно-громадянською ідентичністю. Таке поєднання різних ідентифікацій може розглядатися в контексті концепції множинної ідентичності [18]. Отже, національну ідентичність доцільно розглядати не як сукупність ізольованих типів, а як багатовимірний конструкт, окремі складові якого можуть накладатися, поєднуватися та взаємодіяти залежно від соціального, культурного, історичного й територіального контексту. При цьому домінування того чи іншого виміру ідентичності зумовлюється різними зовнішніми та внутрішніми чинниками й впливає на особливості прояву ідентичності загалом.

Ідентичність є динамічною характеристикою особистості: її зміст і співвідношення окремих складових можуть змінюватися впродовж життєвого циклу під впливом соціального середовища, значущих життєвих подій та набутого досвіду [15]. З огляду на це, припускаємо, що відмінності в соціальному, культурному та історичному досвіді представників різних вікових груп можуть позначатися на структурі їхньої національної ідентичності, зокрема на значущості окремих її вимірів. Для перевірки гіпотези було проведено анкетування представників двох вікових груп – молоді віком 16–18 років та осіб віком 45–60 років (усього 76 респондентів). Метою першого анкетування було визначення для кожної вікової групи чотирьох домінантних вимірів ідентичності з-поміж дванадцяти описаних вище. Після аналізу даних було встановлено, що для молоді домінантними є громадянський, мовний, ціннісний і глобальний виміри, натомість для осіб віком 45–60 років більш значущими є історичний, культурний, етнічний і локальний виміри.

Формування національної ідентичності відбувається під впливом різних чинників, серед яких найбільш значущими, на нашу думку, є такі: родинний, освітній, мовний, історичний, культурний, громадянсько-суспільний, медійний, глобалізаційний. Задля виявлення чинників, що могли зумовити відмінності у формуванні національної ідентичності представників різних вікових груп було проведено друге анкетування. Аналіз відповідей респондентів дозволив зробити такі висновки. Глобалізаційний чинник виявився більш значущим для молоді, що може бути пов'язано з ширшими можливостями міжнародних контактів, подорожей, опанування іноземних мов. Молодь більш відкрита для контакту з представниками інших культур, що сприяє розширенню її соціокультурного досвіду. Натомість для осіб віком 45–60 років більш характерною є орієнтація на простір держави та безпосереднього соціального оточення, що може частково пояснювати вищу значущість локального виміру їхньої національної ідентичності. Помітні відмінності виявлені й щодо медійного чинника. Молодь активніше використовує цифрові медіа, звертається до різних джерел інформації для фактчекінга. Натомість представники старшої вікової групи орієнтуються переважно на національні інформаційні джерела, що значно звужує їх можливість оцінювати інформацію з різних сторін. Громадянсько-суспільний чинник також виявився більш вираженим у молоді. Респонденти віком 16–18 років частіше зазначали свою участь у волонтерській діяльності, різних проєктах. Важливим чинником є також освітній. Представники вікової групи 45–60 років, оцінюючи сучасну систему освіти, відзначали її більшу спрямованість на формування громадянської свідомості та національної позиції. Вони звернули увагу, на впровадження важливого для формування національної ідентичності курсу громадянської освіти, оновлення підходів до викладання історії України, української та зарубіжної літератури, завдяки чому посилився україноцентричний контекст осмислення історичних і культурних процесів та їхнього місця у світовому цивілізаційному просторі. Виразні відмінності зафіксовано щодо мовного чинника. Більшість респондентів віком 16–18 років зазначили, що після 2022 року свідомо відмовилися від використання російської мови у повсякденному спілкуванні та від споживання російськомовного відео- й аудіоконтенту. Частина молодих респондентів також виявила готовність додатково вдосконалювати українськомовну комунікативну компетентність. Натомість значна частина представників групи 45–60 років зазначила, що в побуті продовжує послуговуватися російською мовою та споживати російськомовний

контент. Щодо історичного чинника, то істотної різниці за його впливовістю на формування національної ідентичності представників двох вікових груп не виявлено. Більшість респондентів як молодшої, так і старшої групи зазначили, що їхнє усвідомлення себе громадянами України посилилося після подій 2014 року, а особливо після початку повномасштабного вторгнення у 2022 році. Відсутність виразної диференціації за цим показником, на нашу думку, можна пояснити тим, що часовий проміжок між досліджуваними віковими групами є недостатнім для формування принципово відмінного історичного досвіду. Родинний чинник виявився більш релевантним для респондентів віком 45–60 років. Для представників цієї групи важливе значення мають характер взаємин між членами родини, дотримання родинних традицій, а також повага до переконань, ідей і вірувань старших поколінь. Натомість молодь виявляє більшу відкритість до перегляду усталених родинних практик, швидше сприймає нові звичаї та традиції й активніше інтегрує елементи інших культур у власний досвід. Значущим для інтерпретації отриманих результатів є також культурний чинник, який тісно взаємодіє з освітнім та медійним. Молодь демонструє більшу відкритість до культурних продуктів різних народів, активно споживає сучасну музику, літературу, кінопродукцію та інші культурні продукти, зокрема європейського й азійського походження. Водночас представники вікової групи 45–60 років значною мірою сформували свої культурні уподобання в умовах тривалого домінування російського культурного продукту, що позначилося на їхніх звичках споживання культури. Частина респондентів цієї групи й сьогодні надає перевагу російськомовним авторам, виконавцям та іншим культурним продуктам, з якими були знайомі з дитинства.

Результати другого анкетування загалом узгоджуються з результатами першого: відмінності у значущості окремих вимірів національної ідентичності супроводжуються відмінностями у мовному, медійному, освітньому, громадянсько-суспільному, глобалізаційному, родинному та культурному досвіді представників двох вікових груп.

Висновки. Національна ідентичність є комплексним явищем, що складається з комбінації різних просторово-територіальних і соціокультурних вимірів. Ці виміри можуть доповнювати та посилювати один інший, а можуть, навпаки, вступати в антагоністичні відношення, нівелюючи той чи інший вимір. Домінування певного виміру зумовлює особливості прояву національної ідентичності. Проте слід вважати, що національна ідентичність не є сталим явищем, вона трансформується під впливом різних зовнішніх і внутрішніх чинників, серед яких найбільш значущими є освітній, медійний, мовний та громадянсько-суспільний чинники. Саме їхня взаємодія є підґрунтям для усвідомлення значущості національних орієнтирів в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів, активізації інтересу до вивчення, збереження та поширення культурних надбань власної нації, протидії нав'язаним культурним моделям, а також переходу від пасивного спостереження за суспільно-політичними процесами до активної громадянської участі та усвідомлення себе суб'єктом суспільних змін. Важливою особливістю зазначених чинників є можливість їх цілеспрямованого розвитку на рівні державної політики. Держава може створювати сприятливі умови для їхнього позитивного впливу на формування національної ідентичності: стимулювати громадянську активність та участь громадян у суспільно-політичному житті; удосконалювати зміст і якість освіти з урахуванням національного та загальносвітового культурного контексту; підтримувати створення й поширення якісного україномовного культурного та медійного контенту; формувати сприятливе українськомовне середовище в різних сферах суспільного життя. Слід зазначити, що окремі кроки в цих напрямах уже здійснюються, однак подальше системне вдосконалення відповідних механізмів може сприяти зміцненню національної ідентичності та її адаптивності до сучасних суспільних викликів.

Література:

1. Борисенко, В. К. (2024). Територіальна ідентичність населення України: сутність і головні чинники формування. Український географічний журнал. 2024. №2. С. 43-50. DOI:

https://doi.org/10.15407/UGZ2024.02.043

2. Волотовська, В. П. Релігійна ідентичність українців в умовах російської агресії: теоретико-методологічні підходи. Культурологічний альманах. 2024. Вип. 2. С. 125–137. DOI: https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.2.14

3. Дмитрієв В. В. Політична ідентичність в умовах суспільних трансформацій. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2022. Вип. 34. С. 52–56. DOI https://doi.org/10.32837/apfs.v0i34.1076

4. Завгородня О. В. Динаміка національної ідентичності в умовах загроз: досвід Ізраїля. Психологія та соціальна робота. 2024. Вип. 2. С. 62–74. DOI: https://doi.org/10.32782/2707-0409.2024.2.6

5. Загурська М. О. Сучасний міський простір як фактор міської ідентичності: соціально-філософський аспект. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2022. Вип. 37. С. 52–57. DOI: https://doi.org/10.32782/apfs.v037.2022.8

6. Зісельс Й. До питання про цивілізаційну ідентичність громадян України. Українознавчий альманах. 2019. Том 25. С. 66–77. DOI: https://doi.org/10.17721/2520-2626/2019.25

7. Калакура Я. Формування цивілізаційної ідентичності українства: міждисциплінарний дискурс. Українознавство. 2021. Вип. 1 (78). С. 12–17. DOI: 10.30840/2413-7065.1(78).2021.224826

8. Колесніченко, М. В. Динаміка етнічної ідентичності в контексті концепції соціальної когезії полі етнічного суспільства. Культурологічний альманах. 2024. Вип. 2. С. 170–179. DOI: https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.2.20

9. Міхно Н. К. (2020). Міська vs регіональна ідентичність: до питання характеру формування / актуалізації / протиставлення в умовах сучасного українського суспільства. International Journal of Innovative Technologies in Social Science. 2020. № 2(23). С. 57–61. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/28022020/6951

10. Сміт Е. Д. Національна ідентичність. Київ: Основи,1994. 223 с.

11. Соснюк Є. О. Аналіз класичних та сучасних підходів до визначення структури політичної ідентичності. Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. 2021. Вип. 2 (50). С. 33–38. DOI: https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.2(50).242775

12. Сюта Г. Мовна свідомість та мовна ідентичність українців: проблеми та парадокси трансформації під час війни. Українська мова. 2026. № 1 (97). С. 92–105. DOI: doi.org/10.15407/ukrmova2026.01.092

13. Філюк Л. М. Поняття мовної ідентичності в сучасних українських дослідженнях: систематизація підходів та інтегративне визначення. Наукові записки. Серія: Філологічні науки, 2026. № 216. С. 348–353. DOI: https://doi.org/10.32782/2522-4077-2026-216-48

14. Шеховцова-Бурянова В. А. Міська ідентичність як різновид локальної ідентичності. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2021. Вип. 31. С. 33–37. DOI: https://doi.org/10.32837/apfs.v0i31.999

15. Branje S., de Moor E. L., Spitzer J., Becht A. I. Dynamics of Identity Development in Adolescence: A Decade in Review. Journal of Research on Adolescence. 2021. Vol. 31(4). P. 908–927. DOI: https://doi.org/10.1111%2Fjora.12678

16. Kovalchuk V. Constitutional identity and national values in the conditions of permanent threats to Ukraine's stateship. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2024. Вип. 86. С. 206–213. DOI https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.1.30

17. Müller Olaf, Gergely Rosta. National Identity, Religion, and Religiosity in Central and Eastern Europe: Types, Patterns, and Correlations. Religions. 2025. Vol.16: 1527. DOI: https://doi.org/10.3390/rel16121527

18. Verkuyten M., Wiley S., Deaux K., Fleischmann F. To Be Both (and More): Immigration and Identity Multiplicity. Journal of Social Issues, 2019. Vol. 75(2), P. 390–413. DOI: https://doi.org/10.1111%2Fjosi.12324

Михайло ЛЕВЕНЕЦЬ, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності С4 Психологія ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)

МАЯТНИК ІДЕНТИЧНОСТІ: ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ СИМВОЛІВ ТА МІЖПОКОЛІННЄВИЙ ДІАЛОГ МОЛОДІ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Сучасна епоха, що концептуалізується в гуманітарному дискурсі як метамодерн, характеризується станом постійної «осциляції» (вагання) між модерною щирістю та постмодерною іронією. У цьому контексті особливого значення набуває проблема формування української ідентичності молоді, яка одночасно перебуває у просторі глобальної цифрової культури та українського культурного й історичного контексту. Особливої ваги набуває питання трансгенеративної ідентичності – здатності різних поколінь успадковувати, інтерпретувати та трансформувати спільні культурні та політичні смисли. Символічне конструювання цієї ідентичності сьогодні відбувається не в статичних інституційних ієрархіях, а в плинних медіатизованих просторах. Як зазначає С. Даниленко (2024), цифрова епоха вимагає нових форм «символічного клею», який би міг об'єднати досвід бумерів, зумерів та представників покоління альфа у єдине соціокультурне полотно, що не заперечує відмінностей, а інтегрує їх. Саме молодь у цьому процесі виступає не лише реципієнтом успадкованих символів, а й активним суб'єктом їх переосмислення, візуальної трансформації та поширення.

Метою тез є теоретичне обґрунтування та аналіз специфіки символічного конструювання трансгенеративної ідентичності в умовах метамодерного дискурсу та визначення ролі цифрових медіа та нових культурних практик у цьому процесі. Особливу увагу зосереджено на трансформації українських символів у молодіжному цифровому середовищі та їхній ролі у формуванні міжпоколіннєвого діалогу. Наукові завдання: здійснити концептуальний аналіз метамодерну як специфічного контексту формування сучасних групових ідентичностей; дослідити механізми трансгенеративної передачі символічних капіталів у високотехнологічному цифровому середовищі; виявити роль етики «нової щирості» як комунікативного інструменту подолання міжпоколіннєвого розриву; проаналізувати на прикладі конкретних кейсів (кейс-стаді) трансформацію національних символів у структурі пам'яті 2022–2026 рр.; охарактеризувати вплив генеративного штучного інтелекту на процеси конструювання персональної та колективної ідентичності. Окремим завданням є визначення ролі молоді у переосмисленні українських культурних кодів та створенні нових форм їх репрезентації в цифровому просторі.

Методи дослідження: використано феноменологічний підхід (для розуміння суб'єктивного досвіду поколінь), семіотичний аналіз (для дешифрування візуальних кодів метамодерну), компаративістику (для порівняння ідентифікаційних стратегій різних вікових груп) та метод кейс-стаді (для аналізу актуальних медіа-феноменів). Застосування зазначених методів дозволяє розглянути українські символи не лише як елементи культурної спадщини, а як динамічні інструменти комунікації між поколіннями.

Результати. Метамодерн відмовляється від тотального deconstructivізму постмодерну. Замість висміювання та релятивізму, він пропонує «свідому наївність». В контексті ідентичності це означає повернення до великих наративів – таких як патріотизм, родина, екологічна відповідальність, – але з повним усвідомленням їхньої крихкості та сконструйованості. Українська дослідниця О. Сердюк (2023) наголошує, що для покоління Z ідентичність перестає бути монолітною чи нав'язаною ззовні; вона конструюється як безперервний «перформанс». Символи метамодерну — це не застиглі догми, а динамічні структури. Це дозволяє індивіду одночасно бути частиною глобального цифрового світу та глибоко локалізованої національної чи професійної спільноти, не відчуваючи при цьому

когнітивного дисонансу.

Для української молоді така подвійність набуває особливого значення: глобальні цифрові формати стають інструментом актуалізації власної культурної спадщини, а національні символи отримують нове життя у форматах соціальних мереж, цифрового мистецтва, відеоконтенту та молодіжної культури.

Трансгенеративна ідентичність передбачає наявність «спільного коду», який зчитується всіма активними поколіннями. У цифрову епоху цей код стає максимально візуалізованим. Як вказує A. Hoskins у праці «Digital Memory Studies», медіатизація пам'яті дозволяє символам минулого «оживати» у нових ітераціях. Символічне конструювання тут виступає як медіатор: старші покоління забезпечують символам «онтологічну глибину» та історичний контекст, тоді як молодші надають їм «віральності», адаптуючи під формати коротких відео, мемів чи інтерактивних сторітелінгів. Це створює ефект «синхронізації часів», де минуле не заперечується, а стає частиною актуального інтерфейсу сьогодення. Таким чином, цифрове середовище може виступати своєрідним простором зустрічі поколінь, у якому історична пам'ять набуває зрозумілих для молоді форм, не втрачаючи свого культурного значення.

Одним із найбільш яскравих прикладів символічного конструювання ідентичності в період 2022–2024 рр. став образ «Привида Києва». У тезах наводяться 2 Кейс-стади: Про «Привида Києва» (як міф) и про «UA-Core» (як візуальний стиль).

Метамодерна природа образу, його поєднання реальної потреби в героїці (модерна щирість) та цифрового фольклору, що межує з легендою (постмодерна іронія щодо неможливості існування такого супергероя в реальності). Цей символ був однаково сприйнятий і старшим поколінням (як продовження традиції захисника неба), і молодшим (через естетику відеоігор та аніме). Це так званий трансгенеративний ефект, що мав певний наслідок. А саме – символ став точкою збірки ідентичності, де технологічна містифікація перетворилася на реальний інструмент мобілізації духу, доводячи, що в метамодерні «вигадане» може бути більш реальним за «факт», якщо воно виконує функцію символічного захисту. У цьому випадку цифровий міф демонструє, як молодіжна культура здатна переосмислювати традиційний образ героя та перетворювати його на універсальний символ спротиву, зрозумілий різним поколінням.

Метамодерне конструювання ідентичності базується на відмові від тотального цинізму. «Нова щирість» стає тією платформою, на якій можливий діалог поколінь без остраху здатися наївним. Згідно з останніми моніторингами Н. Костенко (2024), в Україні війна стала потужним каталізатором трансгенеративної солідарності. Спільні символи спротиву – від державних прапорів у профілях соцмереж до використання неофольклорних мотивів у дизайні – інтегрували досвід людей різного віку. «Нова щирість» у цьому контексті проявляється через публічне проживання травми та гордості, що створює єдине емоційне поле для ресоціалізації молоді, яка бачить у старших не «ретроградів», а носіїв живого та актуального досвіду. Відтак, український цифровий простір стає не лише середовищем комунікації, а й простором формування спільного емоційного та символічного досвіду.

У останні роки особливого значення набуває використання генеративного ШІ для відновлення та конструювання ідентичності у технолоічному та символічному аспектах. Технолоічний аспект – це програми з анімації старих фотографій та нейрореконструкції голосів предків. які дозволяють буквально «заговорити» з минулим. Символічний аспект робить трансгенеративну ідентичність відчутною на дотик. Як стверджує J. van Dijk, ми переходимо до пам'яті як «інтерфейсу».

ШІ використовується і для створення «віртуальних музеїв родини» серед українських біженців. Це допомагає зберігати зв'язок із домом та корінням, конструюючи ідентичність у ситуації фізичної відірваності від локації, перетворюючи пам'ять на мобільний цифровий актив. Для молоді, яка дедалі частіше взаємодіє з історичною та культурною інформацією саме через цифрові технології, такі інструменти можуть створювати нові способи взаємодії з родинною та національною пам'яттю.

Сучасне конструювання ідентичності молоді відбувається через естетизацію національного – так званий стиль «UA-Core», який використовує елементи трипільської культури, козацького бароко чи радянського бруталізму в сучасному одязі, графіті та цифровому арті. Це має певне символічне значення: це не просто мода, а привласнення історії через візуальні коди. Для покоління Alpha ці символи позбавлені «музейного пилу»; вони стають частиною їхнього стилю життя, що забезпечує автоматичну трансгенеративну передачу цінностей через естетичне задоволення, а не через примусове навчання. Саме тут особливо виразно проявляється роль молоді як активного творця сучасної української ідентичності: історичні образи не просто зберігаються, а переосмислюються відповідно до актуальних культурних практик.

У той же час є певні ризики символічної прекаризації та «цифрової амнезії». Попри позитивні аспекти, метамодерн несе в собі загрози. Плинність та швидкість оновлення символів у стрічках соцмереж може призвести до їхньої прекаризації (нестабільності). T. Gillespie попереджає про «алгоритмічну дистиляцію»: платформи можуть підштовхувати користувачів до спрощених, клішованих символів, що обмежує багатство трансгенеративного досвіду. Коли глибокий національний символ стає просто «трендовим фільтром», він ризикує втратити свою сакральну функцію, перетворюючись на порожній знак (симулякр), що може призвести до розмивання ідентичності у довгостроковій перспективі. Тому цифрова трансформація української ідентичності потребує не лише активного використання сучасних медіа, а й критичного осмислення алгоритмів, які визначають видимість та поширення символів.

Висновки. Символічне конструювання трансгенеративної ідентичності в епоху метамодерну – це складний процес безперервної осциляції між повагою до канону та жагою до інновації. Вона базується на механізмах «нової щирості», що дозволяє різним поколінням знаходити точки дотику в медіатизованому просторі. Українська модель такої ідентичності (2022–2026) є унікальним прикладом того, як екзистенційна загроза та цифрові технології можуть створити надміцний символічний сплав. У цьому процесі молодь виступає одним із ключових суб'єктів трансформації українських символів: вона не лише успадковує культурні смисли попередніх поколінь, а й надає їм нових форм через цифрову культуру, візуальну комунікацію та сучасні медіа.

Отже, міжпоколіннєвий діалог у цифрову епоху може розглядатися не як механічна передача готової ідентичності від старших до молодших, а як взаємний процес її постійного переосмислення. Українські символи, проходячи через цифрове середовище, здатні поєднувати історичну пам'ять, сучасний досвід та бачення майбутнього. Подальші дослідження мають фокусуватися на розробці інструментів захисту цієї ідентичності від алгоритмічних маніпуляцій, збереженні глибини трансгенеративного діалогу та формуванні умов, за яких молодь залишатиметься не лише носієм, а й активним творцем української ідентичності в умовах цифрової трансформації.

Сергій ЛЕВЧЕНКО, доктор філософії з менеджменту, науковий співробітник ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень» Національної академії наук (Одеса, Україна)

РОЛЬ МОЛОДІ В РОЗБУДОВІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

35 років Незалежності України – це вік, коли у дорослої людини сформований світогляд, вона має свій життєвий досвід, на основі якого і базується процес прийняття рішень. Проте, у порівнянні з історіями інших держав, це лише невеличка мить. Історія сучасної України – це історія боротьби, і ключову роль в ній відігравала молодь. Навіть до здобуття Незалежності перші кроки у розбудові української держави та формування національно-патріотичного духу припали саме на молодь. Більшість «Шістдесятників», дисидентів у часи своєї активної діяльності були молодими людьми, які мали прагнення змінити своє становище та здобути українську державу. Студентська Революція на граніті 1990 року ще до проголошення Незалежності показала, що молоде покоління здатне бути суб'єктом історії, організовуватися й відповідально впливати на державні рішення.

Важливо розуміти, що Незалежність нами була отримана не як подарунок, а як поступовий, складний і трагічний процес боротьби за нашу державу, яка має право самостійно визначати вектор розвитку, дбати про власну мову, культуру, розвивати її, спілкуватись нею. Після 1991 року Україна створювала власні інституції, Збройні Сили, фінансову систему, дипломатію, законодавство, освітню й наукову політику. Цей шлях був складним і не завжди послідовним. Здобуття Незалежності – не є фіналом, це став лише початком шляху, де Україна створювала власні інституції, Збройні Сили, фінансову систему, дипломатію, законодавство, освітню й наукову політику. Важливим аспектом розбудови Незалежності стала побудова ринкової економіки, яка стала запорукою існування конкурентоспроможного вітчизняного продукту як на внутрішньому ринку, так і на зовнішньому.

Очевидно, що шлях нашої Незалежності не може бути простим. Існує багато противників, які докладають значних зусиль, щоб знищити український дух, мову, культуру, ідентичність. Їхня задача – маргіналізувати українську ідентичність та висміювати тих людей, які, насамперед, спілкуються українською, кохають українською, створюючи таким чином комплекс меншовартості серед україномовної молоді. Цієї історичної рамки достатньо, щоб зрозуміти головне: незалежність – не завершена подія 1991 року. Це процес, у якому кожне покоління отримує власну ділянку відповідальності. Намагання відібрати в Україні Незалежність відбувається періодично, проте український народ розуміє її ціну та можливості, які вона дає і до чого це призводить. Завдяки Незалежності Україна має вільний ринок, розвиту сферу послуг і можливість самостійного прийняття рішень.

Помаранчева революція 2004 року, яка була мирним протестом проти фальсифікацій, показала нам, що голос виборця має значення, а свобода і прагнення до європейських цінностей були ключовими чинниками новітнього українського суспільства.

Майже через десятиліття, українське суспільство стикнулось із наступним протестним рухом – Революцією Гідності. І саме молодь, як і в минулих революціях була її рушійною силою. В довгостроковій перспективі саме Революція Гідності визначила, що майбутнє України – саме у європейській спільноті; вона окреслила межу між радянським суспільством минулого, яке живе мріями про повернення «сильної руки», яка все виправить та європейським майбутнім, яке орієнтоване на розвиток, свободу бути собою, виражати власну точку зору та демократію. Саме жорсткий розгін акції на Майдані Незалежності тодішніми правоохоронними органами, а пізніше – антидемократичні «диктаторські закони» 16 січня 2014 року стали тією точкою неповернення до пострадянського минулого.

У 2014 році Російська Федерація розпочала агресію проти України, а 24 лютого 2022 року – повномасштабне вторгнення. Це війна не лише за території. Це спроба знищити українську політичну націю, культуру, історичну пам'ять, освіту і науку – саме наше право

бути собою.

Одещина щодня відчуває ціну незалежності: повітряні тривоги, атаки на житло, порти, енергетичну та освітню інфраструктуру, втрати серед військових і цивільних. Водночас регіон продовжує працювати. Навчають університети, проводяться дослідження, діють громади, порти підтримують зв'язок України зі світом, а науковці допомагають армії, волонтерять, аналізують ризики й шукають рішення для відновлення.

Тридцять п'ять років тому Україна проголосила світові: ми є. Під час Помаранчевої революції та Революції Гідності вона довела: ми маємо власну волю. Після 2014 року й особливо після 24 лютого 2022 року український народ засвідчив: ми готові захищати своє право бути собою.

Наші попередники вибороли державу. Захисники й захисниці виборюють її право на існування сьогодні. Наше покоління має зробити Україну спроможною, справедливою, технологічною та людяною.

Нехай нашою відповіддю стане чесна праця. Нехай нашим методом буде знання. Нехай нашою силою буде єдність. Нехай нашою метою буде Україна, в якій хочеться жити, досліджувати, творити й виховувати дітей. Шлях української Незалежності є складним і тернистим, проте я вірю у світле майбутнє українського народу. У нації, яка витримує такий натиск з боку ворога, іншого не може бути!

Микита ПЯТОХА, провідний фахівець відділу ТОВ «Тапмедіа», (Одеса, Україна)

МОЛОДЬ ОДЕЩИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна змінила Україну. Вона змінила наші міста і села, родини, плани та уявлення про майбутнє. Особливо відчутними ці зміни стали для молодого покоління, адже саме молодь мала б будувати своє життя в умовах миру, здобувати освіту, обирати професію, подорожувати та мріяти. Натомість після початку повномасштабного вторгнення молоді люди Одещини, як і молодь усієї України, опинилися перед новими викликами, які вимагали дорослішати значно швидше.

Одещина - особливий регіон України. Це край моря і степу, великих міст і невеликих сіл, портів, лиманів та родючих земель. Тут живуть люди різних культур і традицій, але війна показала, що спільною для всіх є любов до рідного краю та прагнення захистити свою державу. Молодь стала однією з тих сил, яка допомагає Одещині вистояти.

У перші місяці повномасштабної війни багато молодих людей були змушені змінити своє звичне життя. Хтось залишив рідний дім і виїхав у безпечніші регіони або за кордон, хтось долучився до волонтерської діяльності, а хтось пішов захищати Україну. Студенти та школярі почали навчатися в умовах повітряних тривог, дистанційного навчання та постійної невизначеності. Для багатьох молодих людей війна стала не просто подією з новин, а частиною особистого досвіду.

Водночас молодь Одещини продемонструвала здатність не залишатися осторонь. Молоді волонтери допомагають військовим і цивільним, збирають необхідні речі, організовують благодійні заходи, підтримують переселенців. Хтось плете маскувальні сітки, хтось бере участь у благодійних зборах, а хтось використовує свої професійні знання для допомоги іншим. Навіть невеликі щоденні справи в умовах війни набувають великого значення.

Особливу роль відіграє молодь Одеси. Місто пережило повітряні атаки, ракетні та дронові удари, однак його молоді мешканці продовжують навчатися, працювати, займатися спортом, мистецтвом і громадською діяльністю. Це не означає, що молоді люди не бояться. Навпаки, війна принесла багато страху, тривоги та болю. Але справжня мужність полягає не у відсутності страху, а в здатності діяти попри нього.

Війна також змінила ставлення молоді до України та власної ідентичності. Те, що раніше могло здаватися звичайним і непомітним, набуло нового значення: українська мова, культура, історія, державні символи, традиції та пам’ять про минуле. Молоді люди дедалі частіше усвідомлюють, що майбутнє держави залежить не лише від політиків чи військових, а й від кожного громадянина. Саме тому для сучасної молоді патріотизм дедалі більше проявляється не тільки у словах, а й у конкретних діях.

Разом із тим війна створює для молодих людей серйозні проблеми. Перерване або ускладнене навчання, вимушене переміщення, втрата близьких, економічні труднощі та постійна небезпека впливають на психологічний стан і плани на майбутнє. Частина молоді не знає, де житиме завтра, яку професію обрати або чи зможе повернутися до рідного міста. Саме тому підтримка молодих людей сьогодні є важливою умовою майбутнього відновлення Одещини.

На мою думку, молодь Одещини в умовах війни стала сильнішою та відповідальнішою. Вона вчиться цінувати прості речі - можливість зустрічатися з друзями, навчатися, гуляти рідними вулицями, бачити море. Війна забрала відчуття безтурботності, але водночас допомогла багатьом молодим людям зрозуміти, що свобода, незалежність і мир не є чимось гарантованим.

Майбутнє Одещини значною мірою залежатиме саме від молодого покоління. Після завершення війни потрібно буде відбудовувати міста й села, розвивати освіту, культуру, бізнес, технології та громадське життя. Молоді люди мають стати активними учасниками цього процесу. Вони вже сьогодні набувають досвіду, який у майбутньому допоможе їм відповідально розвивати свій край.

Молодь Одещини в умовах війни - це покоління, яке дорослішає під звуки сирен, але не перестає мріяти. Це покоління, яке знає ціну дому, родини, свободи та миру. Воно може бути втомленим, наляканим, розгубленим, але водночас здатне допомагати, навчатися, працювати й будувати плани.

Війна обов'язково завершиться, а перед Одещиною постане нове завдання - відновити та розвинути свій край. І саме молоді люди будуть серед тих, хто творитиме це майбутнє. Тому підтримувати молодь сьогодні - означає підтримувати майбутнє Одещини та всієї України. Адже сила регіону - не лише в його морі, портах чи родючих землях. Його справжня сила - у людях, які люблять свій дім і готові працювати заради його майбутнього.

Марія СОРОКІНА, здобувачка вищої освіти ступеня «бакалавр» Одеського національного технологічного університету (Одеса, Україна)

МОЛОДЬ, ЯКА ОБ'ЄДНУЄ УКРАЇНУ: ЄДНІСТЬ, ВЗАЄМОПІДТРИМКА, ВІДНОВЛЕННЯ

Україна переживає період масштабних суспільних випробувань, у якому питання єдності, взаємопідтримки та відновлення набувають особливого значення. Війна вплинула на освіту, зайнятість, мобільність, соціальні зв'язки та плани молодих людей, однак водночас посилила потребу в активній громадянській позиції. Молодь дедалі частіше виступає не лише об'єктом державної підтримки, а й активним учасником суспільних змін.

За даними національного дослідження «Вплив війни на молодь в Україні — 2025», проведеного за підтримки ПРООН в Україні та уряду Данії, 77% молодих українців готові долучатися до відновлення країни. Для порівняння, у 2024 році цей показник становив 59%. Водночас лише близько 1% молоді бере участь у проєктах відбудови. Такий розрив свідчить не про відсутність бажання діяти, а про недостатню кількість доступних механізмів участі.

Єдність української молоді ґрунтується не на однаковості, а на спільних цінностях і відповідальності за майбутнє держави. Молоді люди з різних регіонів, громад та життєвих обставин можуть об'єднувати свої знання, досвід і здібності задля спільної мети. Важливими основами такої єдності є свобода, людська гідність, взаємоповага, відповідальність, демократичні цінності та прагнення до мирного й безпечного майбутнього.

Особливе значення має участь молоді в житті громади. За даними ПРООН, частка молодих людей, які вважають, що можуть впливати на зміни у своїх громадах, зросла з 32% у 2024 році до 44% у 2025 році. Участь у шкільному та студентському самоврядуванні за цей самий період збільшилася з 8% до 21%. Це свідчить про зростання готовності молоді брати на себе відповідальність і впливати на середовище, де вона живе та навчається.

Єдність також формується через спільну діяльність: волонтерство, молодіжні ініціативи, благодійні заходи, громадські проєкти, культурні та освітні обміни. Саме такі форми взаємодії допомагають молодим людям відчути свою причетність до громади й держави.

Умови тривалої війни показали, наскільки важливими є соціальні зв'язки. Родина, друзі, однолітки, освітнє середовище та громадські об'єднання можуть бути джерелом підтримки, довіри й відчуття належності. За даними дослідження, 78% молодих українців зберігають оптимізм щодо власного майбутнього. Водночас близько третини молодих людей повідомляє про часті епізоди сильної тривоги та емоційного виснаження.

Тому взаємопідтримку варто розуміти ширше, ніж матеріальну допомогу. Вона охоплює вміння слухати, підтримувати комунікацію, створювати безпечні простори для спілкування, допомагати реалізовувати корисні ініціативи та залучати молодих людей до спільної діяльності. Особливо важливо підтримувати молодь, яка через війну була змушена змінити місце проживання або перебуває за кордоном.

Молодіжні центри, громадські організації, заклади освіти та органи місцевого самоврядування можуть створювати середовище, у якому молоді люди не залишаються наодинці з проблемами та водночас мають можливість реалізовувати власні ідеї.

Відновлення України не можна зводити лише до фізичної відбудови інфраструктури. Не менш важливим є відновлення людського потенціалу, довіри, освіти, соціальних зв'язків, місцевих громад та можливостей для професійної реалізації. Саме тому молодь має бути не лише отримувачем результатів відбудови, а партнером у її плануванні та здійсненні.

Українське законодавство визначає серед завдань молодіжної політики створення умов для активної участі молоді в суспільному житті, залучення молодих людей до процесів ухвалення рішень, підтримку їхнього соціально-економічного потенціалу, розвиток молодіжної інфраструктури та громадянської ідентичності. Отже, залучення молоді до відновлення відповідає не лише суспільній потребі, а й визначеним державою принципам

молодіжної політики.

Для перетворення готовності молоді на реальну участь необхідно створювати конкретні можливості: молодіжні програми, конкурси проєктів, грантову підтримку, стажування, освітні програми, молодіжні ради та механізми участі у місцевому плануванні. Важливо, щоб молодь мала можливість не тільки висловлювати пропозиції, а й бачити результат своєї участі.

ПРООН виокремлює три пріоритетні напрями: підтримку ініціатив, які розробляє та реалізує сама молодь; розширення економічних можливостей через підприємництво, гранти, розвиток навичок і стажування; посилення місцевої молодіжної інфраструктури, зокрема молодіжних центрів і програм.

Отже, молодь є одним із ключових ресурсів стійкості та відновлення України. Значний потенціал цього покоління проявляється у високій готовності долучатися до відбудови, зростанні відчуття впливу на власні громади та активізації участі в самоврядуванні.

Водночас між готовністю діяти та можливістю реально впливати існує розрив. Його подолання потребує спільних дій держави, місцевого самоврядування, закладів освіти, громадянського суспільства та міжнародних партнерів. Молоді люди повинні отримувати не лише заклики бути активними, а й конкретні інструменти для реалізації власних ідей.

Єдність, солідарність та відновлення взаємопов'язані. Єдність створює основу для спільної дії, взаємопідтримка допомагає суспільству залишатися стійким, а участь молоді у відновленні перетворює цю стійкість на довгостроковий розвиток. Інвестиції в молодь — це інвестиції в демократичну, сучасну та сильну Україну.

Українська молодь уже демонструє готовність брати відповідальність за майбутнє. Завдання суспільства — почути її, підтримати та створити реальні умови для лідерства. Відновлення України має відбуватися не лише для молоді, а разом із нею.

Література:

1. Лотєма А. Українська молодь готова брати на себе лідерство у відновленні: чи готові ми йти за нею? ПРООН в Україні. 12 серпня 2026 р.https://www.undp.org/uk/ukraine/blog/ukrayinska-molod-hotova-braty-na-sebe-liderstvo-u-vidnovlenni-chy-hotovi-my-yty-za-neyu

2. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27.04.2021 № 1414-IX. Чинна редакція.

Іван ТОКАРЄВ, провідний співробітник ТОВ «Юнітрейд Компані» (Одеса, Україна)

ЯК ЗМІНИЛАСЯ ІДЕНТИЧНІСТЬ МОЛОДІ ОДЕСИ ТА ОДЕЩИНИ З ПОЧАТКОМ ВІЙНИ

Вступ. Ідентичність людини формується під впливом родини, освіти, культури, історичної пам'яті та суспільства, у якому вона живе. Особливо відчутними ці процеси стають у періоди великих історичних випробувань. Для молоді Одеси та Одеської області таким переломним моментом стало повномасштабне російське вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року. Війна змінила звичний спосіб життя, змусила переосмислити власні цінності, ставлення до рідного краю та усвідомлення своєї належності до українського суспільства.

До початку повномасштабної війни Одеса часто сприймалася передусім як багатонаціональне місто з особливою культурою, гумором, морськими традиціями та власним історичним характером. Проте після 2022 року для багатьох молодих людей питання ідентичності набуло нового значення. Воно стало пов'язане не лише з місцем проживання чи культурними особливостями, а й із громадянською відповідальністю, мовою, історичною пам'яттю та готовністю захищати свою країну.

Основна частина. Однією з найпомітніших змін у самоусвідомленні молоді Одеси та області стало посилення української громадянської ідентичності. Війна показала, що належність до українського народу визначається не тільки походженням чи мовою повсякденного спілкування. Важливими стали спільні цінності, відповідальність за майбутнє держави та усвідомлення того, що доля рідного міста нерозривно пов'язана з долею України.

Для частини молодих одеситів війна стала поштовхом до глибшого знайомства з українською історією, культурою та літературою. Зросла увага до української мови, національних символів, історичних постатей і подій, які раніше могли залишатися поза межами повсякденних інтересів. Молодь почала активніше обговорювати історичну спадщину Одеси, її місце в українській історії та значення збереження національної культурної пам'яті.

Водночас Одеса завжди була багатокультурним містом. Її особливість полягає у взаємодії різних мов, традицій і культур. Повномасштабна війна не скасувала цієї спадщини, але змусила багатьох молодих людей по-новому її осмислити. Багатонаціональність і культурне різноманіття дедалі частіше розглядаються як частина українського суспільства, а не як протиставлення українській ідентичності. Регіональна самобутність Одеси може гармонійно поєднуватися з усвідомленням себе частиною єдиної української політичної нації.

Ще одним важливим напрямом змін стало переосмислення мовного питання. До повномасштабного вторгнення російська мова широко використовувалася в повсякденному спілкуванні багатьох мешканців Одеси та області. Після початку війни для частини молоді українська мова набула додаткового символічного значення: вона стала сприйматися як важливий елемент культурної самобутності, громадянської позиції та зв'язку з українським суспільством. Одні молоді люди свідомо перейшли на українську в усіх сферах життя, інші використовують її частіше в навчанні, роботі чи публічному спілкуванні. Є й ті, хто продовжує спілкуватися російською або кількома мовами. Тому мовну ідентичність не варто оцінювати лише за мовою повсякденного спілкування: важливо враховувати особистий досвід і громадянську позицію людини.

Війна також вплинула на ставлення молоді до рідного міста й області. Одеса та Одещина опинилися в умовах постійних безпекових викликів, пов'язаних із ракетними та дроновими атаками й загрозами для цивільного населення та портової інфраструктури. За таких обставин звичні міські простори набули нового емоційного значення. Море, вулиці,

навчальні заклади, парки та родинні домівки стали не просто частинами повсякденного життя, а символами дому, безпеки й того, що необхідно зберегти.

Для молодих мешканців області важливим чинником формування ідентичності став досвід взаємодопомоги. Волонтерство, підтримка військових, допомога внутрішньо переміщеним особам, участь у благодійних ініціативах і громадських проєктах стали для багатьох способом долучитися до спільної справи. Навіть ті, хто не бере безпосередньої участі у військових діях, можуть робити внесок у підтримку суспільства через навчання, працю, волонтерство та громадську активність.

Не менш важливими є зміни у ставленні до майбутнього. Якщо раніше плани молоді часто були пов'язані з освітою, кар'єрою, подорожами та особистим розвитком, то після початку повномасштабної війни до них додалися питання безпеки, відновлення країни, збереження культурної спадщини та перспектив розвитку регіону. Війна змусила багатьох молодих людей раніше замислитися над відповідальністю за власне майбутнє та майбутнє суспільства.

Водночас не всі представники молодого покоління Одеси та області пережили однакові зміни. Досвід тих, хто залишився вдома, може відрізнятися від досвіду молодих людей, які виїхали за кордон або переїхали до інших регіонів України. На формування ідентичності впливають особисті обставини, родинна історія, соціальне середовище та доступ до освіти й культурного життя. Проте для багатьох спільним стало усвідомлення значення свободи, незалежності та права українського народу самостійно визначати власне майбутнє.

Висновки. Отже, повномасштабна війна стала важливим чинником трансформації ідентичності молоді Одеси та Одеської області. Вона посилила увагу до української мови, історії, культури й національної пам'яті, сприяла переосмисленню регіональної самобутності та підвищила значення громадянської відповідальності.

Ідентичність молоді Одещини залишається різноманітною. Вона поєднує місцеві традиції, багатокультурну спадщину регіону та усвідомлення належності до українського народу. На мою думку, головна зміна полягає в тому, що для багатьох молодих людей українська ідентичність перестала бути лише поняттям із підручників. Вона стала частиною особистого досвіду, щоденного вибору та відповідальності за майбутнє. Молодь Одеси й Одещини не лише переживає історичні випробування, а й бере участь у формуванні суспільства, у якому свобода, гідність, єдність і повага до культурного різноманіття мають особливе значення.

Поліна ФІЛІППЕНКО, здобувачка вищої освіти ступеня «бакалавр» Одеського національного технологічного університету (Одеса, Україна)

УКРАЇНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ: РОЛЬ МОЛОДІ У ТВОРЕННІ МАЙБУТНЬОГО УКРАЇНИ

Для результативного розгляду запропонованої теми, вважаємо, що треба тут уточнити розуміння деяких понять, а саме: спочатку глибоко варто усвідомити значення словосполучення «національна ідентичність», а по тім уже, спираючись на висновки з першої частини питання, оприявнити свої погляди на роль молоді у творенні майбутнього України.

Так, якщо заглибитись у поняття «ідентичність», то виникає питання етимології цього слова. Довідуємося – слово походить з латиниці (identitas), синоніми – рівнозначність, однаковість, тотожність [1]. Уточнюємо – визначення «рівнозначність», «однаковість», «тотожність» стосуються різних явищ, предметів або особистостей. Якщо йдеться про людську особистість, то найкращий переклад – «самобутність», тобто особисте розуміння свого «Я», яке вказує на усвідомлення свого характеру, здібностей, зовнішнього вигляду, соціальної ролі, гендерної приналежності, професійної значущості тощо. Якщо ж ідеться про національну ідентичність особистості, то тут велику роль відіграє культурна приналежність до певної групи чи спільноти, яка має спільні погляди на життя та його особливості, а саме: мову, традиції, релігію, що пов'язані з історією та цивілізаційним поступом нації, родинні стосунки, а також усвідомлення невід'ємного зв'язку зі своєю країною та народом. Повністю погоджуємося з авторкою вірша «Ідентичність» Оксаною Дністран щодо окреслення якостей для визначення національної ідентичності:

Народ без країни – безхатній блукалець,
Без мови – німий та сліпий без митців.
Яка б не зашита у нім геніальність,
Він вартий того, що поставив за ціль.

Свою ідентичність ми носим у генах,
Свій дух – у суспільній ідеї віків.
Як небо і сонце – найвищі знамена,
Так світле майбутнє – найкращий мотив [2].

Авторка влучно й точно висловила своє розуміння поняття саме національної ідентичності, оскільки лише у відданості рідному краю, згуртованості народу в досягненні спільної мети ми можемо почуватися сильними й безпечними в своїй незалежності.

Відносно другої частини вищезазначеної теми, тобто ролі молоді у творенні майбутнього України, то однозначно можемо стверджувати, що майбутнє України великою мірою залежить від молоді: від її вихованості, освіченості, відповідальності, щирої любові до рідного краю та наполегливості у досягненні своїх цілей.

Однак, говорячи про молоде покоління людей, на яке традиційно покладаються надії відносно подальшої розбудови й забезпечення процвітання нації, не варто забувати про зв'язок поколінь, від якого все й залежить. Молодість і старість – то два великі етапи людського життя, одвічний діалог поколінь. Від того, в якому руслі буде плинути той діалог, залежить дуже багато – молодим треба вчитися від старших, враховуючи їхні досягнення та аналізуючи помилки, щоб уміти відокремлювати зерно від полови і продовжувати свій життєвий шлях, скориставшись досвідом, мудрістю та надбаннями старших на життєвій дорозі і не схибити у виборі напряму. А щодо генерального вибору життєвого шляху, то можемо повністю покластися на твердження Василя Симоненка, висловлюючи повну згоду з його визначенням відносно цього питання:

Можеш вибирати друзів і дружину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.
Можна вибрать друга і по духу брата,
Та не можна рідну матір вибирати [3].

Отже, українська національна ідентичність у сучасних умовах є не просто культурним феноменом, а стратегічним чинником національної безпеки та стійкості держави. Вона об'єднує суспільство навколо спільних цінностей, історичної пам'яті та мови, перетворюючи різноманітність на єдність перед зовнішніми викликами. І саме сучасна молодь є головним носієм та трансформатором цієї ідентичності й формує образ успішної та демократичної України, яка є невід'ємною частиною європейської спільноти.

Література:

1. Енциклопедія Сучасної України. URL: https://esu.com.ua › article-13770
2. Дністран Оксана. Ідентичність. URL: https://www.poetryclub.com.ua/getpoem.php?id=862506
3. Симоненко Василь. Лебеді материнства. URL: https://vasylsymonenko.org/poeziya/lebedi-materynstva/

Тематичний напрям 2.

~ МОВА, КУЛЬТУРА ТА ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ~

Ірина БУЧАЦЬКА, керівник відділу ТОВ «БІАТОН» (Одеса, Україна)

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ В УМОВАХ ВІЙНИ НА ТЕРЕНАХ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Історична пам'ять - це не просто знання про минуле. Це те, що допомагає народові розуміти, ким він є, звідки походить і заради чого продовжує свій шлях у майбутнє. Особливого значення історична пам'ять набуває в часи війни, коли минуле стає не лише предметом вивчення, а й важливим чинником боротьби за власну ідентичність, культуру та право називати свою землю своєю. Для Одеської області ця тема є надзвичайно важливою, адже край має складну, багатонаціональну та багатошарову історію, яка сьогодні переосмислюється під впливом російсько-української війни.

Одещина завжди була особливим регіоном України. Тут перетиналися різні культури, мови, традиції та історичні шляхи. Одеса, Ізмаїл, Білгород-Дністровський, Болград, Подільськ та інші міста й села області зберігають пам'ять про різні історичні епохи. На цій землі жили й працювали українці, болгари, молдовани, гагаузи, євреї, греки, німці, албанці та представники інших народів. Саме це культурне розмаїття є однією з особливостей Одещини та важливою частиною її історичної спадщини.

Водночас історія нашого краю тривалий час зазнавала впливу імперських і радянських наративів. Історичні події часто подавалися однобічно, а український внесок у розвиток Одеси та Півдня України применшувався. Російська імперська традиція намагалася створити уявлення про Одесу як про місто, нібито відірване від української історії. Радянська система також формувала специфічну модель історичної пам'яті, у якій замовчувалися або спотворювалися окремі сторінки минулого.

Сьогодні війна змусила українське суспільство уважніше подивитися на власну історію. Російська агресія показала, що боротьба відбувається не лише за території. Вона відбувається також за пам'ять, за право самостійно визначати, як називати історичні події, кого вважати героями та які символи мають бути присутніми у публічному просторі. Тому переосмислення історії Одещини стало важливою складовою захисту української ідентичності.

Війна принесла на Одещину не лише загрозу ракетних і дронових атак, а й новий досвід колективної пам'яті. Одесити та жителі області пам'ятають повітряні тривоги, вибухи, пошкоджені будинки, атаки на портову та цивільну інфраструктуру. Особливе місце в цій пам'яті займають люди — військові, рятувальники, медики, волонтери, працівники критичної інфраструктури та звичайні громадяни, які щодня продовжують працювати й допомагати іншим.

Пам'ять про сучасну війну поступово стає частиною історії Одещини. Вона формується не лише у підручниках чи музеях, а й у родинах, школах, університетах, соціальних мережах, місцевих громадах. Історії загиблих захисників, волонтерів та цивільних людей мають бути збережені для майбутніх поколінь. Адже через особисті історії ми найкраще розуміємо масштаб історичних подій.

Важливим аспектом збереження історичної пам'яті є також ставлення до культурної спадщини. Пам'ятки архітектури, старовинні будівлі, музеї, церкви, меморіали, архівні

документи та предмети побуту - це матеріальні свідчення минулого. В умовах війни вони можуть бути пошкоджені або знищені, тому їх збереження набуває особливого значення. Знищення культурної спадщини - це не просто втрата будівлі чи експоната. Це втрата частини пам'яті народу.

Окремої уваги заслуговує процес деколонізації публічного простору. Перейменування вулиць і площ, демонтаж символів імперського та радянського минулого допомагають суспільству визначити, які цінності та постаті воно хоче бачити у своєму повсякденному просторі. Для Одеси це особливо актуально, адже міський простір десятиліттями зберігав велику кількість імперських і радянських назв та символів.

Проте переосмислення історії не повинно перетворюватися на заперечення складності минулого. Одеська область має багатонаціональну історію, і її важливо зберігати цілісно. Українська ідентичність не суперечить культурному розмаїттю. Навпаки, українська Одещина може бути прикладом того, як різні народи та культури співіснують у межах єдиної держави, зберігаючи власні традиції та водночас відчуваючи себе частиною українського суспільства.

На мою думку, історична пам'ять під час війни повинна бути живою. Вона не має обмежуватися датами, прізвищами та сторінками підручника. Пам'ятати — означає розуміти. Розуміти, чому виникла війна, чому важливо захищати свою державу, культуру та мову, чому не можна дозволяти іншим народам привласнювати нашу історію.

Одещина сьогодні переживає важливий етап формування нової історичної пам'яті. Вона ґрунтується на усвідомленні регіону як невід'ємної частини України, на повазі до його багатокультурного минулого та на збереженні пам'яті про сучасну боротьбу. Саме зараз формується історія, яку через десятиліття вивчатимуть наші діти й онуки.

Історична пам'ять - це своєрідний міст між минулим, сьогоденням і майбутнім. Для Одещини цей міст особливо важливий, адже край має унікальну історію, але водночас залишається територією сучасної боротьби за українське майбутнє. Зберігаючи пам'ять про минуле та чесно осмислюючи його, ми захищаємо не тільки те, що вже було, а й те, якою буде наша країна завтра.

Саме тому в умовах війни пам'ятати - означає чинити опір забуттю. А зберігати власну історичну пам'ять - означає зберігати себе.

Олександр ЗОЗУЛЯ, керівник відділу ТОВ «ЮніЛаман Груп» (Одеса, Україна)

ОДЕЩИНА ЯК МУЛЬТИКУЛЬТУРНИЙ СПАДОК ІДЕНТИЧНОСТІ

Вступ. Одещина - це унікальний край України, у якому протягом століть переплітalися різні культури, мови, традиції та історичні долі народів. Її географічне розташування на перетині торговельних шляхів, близькість до Чорного моря та багата історія сприяли формуванню особливого культурного середовища. Тут зустрічаються українські традиції, болгарські й молдовські звичаї, гагаузька культура, єврейська спадщина, грецькі та інші культурні впливи.

Мультикультурність Одещини - це не просто співіснування різних етнічних спільнот. Це складний історичний процес, який сформував особливу регіональну ідентичність населення. Водночас культурне різноманіття краю є невіддільною частиною української національної ідентичності. Саме тому дослідження мультикультурної спадщини Одещини допомагає краще зрозуміти її минуле, сучасність і перспективи майбутнього.

Основна частина. Історія Одещини тісно пов'язана з міграціями, торгівлею та взаємодією різних народів. Упродовж століть територія сучасної області перебувала в зоні контактів різних держав і культур. Особливе значення мало Причорномор'я, яке здавна було простором економічних і культурних зв'язків.

Формування сучасного культурного обличчя регіону активізувалося наприкінці XVIII - у XIX столітті. Розвиток Одеси як великого портового міста сприяв переселенню людей із різних регіонів Європи та інших територій. У місті й навколишніх поселеннях жили українці, євреї, греки, болгари, молдовани, німці, поляки та представники інших народів. Кожна спільнота привносила власні традиції, мову, релігійні практики, кулінарні особливості й культурні надбання.

Важливою частиною мультикультурної спадщини Одещини є її сільські території. Наприклад, у південній частині області збереглися болгарські, гагаузькі та молдовські культурні традиції. Вони проявляються у народній музиці, танцях, обрядах, святкових звичаях і традиційній кухні. У багатьох населених пунктах родини продовжують передавати культурні знання від старших поколінь до молодших.

Таке різноманіття створює особливу атмосферу регіону. Одещина вирізняється не лише природними краєвидами, а й багатством людських історій. Тут культурна спадщина живе у повсякденному спілкуванні, родинних святах, місцевих фестивалях, народних піснях і традиційних стравах. Вона нагадує про те, що історія краю формувалася завдяки взаємодії багатьох спільнот.

Окреме місце посідає Одеса - місто, яке стало символом культурного різноманіття. Його архітектура, літературна традиція, музичне життя та міський побут відображають впливи різних народів. Історичні будівлі, культові споруди, музеї та пам'ятки зберігають свідчення багатогранного минулого. Водночас Одеса є українським містом, історія якого нерозривно пов'язана з розвитком української державності та культури.

Мультикультурність не означає відсутності спільної ідентичності. Навпаки, вона може бути основою взаєморозуміння та суспільної єдності. Люди різного етнічного походження можуть мати власні культурні особливості, але водночас відчувати належність до одного регіону й однієї держави. Для Одещини важливою складовою такої спільності є усвідомлення її українського історичного та культурного простору.

Особливого значення питання ідентичності набуло після початку повномасштабного російського вторгнення в Україну у 2022 році. Війна змусила багатьох людей по-новому осмислити поняття Батьківщини, свободи, історичної пам'яті та громадянської відповідальності. Жителі Одещини, незалежно від свого етнічного походження чи рідної мови, долучаються до підтримки українських військових, допомоги переселенцям, волонтерської діяльності та захисту своїх громад.

У цих обставинах мультикультурна спадщина регіону набуває нового значення. Вона демонструє, що культурні відмінності не обов'язково розділяють суспільство. За умови взаємної поваги вони можуть збагачувати його та сприяти формуванню спільних цінностей. Українська ідентичність Одещини розвивається через поєднання історичної пам'яті, місцевих традицій, громадянської свідомості та відповідальності за майбутнє країни.

Водночас збереження культурного різноманіття потребує постійної уваги. Важливу роль відіграють освіта, музеї, бібліотеки, культурні центри, громадські організації та місцеві ініціативи. Вони допомагають досліджувати історію різних спільнот, підтримувати традиційні ремесла, популяризувати народну творчість і передавати культурні знання молодому поколінню.

Для молоді Одещини знайомство з мультикультурною спадщиною є можливістю глибше зрозуміти власне коріння та історію рідного краю. Вивчення родинних історій, місцевих традицій і культур сусідніх громад сприяє розвитку поваги до інших людей. Це також допомагає усвідомити, що регіональна самобутність не суперечить українській національній ідентичності, а може бути її важливою складовою.

Висновки. Отже, Одещина є одним із найяскравіших прикладів мультикультурного розвитку України. Її історія сформувалася завдяки взаємодії різних народів, культур і традицій, які залишили помітний слід у мові, архітектурі, мистецтві, кухні та повсякденному житті регіону.

Мультикультурна спадщина Одещини є важливою частиною її регіональної самобутності, але водночас вона не відокремлює край від України. Навпаки, культурне різноманіття збагачує український суспільний простір і демонструє можливість єдності людей із різним історичним досвідом.

Збереження цієї спадщини, підтримка культурних традицій і виховання поваги до різноманіття мають важливе значення для майбутнього регіону. Адже справжня сила Одещини полягає не лише в її історії та природних багатствах, а передусім у людях, які, зберігаючи власну культурну самобутність, усвідомлюють свою належність до єдиної України.

Одещина - це край, де різні культури не просто залишили сліди минулого, а продовжують жити й розвиватися. Саме в цьому полягає її особлива цінність: бути багатокультурною за спадщиною, самобутньою за характером і невіддільною частиною української ідентичності.

Антоніна КРИЦЬКА, викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук Одеського державного аграрного університету (Одеса, Україна)

МОВА ЯК ДІМ І РЕСУРС

Коли людина опиняється в епіцентрі історичних зламів, її внутрішній світ зазнає руйнувань, які часто складно описати традиційними категоріями. Будь-який стрес, а тим паче досвід тривалої нестабільності й постійної загрози, забирає у людини відчуття безпеки та контролю над власним життям. У психологічній практиці ми знаємо: втрата опори призводить до дезорієнтації, емоційного виснаження та кризи ідентичності. Проте викладацький і психологічний досвід підказує: першим інструментом, що повертає суб'єктність і здатність опанувати свій стан, є саме мова.

Мартін Гайдеггер називав мову «домом буття». Для сучасної української молоді, зокрема на Одещині, цей «дім» протягом тривалого часу був неоднорідним, простір навколо залишався складним і розмитим. Сьогодні ж перехід на українську мову перестає бути лише формальним чи академічним завданням. Це процес відновлення психологічних ресурсів, збирання цілісності власного «Я» та повернення внутрішньої сили.

З погляду психолінгвістики, мова – це не просто засоби передачі інформації. Це система категорій, через яку психіка структурує хаос навколишнього світу. Коли людина перебуває в стані тривоги, її мислення фрагментується, а емоції стають неконтрольованими. Коли ви називаєте речі своїми іменами рідною мовою, то повертаєте психіці здатність опановувати досвід.

Українська мова володіє особливим психотерапевтичним потенціалом, оскільки її фонетична та семантична структура глибоко пов'язана з архетипами нашої культури. Повернення до рідного слова відновлює так звану «історичну пам'ять тіла» та психіки. Коли підліток чи здобувач закладу вищої освіти починає висловлювати свої найглибші переживання українською, відбувається синтез емоційного досвіду й лінгвістичного вираження. Це дає відчуття приналежності до чогось більшого, ніж власна приватна тривога. Саме тому в соцмережах українці, що б не сталось, першим ділом звертаються до мемної культури, яка стала сучасним феноменом масової комунікації, заснованим на створенні, поширенні та переосмисленні вірусних зображень, відео, фраз. Саме тому на річниці звільнення міст від окупації, роковини трагічних подій майже кожен українець створює сториз, рилз чи допис, щоб стати частиною спільної історії та майбутнього. Ці, здавалося б, маленькі кроки є потужним антидотом проти самотності й безпорадності.

Перехід на українську мову у молодіжному середовищі Півдня України часто супроводжується психологічними бар'єрами: страхом здатися неприродним, зробити помилку, наразитися на осуд або зіткнутися із внутрішнім опором. У психології це описують як конфлікт між прагненням до автентичності та страхом втрати соціального прийняття.

Тут ключове завдання фахівця – показати, що помилки повинні бути! І це нормально! Помилка – це не неуцтво, а ріст та розвиток. Коли людина дозволяє собі говорити з помилками, але щиро, вона долає так званий «перфекціоністський параліч». Звільнення від страху помилитися у мові автоматично знижує загальний рівень соціальної тривожності. Це стає потужним кроком до формування здорової самооцінки та внутрішньої зрілості.

У викладацькій та психологічній роботі надзвичайно ефективними є методи рефлексивного письма та мовно-емоційної терапії. Коли ми пропонуємо молоді ведення щоденників, написання есе або формулювання своїх станів через українське слово, ми запускаємо процес саморегуляції.

Українська лексика володіє багатющим спектром для позначення емоційних відтінків. Багатослівність і гнучкість мови дозволяють точніше диференціювати власні почуття: розрізнити сум і тугу, тривогу й побоювання, надію та сподівання. Чим точніше людина вербалізує свій стан, тим менше контролю цей стан має над її поведінкою. Перетворення невизначеного внутрішнього болю на чітко сформульовану українську думку – це акт

самопсихотерапії, де слово виступає як контейнер для надмірних переживань.

Для молоді Одеського регіону усвідомлене виборання української мови стає актом суб'єктності. У світі, де багато речей не піддаються нашому впливу, власна мова спілкування залишається територією особистого вибору. Це зона нашої прямої відповідальності та свободи.

Вивчення та поглиблення української мови – це не лише про дотримання норм чи вивчення правил. Це глибокий психологічний процес зцілення, відновлення втраченої опори й повернення до власного коріння. Мова дає нам неймовірну наснагу творити майбутнє для себе та наступних поколінь!

Інна Мартинюк, вчитель мистецтва Великодолинського ліцею № 2 Великодолинської селищної ради Одеського району Одеської області (Великодолинське, Україна)

НЕЗЛАМНА МОЛОДЬ НЕЗЛАМНОЇ ОДЕЩИНИ

Ми живемо у важкі часи для нашої країни, але життя в Україні – це найкраще, що може статися. Тут люди почуваються вільними й відкритими. Можна багато подорожувати за кордоном, але серце завжди належить своїй рідній країні, а саме Одещині.

Одеса для мене – прекрасне місце на землі. Його культура, люди та цікавий колорит завжди підкорюють своєю харизмою. А яке у нас гарне море та прекрасні вулиці! Попри війну й масовані обстріли життя в Одесі триває: люди живуть, як би це важко не було.

Сучасна молодь Одещини проходить складний життєвий шлях: війна, постійні обстріли, невизначеність майбутнього, пошук роботи і, найголовніше, потреба не зламатися й вистояти попри все. Проте, незважаючи ні на що, молодь навчається, працює, розвивається та шукає власні ідеї.

Молодь – це не просто майбутнє, це сьогодення, яке прагне мати свій голос, позицію та хоче бути почутим. У нас дуже багато активних юнаків та дівчат, які допомагають і формують сучасне українське суспільство. Працює чимало молодіжних організацій та профспілок, де молодь може розкривати свій потенціал.

Молодь навчається й навчає інших. Я як молодий учитель працюю в школі й бачу серед учнів гарне, перспективне покоління, яке в майбутньому стане лікарями, вчителями, військовими та в інших професіях. Це молодь, яка вже має чітку позицію та прагнення до позитивних змін.

Я переконана, що молодь Одещини має величезний потенціал у сьогоденні та майбутньому. У нас одна мета – щоб наша країна розквітала. Наша молодь із цим впорається, адже вона надзвичайно талановита.

Майбутнє Одещини складається з кожного жителя нашого регіону. Воно залежить від того, як ми ставимося один до одного, як розуміємо й допомагаємо одне одному.

Якою буде Одещина через 50 років? Я знаю точно: хочу бачити її мирною та розвиненою, де молодь матиме всі перспективи для самореалізації в соціумі; регіоном, до якого люди повертатимуться з інших країн, щоб розвиватися й будувати своє майбутнє. Я вважаю, що треба виховувати покоління, яке знає й розуміє свої права, дотримується обов'язків, є відповідальним і вміє брати відповідальність на себе.

Я вірю в молодь Одещини! Вірю, що ми подолаємо всі негаразди й станемо ще сильнішими. Нехай молодь Одещини не боїться мріяти, мати свій голос, ставити цілі та знаходити підтримку.

Олександр МУЗИЧКО, доктор історичних наук, доцент, фахівець КУ «Одеський обласний центр патріотичного виховання та організації дозвілля дітей та молоді» (Одеса, Україна)

ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ У МОЛОДІ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Відбиття Україною військової агресії росії призвело до підсилдення ролі гуманітарних знань як суттєвого чинника протидії російській дезінформації, ідейного згуртування українців. Неодмінним елементом сучасних українських дискусій про національну ідентичність та патріотизм є історичні знання [1]. В умовах вестернізації української історіографії частина українських істориків сприйняла ідеї деяких західних істориків, які вважають, що «історію треба викладати так, щоб показати розвиток духу всесвітньої спільноти, який веде до створення світової держави та появи людей, які вважають себе не громадянами якої-небудь держави, а членами людського роду» [2, 19].

Постколоніальний стан України зумовив співіснування на її території трьох патріотизмів: українського, радянського, російсько-імперського. Ліна Костенко назвала це явище «дефектом головного дзеркала». Видатна поетеса назвала моду на боротьбу з національними міфами в галузі літературної критики в Україні (це ж можна сказати і про історіографію) модою на десакралізацію: «Ще наші класики не повернуті Україні в нормальній цивілізованій оптиці, ще текстологічно не відновлені їхні твори, покалічені то царською, то радянською цензурою, ще ми їх не звільнили від полуди фальсифікацій, - а вже взялися руйнувати» [3, 22]. Слід погодитися з зауваженням Зенона Когута про поспішність та непродуманість закликів до відмови від створення національного образу історії України: «різноманітність поглядів і методологічних підходів з'явиться лише тоді, коли українська державність і нація перебуватимуть у більшій безпеці. Дуже важко розкривати недоліки української національної історіографії в той час, коли в Росії імперський великий наратив сприймається без застережень, і коли під час опитувань 70 % тамтешніх респондентів стверджують, що між українцями та росіянами немає жодної різниці» [4, 300].

Різка відмова від українського патріотизму як базової цінності при історичних дослідженнях (україноцентризму) призводить до того, що позірний вакуум «чистої об'єктивності» заповнюють інші національні історичні образи. Це видно на прикладі тез львівського історика Я. Грицака (боротьба УПА не мала сенсу) [5, 109], киянина В. Солдатенка [6] та одесита І. Шкляєва (не мав сенсу подвиг українських юнаків під Крутами) [7, 11]. Прикметне, що перший з названих авторів в своїй науковій творчості схиляється до польського образу української історії, другий - радянського, третій – російсько-імперського. Радянський підхід до історії України під приводом об'єктивності відстоюють історики, що продовжують наполягати на використанні терміну Велика вітчизняна війна стосовно подій 1939-1944 років в Україні [8, 9-63].

Недоцільність закликів до відмови від будь-яких патріотичних мотивів при написанні та викладанні історії України зрозуміли і деякі історики, що часто ототожнювались саме з цим підходом. Так, київський історик Н. Яковенко, відповідаючи на закид в бажанні продовжити життя анахронічній «національній історії», відповіла: «не менш скептично я оцінюю шанси історіографії, що свідомо очищає себе від «національного»: така операція перетворює її на мертвонароджене есперанто – для всіх і ні для кого. А коли так, то історик, пускаючись у плавання по частковому матеріалу, який досліджує, мусить мати в голові якусь мапу-схему свого «національного» маршруту» [9, 9].

Синтези національного образу української історії також не позбавлені суттєвих недоліків, головний з яких вдало визначила Л. Костенко стосовно слів В. Винниченка про неможливість читання історії України без брому: «Кожній нації є за що посипати собі голову попелом. Тільки не треба тим попелом запорошувати очі наступних поколінь. Ніхто з нас,

нині живущих, не може нести відповідальність за давні неспокутувані гріхи. Але кожен з нас зобов'язаний їх не повторити і не примножити» [3, 17].

Отже, головним завданням сучасного українського історика, передусім історика-викладача, повинна стати встановлення розумного балансу між україноцентричною концепцією історії України та новими історіографічними тенденціями. Здобутки української національної історіографії повинні не відкидатися, а творчо переосмислюватися. Історія України підсилить свій виховно-патріотичний потенціал в разі наголосу на позитивних, яскравих явищах української минувшини. Історія України в реаліях сучасної України далеко не вичерпала свого дидактичного патріотичного потенціалу, вона й нині здатна прислужитися процесу формування українського громадянина.

Література:

1. Гнатюк О. Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність. – К., 2005. – 528 с.
2. Галлагер Кармел Викладання історії в контексті сприяння демократичним цінностям і терпимості. – К., 1998. – 47 с.
3. Костенко Л. Гуманітарна аура нації або дефект головного дзеркала. – К., 2005. – 31 с.
4. Когут З. Коріння ідентичності. – К., 2004. – 351 с.
5. Грицак Я. Страсті за націоналізмом. Історичні есеї. – К.: Критика, 2004. – 343 с.
6. Солдатенко В. «І справжні, не фальшиві фарби»? Крути: спроба історичної інтерпретації // Дзеркало тижня. – 28 січня 2006.
7. Шкляев И. Одесса в смутное время. - Одесса, 2004. - 158 с.
8. Сербин Р. За яку спадщину? – К., 2002. – 144 с.
9. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. - К., 2005. – 584 с.

Софія ОБРАЗЦОВА, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти 3 року навчання історико-філологічного факультету ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРІ (НА МАТЕРІАЛІ КНИГИ Ю. ЩЕРБАКА «УКРАЇНА: ВИКЛИК І ВИБІР»)

Дослідження суспільно-політичної лексики представляє значний лінгвістичний інтерес, адже саме цей пласт є одним із нестабільних у складі лексико-семантичної системи. У зв'язку зі збільшенням ролі дослідження державної й політичної комунікації, аналізу закономірностей комунікативної діяльності в даний час зростає увага до вивчення політичної і суспільної лексики.

Особливе місце у формуванні суспільно-політичної лексики української мови посідає політико-публіцистична книга Юрія Щербака «Україна: виклик і вибір. Перспективи України в глобалізованому світі XXI століття» [2]. Автор розглядає геополітичне значення України, обґрунтовує необхідність її інтеграції до західної спільноти та зміцнення українсько-американського партнерства, спираючись на історичний матеріал і розмірковуючи про майбутні виклики.

Розгляд суспільно-політичної лексики Юрія Щербака дає змогу простежити її формування та роль у суспільному житті. Для неї характерні логічність, чіткість, емоційна виразність та образність. Мова у творчості автора постає як державний чинник і символ єднання українців, а сама лексика спрямована на гуманізацію, демократизацію та цивілізований розвиток суспільства.

На сучасному етапі суспільно-політична лексика української мови зазнає значних змін: розширюється коло її користувачів, формуються нові політичні поняття та відповідні мовні засоби їх вираження. Це зумовлено тісним взаємозв'язком мови із суспільно-політичним, економічним, науковим і культурним життям народу. Водночас розвиток української мови відбувається у постійній взаємодії з іншими мовами, що сприяє її збагаченню, не нівелюючи національної самобутності.

Найбільш динамічною частиною мови є її словниковий склад, який безпосередньо відображає зміни в суспільстві. Такі закономірності особливо виразно простежуються у суспільно-політичній лексиці, формування якої відбувається під впливом історичних і суспільних змін. Її розвиток є результатом як внутрішньої еволюції української мови, так і мовних контактів. Генетично ця лексика сягає часів Київської Русі та представлена в давніх писемних пам'ятках.

Саме історична тягліть цієї лексичної системи дає змогу простежити давні мовні елементи й у суспільно-політичній мові Юрія Щербака. У його публіцистичному доробку функціонують лексеми, що мають давньоукраїнське походження та зберегли своє значення або зазнали певних семантичних і стилістичних змін. Найдавніший пласт становлять слова, датовані XI–XIV століттями. До лексики цього періоду належать, зокрема, назви соціального становища осіб: багач, бідний, воєвода, господар, наймит, помічник, староста, а також лексеми на позначення оцінки суспільних відносин і ставлення людини до інших: честь, користь, потреба, правда, кривда, вина. Їх функціонування у текстах Щербака свідчить про збереження давнього лексичного фонду та його пристосування до вираження сучасних суспільно-політичних реалій.

Активно Юрій Щербак використовує у своїй публіцистиці й сучасну суспільно-політичну лексику кінця XX – початку XXI століття. Однією з характерних тенденцій її розвитку є актуалізація раніше зафіксованих в українській мові лексичних одиниць, вилучених із активного вжитку з ідеологічних причин [1, с. 9]. Це сприяє відновленню власних ресурсів української мови. Серед таких лексем у Щербака функціонують віче, заручник, збіжжя,

державець, співтовариство, перегони, правник, правочинний, часопис.

Водночас сучасна суспільно-політична лексика характеризується змінами значень уже відомих слів. Так, оберіг набуває значення «оберігач, хранитель», а діалог використовується у значенні «переговори, домовленість». Особливо активно переосмислюється спортивна лексика: перегони – «політична боротьба за першість», тайм-аут – «перерва, тимчасове припинення діяльності», раунд – «етап, період», пресинг – «тиск, вплив», розминка – «початковий етап роботи». До суспільно-політичного вжитку переходять і медичні терміни: ін'єкція – «грошові вливання, матеріальна підтримка», донор – «той, хто надає матеріальну підтримку», реанімувати – «відродити, відновити».

Таким чином, вихід України на міжнародну арену, активізація державницької, політичної та юридичної діяльності сприяли значному розвитку суспільно-політичної лексики. У мові Юрія Щербака поєднуються питомі українські та іншомовні лексеми, наприклад, кілер (англ.) - найманий убивця, істеблішмент (англ.) – політична еліта, дефіцит (лат.) – нестача, демократія (грец.) – влада народу. Це свідчить про постійний перерозподіл між активною і пасивною лексикою та зростання ролі власне українських лексичних ресурсів, які виконують не лише номінативну й пізнавальну, а й експресивну функцію.

Література

1. Стишов О. А. Особливості розвитку лексичного складу української мови кінця XX ст. Мовознавство. 1999. № 1. С. 7-21.
2. Щербак Ю. Україна: виклик і вибір. Перспективи України в глобалізованому світі XX ст. Київ: Дух і Літера, 2003. 578 с.

Ліліана ПРОКОПЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)

МОВНА ІДЕНТИЧНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА-ФІЛОЛОГА: ВІД РЕФЛЕКСІЇ ДО МЕТОДИЧНОГО ПРОЄКТУВАННЯ

Професійна підготовка майбутнього викладача-філолога передбачає не лише опанування мовознавчих знань і методики їх викладання, а й усвідомлення ролі мови в особистій та національній самоідентифікації. Мовна ідентичність є динамічним конструктом, сформованим у взаємодії мовного досвіду, соціального середовища, ціннісних орієнтацій та усвідомленого мовного вибору [1; 2]. Оскільки мовна поведінка не є однозначним показником національної самоідентифікації, педагогічна робота не повинна зводитися до приписування здобувачеві певної моделі мовлення [2].

Мовознавчий зміст може сприяти осмисленню української національної ідентичності та історичної пам'яті, якщо ця проблематика постає як складник аналізу мовних явищ, а не як додаткова декларація [3]. Майбутній викладач має навчитися професійно опосередковувати власну мовну позицію: створювати умови для аргументованого аналізу, рефлексії та свідомого мовного вибору здобувачів. Це узгоджується з розумінням професійної ідентичності вчителя мови як результату співвіднесення особистого досвіду, педагогічних переконань і професійних рішень [4; 5].

Метою дослідження було з'ясувати можливості формування в магістрантів здатності перетворювати осмислену особисту мовну позицію на методичне рішення. Роботу інтегровано у дисципліну «Теорія і методика навчання мовознавчих дисциплін у ЗВО», що передбачає аналіз лінгвістичного змісту, добір навчального матеріалу, моделювання ситуацій і проєктування занять. Методика дослідження відтворювала цю логіку: аналіз мовознавчого змісту - первинне проєктування - рефлексивно-методичне опрацювання - повторне проєктування.

Під час опрацювання програмного блоку про зміст і методику викладання лінгвістичних дисциплін магістранти аналізували теми мовної норми, діалектів, мовних контактів, запозичень, суржику, правописних змін та історії української літературної мови. Вони визначали, який досвід здобувачів актуалізує тема, які чинники мовної поведінки варто обговорити та які етичні ризики врахувати. Так предметний аналіз поєднувався з осмисленням зв'язку між мовним явищем, особистим досвідом і мовним вибором.

Наступний етап корелював із програмним блоком про методику проведення мовознавчих занять. За принципом «первинний проєкт - рефлексивно-методичне опрацювання - повторний проєкт» магістранти спочатку розробляли фрагмент практичного заняття без указівки на проблему мовної ідентичності. Переважали завдання на відтворення знань, класифікацію, нормативну кваліфікацію та редагування. Потім учасники осмислювали мовну біографію, співвідносили тему з досвідом здобувачів, формулювали рефлексивні запитання й моделювали взаємодію без нав'язування готової мовної позиції.

У повторних проєктах предметну мету було збережено, однак з'явилися завдання на пояснення мотивів мовного вибору, зіставлення практик, аналіз впливу середовища, осмислення досвіду й аргументування доцільності мовної одиниці. Лінгвістичний матеріал ставав підставою для мовної рефлексії. Порівняння робіт засвідчило рух від репродуктивнонормативного через рефлексивно орієнтований до професійнопроєктувального рівня методичних рішень.

Отже, професіоналізація особистої мовної позиції є переходом від усвідомлення власного досвіду до методичного опосередкування мовознавчого змісту та створення умов для рефлексії здобувачів. До методичної підготовки доцільно включати завдання, у

яких лінгвістичний аналіз, мовний досвід та осмислення ідентичності утворюють єдину пізнавальну діяльність. Професійність виявляється не в транслюванні викладачем власної ідентичності, а в організації аргументованого й етично коректного розгляду мовного вибору.

Література:

1. Філюк Л. М. Поняття мовної ідентичності в сучасних українських дослідженнях: систематизація підходів та інтегративне визначення. Наукові записки. Серія: Філологічні науки. 2026. № 216. С. 348-353.

2. Яроцька Г. Мовна та національна ідентичність білінгва (за результатами опитування 2022 року в Україні). Вісник Одеського національного університету. Серія: Філологія. 2022. Т. 27, вип. 2 (26). С. 100- 108. DOI: 10.18524/2307-8332.2022.2(26).274988.

3. Видайчук Т. Аспекти історії української мови як засіб формування національної ідентичності та історичної пам'яті. Український педагогічний журнал. 2022. № 2. С. 48-63. DOI: 10.32405/2411-1317-2022-2-48-63.

4. Philpott R., Ilieva R. Cultivating Teacher Identity in a Graduate Program: A Holistic Approach. RELC Journal. 2025. Vol. 56, № 1. P. 86-102.

5. Yazan B., Uştuk Ö. Pedagogizing Identity in Language Teacher Education. RELC Journal. 2025. Vol. 56, № 1. P. 3-15. DOI: 10.1177/00336882251325590.

Алла РИБІНА, викладачка економічних дисциплін Відокремленого структурного підрозділу «Березівське вище професійне училище Національного університету «Одеська політехніка» (Березівка, Україна)

ЕКОНОМІЧНИЙ КОД НАЦІЇ КРІЗЬ ПРИЗМУ ДНЯ ВИШИВАНКИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДІ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОГО ОСВІТИ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

Анотація. У статті висвітлено практичний досвід формування національної та громадянської свідомості здобувачів професійної освіти в умовах воєнного стану. Розкрито методику інтеграції теоретичних знань із дисциплін економічного та суспільствознавчого циклу з практичною діяльністю: благодійними ініціативами, проєктами з фінансової грамотності, платіжної безпеки. Досліджено взаємозв'язок між етнокультурними традиціями та розвитком реального сектору економіки (на прикладі текстильної галузі).

Ключові слова: національна ідентичність, громадянська позиція, професійна освіта, Одещина, легка промисловість, етнобренд, кластер, фінансова грамотність.

Вступ. Сьогодні патріотизм і громадянська свідомість вимірюються не лозунгами, а конкретними діями та економічною відповідальністю. Для закладів професійної та фахової передвищої освіти це означає зміщення фокусу з академічного викладання на формування у студентів відповідальності за майбутнє регіону та країни. Поєднання національних традицій із прикладним економічним аналізом виступає дієвим інструментом утвердження української державності. Всесвітній день вишиванки є не лише символом єднання, а й потужним ринковим тригером із високою доданою вартістю. На прикладі текстильної галузі здобувачі освіти спостерігають, як етнокультурний фактор стимулює виробництво, зайнятість населення, інновації та зовнішньоекономічну діяльність.

1. ТОЧКИ ПЕРЕТИНУ НАЦІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ ТА ГАЛУЗЕВОЇ ЕКОНОМІКИ

Сезонне зростання попиту на етнічний одяг (зокрема у травні) має помітний вплив на легку промисловість за кількома ключовими напрямками:

1. Динаміка виробництва та технічне оновлення. Зростання попиту спонукає підприємства розширювати потужності. Спостерігається якісний перехід до масового машинного вишивання на станках із числовим програмним керуванням (ЧПК). Це знижує собівартість одиниці продукції та стимулює інвестиції в основні фонди.
2. Маркетинг та формування етнобренду. Календарний пік формує специфічну ринкову нішу. Створення «етно-бренду» дозволяє суттєво підвищити додану вартість виробу порівняно з базовою швейною продукцією.
3. Кластерний підхід. Традиційні осередки народних промислів функціонують як регіональні економічні кластери. Вони об'єднують виробників, постачальників сировини (льон, нитки) та суб'єктів туризму, стимулюючи розвиток малого та середнього підприємництва (МСП).
4. Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД). Вихід українських брендів на міжнародний ринок забезпечує надходження виручки, популяризує українську культуру та покращує торгівельний баланс у секторі текстилю.

2. ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗРАХУНОК ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ

У навчальному процесі проводиться порівняльний аналіз двох основних бізнес-моделей виготовлення етноодягу;

Масове виробництво (машинна вишивка): орієнтоване на доступність, швидкість, автоматизацію та стабільний фінансовий результат за рахунок високого обігу товарних запасів.

Преміум-сегмент (ручна робота, авторський дизайн): орієнтований на ексклюзивність, культурну цінність та унікальність. Модель досягає високої рентабельності за рахунок

маржі ексклюзивності.

Аналітичний висновок: Обидві моделі демонструють ефективні шляхи монетизації культурної спадщини, навчаючи здобувачів освіти розумінню структури витрат та ціноутворення.

3. ПРАКТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ЗПО

Формування свідомого громадянина вимагає інтерактивних форм навчання таких як:

- Навчання через прикладні кейси. На уроках громадянської освіти, правознавства та галузевої економіки аналізуються реальні соціально-економічні явища, роль сплати податків та підтримки вітчизняного виробника
- Економічна культура та платіжна безпека. Участь у проектах Центру «ТАЛАН» НБУ та заходах Global Money Week навчає молодь протидіяти кіберзагрозам і захищати власні ресурси.
- Волонтерська та благодійна діяльність. Практичний патріотизм реалізується через збори на потреби ЗСУ, допомогу соціальним ініціативам та підтримку громади.
- Соціалізація та розвиток лідерства. Співпраця з Центром зайнятості, участь у форумах та тренінгах із проектного менеджменту сприяють інтеграції молоді у громадське життя регіону.

Методична реалізація бізнес-інтенсиву. Тема Дня вишиванки інтегрується до курсу «Громадянська освіта» та «Галузева економіка». Учні досліджують перетворення традиції на прибутковий сектор, розв'язують антикризові кейси щодо оптимізації витрат швейного підприємства та розробляють стратегії його розвитку.

Результати аналізу та досвіду дають підстави для таких висновків:

1. Економічний вимір ідентичності. Перетворення етнокультурного символу (Дня вишиванки) на об'єкт економічного аналізу дає змогу здобувачам освіти усвідомити цінність вітчизняного виробництва та власну відповідальність перед державою.

2. Інтегрований підхід в освітньому процесі. Поєднання галузевої економіки з волонтерськими та просвітницькими ініціативами виховує патріотично свідомих та конкурентоспроможних фахівців.

3. Синергія освітнього та регіонального партнерства. Співпраця ЗПО/ЗФПВО з Департаментом освіти і науки Одеської ОДА, бізнесом та громадами створює фундамент для національно-патріотичного виховання та розвитку Одещини.

4. Розвиток підприємливості та молодіжного лідерства. Розв'язання бізнес-кейсів формує активну позицію та адаптивність, необхідні для повоєнного відновлення України.

5. Експортний та культурний потенціал етнобрендингу. Поєднання ідентичності з інноваціями (ЧПК, цифровий маркетинг) створює продукти, здатні формувати позитивний міжнародний імідж держави.

Література:

1. Закон України «Про утвердження української національної та громадянської ідентичності», документ 2834-IX.
2. Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 15.12.2023 № 1322.
3. Державна служба статистики України. Статистична інформація. https://stat.gov.ua/uk/publications/osnovni-pokaznyky
4. Платформа для розвитку експорту Nazovni https://nazovni.online/
5. Навчально-методичні матеріали викладача: «Інтеграція теми Дня вишиванки та галузевої економіки на курс Громадянської освіти» https://vseosvita.ua/2-osgt, «День вишиванки та Галузева економіка» https://vseosvita.ua/2-orcj

Тематичний напрям 3.

~ АКТИВНА ГРОМАДЯНСЬКА ПОЗИЦІЯ МОЛОДІ ~ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ

Надія ДЕЦ, кандидат технічних наук, доцент Одеського національного технологічного університету (Одеса, Україна)

Анатолій БАСОВ, доктор філософії, старший викладач Одеського національного технологічного університету (Одеса, Україна)

РОЛЬ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УТВЕРДЖЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДІ НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

В умовах повномасштабної збройної агресії проти України питання утвердження української національної та громадянської ідентичності молоді набуває особливого значення. Заклад вищої освіти є не лише осередком фахової підготовки, а й простором громадянського та патріотичного становлення особистості, у якому особливу роль відіграє студентське самоврядування – організація, що забезпечує безпосередню участь молоді у прийнятті рішень, реалізації ініціатив та формуванні ціннісних орієнтирів академічної спільноти. Актуальність теми зумовлена потребою осмислення практичного досвіду органів студентського самоврядування як дієвого механізму утвердження української ідентичності, консолідації академічної спільноти навколо загальнонаціональних цінностей та протидії деструктивним інформаційним впливам на молодь в умовах війни.

Студентське самоврядування, будучи законодавчо закріпленим громадським інститутом, виконує не лише представницькі функції, а й є інструментом виховної роботи, що доповнює освітній процес позанавчальними формами громадянської активності. У межах Одеського національного технологічного університету органи студентського самоврядування – студентська рада університету, студентські ради навчально-наукових інститутів та студентського житлового комплексу – постійно долучаються до заходів національно-патріотичного спрямування, узгоджуючи ініціативи з виховною політикою університету. Практичний досвід такої діяльності дозволяє виділити кілька напрямів утвердження української ідентичності молоді.

По-перше, історико-меморіальний напрям: вшанування пам'ятних дат української історії, зустрічі з ветеранами та учасниками бойових дій, лекції й дискусії з питань державотворення, що формують історичну свідомість студентства.

По-друге, культурно-мовний напрям: мовні квести, конкурси, тематичні вечори, спрямовані на популяризацію української мови.

По-третє, волонтерська діяльність: участь студентського активу у зборі допомоги для Збройних Сил України, підтримці шпиталів і поранених захисників - форма патріотичного виховання через дію.

По-четверте, інтеграційна робота з першокурсниками щодо ознайомлення їх із традиціями й цінностями університету та України.

Спостереження авторів свідчать, що здобувачі освіти, залучені до роботи органів самоврядування, демонструють вищий рівень громадянської активності та стійкіші патріотичні переконання порівняно з тими, хто в такій діяльності участі не бере. Дієвість

студентського самоврядування у формуванні ідентичності значною мірою залежить від підтримки адміністрації закладу освіти, наявності інфраструктури для ініціатив та системної співпраці з кураторами академічних груп і Центром організаційної роботи та медійної реклами.

Водночас перед студентським самоврядуванням в умовах війни постають виклики: обмеженість ресурсів, дистанційний або змішаний формат навчання, що ускладнює реалізацію офлайн-заходів і зумовлює потребу гібридних форматів виховної роботи.

Студентське самоврядування є дієвим інструментом утвердження української національної та громадянської ідентичності молоді, що підтверджується досвідом Одеського національного технологічного університету. Поєднання історико-меморіальних, культурно-мовних, волонтерських та інтеграційних форм роботи формує в здобувачів освіти стійку систему національних цінностей і громадянську стійкість.

Перспективи подальшої роботи розглядаємо в розширенні гібридних форматів взаємодії, посиленні інституційної підтримки студентських ініціатив та розробленні системи моніторингу ефективності виховних заходів органів студентського самоврядування.

Література

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18

2. Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності: Закон України від 13.12.2022 № 2834-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20

3. Про Стратегію національно-патріотичного виховання: Указ Президента України від 18.05.2019 № 286/2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019

Владислав ГРИЦЕНЮК, доктор філософії у галузі права (Ph.D in Law), викладач кафедри Кафедра суспільно-гуманітарних наук Одеського державного аграрного університету, адвокат (Одеса, Україна)

ПРАВОВА СВІДОМІСТЬ МОЛОДІ У СФЕРІ СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТВОРІВ ЯК ЧИННИК ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Глобальна трансформація суспільних відносин під впливом четвертої промислової революції та стрімка цифровізація зумовили появу нових форм творчої діяльності, де цифрова творчість стала домінуючою формою інтелектуальної праці. У цьому контексті українська молодь, зокрема в межах потужних креативних та IT-кластерів Одещини, виступає не лише активним споживачем, а й ключовим генератором складних цифрових продуктів. Сьогодні мультимедійні твори – від сучасних відеоігор та VR-симуляцій до інтерактивних екосистем – перетворилися на найцінніші активи інноваційної економіки. Водночас європейський вектор розвитку України вимагає глибокого переосмислення правових цінностей суспільства. Повага до інтелектуальної власності, розуміння механізмів її цивільно-правової охорони та нетерпимість до цифрового піратства стають фундаментальними маркерами зрілої правової культури та невід'ємною складовою європейської громадянської ідентичності молодого покоління.

Актуальність цього питання у 2026 році набула безпрецедентної гостроти через стрімкий розвиток креативних індустрій та масове впровадження генеративного штучного інтелекту в процеси розробки мультимедіа. Сучасне традиційне авторське право, що історично формувалося на принципах статичності об'єктів (друковані книги, картини), виявляється недостатньо гнучким для регулювання цифрових продуктів, де користувач не просто споживає контент, а активно змінює його в реальному часі. Невизначеність правового статусу мультимедійних творів у національному законодавстві створює суттєві перешкоди для ефективного захисту, управління та розпорядження майновими правами. Відповідно, формування високого рівня правосвідомості серед молоді є критично необхідним завданням. Це дозволить не лише захистити вітчизняні інноваційні стартапи на глобальному ринку, але й сприятиме системній імплементації норм acquis communautaire ЄС у сфері інтелектуальної власності, забезпечуючи повноцінну інтеграцію України до Цифрового єдиного ринку Європи.

Україна впевнено крокує європейським шляхом, що підтверджується актуальними соціологічними даними: за результатами щорічного опитування «EU NEIGHBOURS east», оприлюдненого у червні 2026 року, 82% українців оцінюють відносини між Україною та Європейським Союзом як хороші [1]. У цьому масштабному цивілізаційному процесі молодь є головною рушійною силою трансформацій, особливо у цифровому середовищі. Згідно зі звітом ПРООН в Україні від квітня 2026 року, лише впродовж попереднього року понад 18 тисяч громадян підвищили свою цифрову грамотність у спеціалізованих хабах [2]. Молодь дедалі активніше інтегрується у креативні індустрії, стаючи не лише масовим споживачем, а й генератором складних цифрових продуктів. Мультимедійні твори є найціннішими активами сучасної економіки, що включають комп'ютерні ігри, VR-симуляції та інтерактивні освітні екосистеми. Повага до інтелектуальної власності під час їх створення та використання стає індикатором зрілої правової свідомості та невід'ємною складовою європейської ідентичності молодого покоління.

Сучасні мультимедійні твори мають подвійний характер: це результат творчої діяльності та водночас інтегрований продукт із багатьох самостійних елементів, серед яких текст, звук, відео та програмний код. Фундаментальними ознаками мультимедійного твору є його вираження в цифровій формі та наявність особливої ролі користувача, тобто інтерактивність. На відміну від традиційних аудіовізуальних творів, які мають фіксовану лінійну структуру

з пасивним глядачем, мультимедіа є нелінійним продуктом, де дії користувача формують унікальний аудіовізуальний ряд у реальному часі. Відповідно, у європейській доктрині, зокрема спираючись на рішення Суду ЄС (наприклад, справа Nintendo v PC Box) [3], міцно утвердилася концепція мультимедіа як об'єкта sui generis, де об'єктом охорони визнається «динамічна оригінальність» та сама архітектура інтерактивності.

Під час розробки та комерціалізації таких творів молодь стикається з багаторівневим суб'єктним складом: програмістами, дизайнерами, сценаристами, що породжує складні конструкції співавторства та вимагає чіткого договірного регулювання. На жаль, у цифровому середовищі поширена хибна думка щодо можливості розміщення творів у мережі на основі усної згоди. Проте українське законодавство вимагає письмової форми для авторських договорів про передачу майнових прав, а недотримання цієї вимоги призводить до незаконного використання та позбавляє доказової бази у суді.

Високий рівень правової культури передбачає розуміння молоддю моделі «work for hire» (твір за замовленням) та застосування інструментів захисту, таких як технологічні засоби (DRM) і цифрові водяні знаки, а також використання процедури видалення незаконного контенту «Notic eand Take Down», яка безпосередньо відповідає європейським стандартам Директиви 2019/790 [4].

Отже, мультимедійний твір – це складний об'єкт авторського права, виражений в електронній (цифровій) формі, що функціонує у процесі взаємодії з користувачем. Враховуючи глобальну цифрову трансформацію, традиційні підходи авторського права, які формувалися на принципах статичності, виявляються недостатньо гнучкими для регулювання сучасного інтерактивного контенту.

Для подолання гострих викликів сучасності правова свідомість молоді має стрімко еволюціонувати. Зокрема, через масове впровадження генеративного штучного інтелекту у 2025-2026 роках у процес розробки мультимедіа, сучасний креатор повинен вміти чітко розмежовувати об'єкти авторського права, створені людиною, та об'єкти sui generis (особливого роду), згенеровані алгоритмами в межах одного продукту. Крім того, в умовах легкості копіювання в мережі критично важливою навичкою стає застосування новітніх технологічних засобів захисту, таких як системи DRM, цифрові водяні знаки та блокчейн-технології.

Подолання правової невизначеності на державному рівні вимагає невідкладного закріплення у вітчизняному законодавстві дефініції мультимедійного твору як комплексного інтерактивного продукту, а також імплементації моделі «work for hire» (твір, створений за замовленням). Відмова від застарілих норм на користь європейської концепції «складного об'єкта» дозволить судам захищати не лише програмний код чи окремі зображення, а загальну архітектуру та логіку взаємодії (сценарій) мультимедійних проєктів.

Зрештою, висока правова культура української молоді у сфері інтелектуальної власності має прямий вплив на зміцнення її європейської ідентичності. Свідоме ставлення до захисту прав на молодіжні стартапи у сфері Game Dev, VR/AR та цифрового мистецтва не лише захищає від недобросовісної конкуренції, але й сприяє гармонійній адаптації вітчизняного IT-права до стандартів Цифрового єдиного ринку ЄС. Саме правова обізнаність молодих авторів є необхідною передумовою для формування цивілізованого інформаційного суспільства та забезпечення високої конкурентоспроможності українського креативного продукту на світовому ринку.

Література

1. Щорічне опитування 2026: Україна. EU NEIGHBOURS east. 2026. URL: https://euneighbourseast.eu/uk/news/publications/shhorichne-opytuvannya-2026-ukrayina/

2. Понад 18 тисяч українців підвищили цифрову грамотність у хабах цифрової освіти за рік. ПРООН в Україні. 2026. 22 квіт. URL: https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/ponad-18-tysyach-ukrayintsiv-pidvyshchyly-tsyfrovu-hramotnist-u-khabakh-tsyfrovoyi-osvity-

za-rik

3. NintendoCo. LtdandOthers v PC Boxand 9Net Srl. 23 January 2014.Document 62012CJ0355.URL:https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62012CJ0355

4. Directive (EU) 2019/790 of the European Parliament and of the Council on copyright and related rights in the Digital Single Market. Official Journal of the EU. 2019. L 130. P. 92-125. URLhttps://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/790/oj/eng

Анастасія ГРИЩЕНКО, здобувачка вищої освіти 1 курсу спеціальності D3 Менеджмент, Міжнародний університет (Одеса, Україна)

ЯК ВАРТО РОЗБУДУВАТИ УКРАЇНУ В ЕКОНОМІЧНОМУ КЛЮЧІ

Для української молоді важливими є питання працевлаштування та рівня доходів, але можливості професійної самореалізації, започаткування власної справи, отримання якісної освіти, доступу до сучасних технологій та участі в розвитку своєї громади й держави стали більш пріоритетними.

Сучасна українська молодь демонструє значну готовність брати участь у відновленні країни. За результатами національного дослідження «Вплив війни на молодь в Україні – 2025», проведеного за підтримки ПРООН в Україні та уряду Данії, 77% молодих українців заявляють про готовність долучатися до відновлення країни [1]. Для порівняння, у 2024 році таких було 59%. Водночас лише близько 1% молоді фактично бере участь у проєктах відбудови. Це свідчить про суттєвий розрив між бажанням молодих людей діяти та можливостями для реалізації цього бажання. Важливо, що молодь розглядає себе не лише як отримувача допомоги, а як активного учасника процесів змін. Молоді люди вже долучаються до волонтерства, громадських ініціатив та підприємницької діяльності. За даними ПРООН, у 2025 році частка молодих людей, які вважають, що можуть впливати на зміни у своїх громадах, зросла до 44% порівняно з 32% у 2024 році. Також зросла участь у шкільному та студентському самоврядуванні — з 8% до 21% [1].

Одним із ключових напрямів, через які молодь може впливати на економічний розвиток держави, є підприємництво. Власна справа дозволяє не лише забезпечити зайнятість самої людини, а й створювати робочі місця для інших, розвивати місцеві громади та формувати нові товари й послуги.

В матеріалах Institute for Liberty молоді автори розглядають економічний розвиток ще ширше – через поняття економічної свободи. Один із авторів зазначає, що післявоєнна відбудова залежатиме не лише від обсягу іноземної допомоги, а й від створення середовища, у якому люди зможуть перетворювати власні ідеї на економічну діяльність [2].

Частина молодого покоління бачить майбутню економіку України як таку, у якій держава повинна створювати зрозумілі та справедливі правила, захищати права власності, забезпечувати верховенство права та сприяти розвитку конкуренції, водночас залишаючи простір для приватної ініціативи. Не менш важливим напрямом економічної розбудови є інвестиції в людський капітал. В умовах війни Україна стикається не лише з фізичним руйнуванням інфраструктури, а й із міграцією населення, змінами на ринку праці та ризиком втрати частини молодого покоління. Тому молоді необхідні такі можливості, які дозволять їй бути конкурентоспроможною як в Україні, так і на міжнародному ринку праці. Junior Achievement Ukraine наголошує на необхідності розвитку підприємницького мислення, фінансової грамотності, цифрових навичок, уміння працювати в команді, вирішувати проблеми та використовувати сучасні технології [3].

На основі цієї інформації можна визначити декілька основних рис економічного майбутнього України, які відповідають поглядам та потребам молодого покоління. Передусім це можливість професійної та підприємницької самореалізації. Молодь потребує не лише робочих місць, а й умов, у яких вона зможе створювати власні проєкти, розвивати бізнес та реалізовувати інноваційні ідеї. Другою важливою рисою є економічна свобода та зрозумілі правила гри. Третьою складовою є інвестиції в освіту та людський капітал. Україна потребує молодих фахівців, здатних працювати із сучасними технологіями, створювати інновації та конкурувати на глобальному ринку. Четверта складова — участь молоді у прийнятті рішень. Як показують результати дослідження ПРООН, готовність молоді до такої участі вже існує, однак необхідно створювати більше практичних можливостей для

її реалізації.

Якщо молодим українцям надати можливість діяти, їхня підприємливість, освіченість, технологічність та готовність до змін можуть стати одним із головних ресурсів майбутнього економічного розвитку України. Тому можна зробити висновок, що економічна розбудова України очима молоді не полягає у простій відбудові зруйнованої інфраструктури. Це створення держави, у якій люди мають можливість навчатися, працювати, започатковувати власну справу, створювати нові робочі місця та впливати на розвиток суспільства. Саме тому інвестиції в молодь є водночас інвестиціями в економічне майбутнє України.

Література

1. Українська молодь готова брати на себе лідерство у відновленні: чи готові ми йти за нею?. ПРООН Україна. URL: https://www.undp.org/uk/ukraine/blog/ukrayinska-molod-hotova-braty-na-sebe-liderstvo-u-vidnovlenni-chy-hotovi-my-yty-za-neyu (дата звернення: 15.09.2026).
2. Українська молодь про свободу, вільне підприємництво та ліберальні ідеї - Кращі еее 2025. International Liberty Institute. URL: https://www.ilibertyinstitute.org/articles/ukrayinska-molod-pro-svobodu-vilne-pidpriyemnicztvo-ta-liberalni-ideyi (дата звернення: 15.09.2026).
3. Підприємницький досвід молоді зріс у чотири рази за один навчальний рік – підсумки опитування учасників програми «Компанія». Junior Achievement Ukraine. URL: https://ja-ukraine.org/pidpryiemnytskyj-dosvid-molodi-zris-u-chotyry-razy-za-odyn-navchalnyj-rik-pidsumky-opytuvannia-uchasnykiv-prohramy-kompaniia/ (дата звернення: 15.09.2026).

.

Сергій ГУДКОВ, в.о. директора КУ «Одеський обласний центр патріотичного виховання та організації дозвілля дітей та молоді» (Одеса, Україна)

НАЦІОНАЛЬНА СВІДОМІСТЬ У ДІЇ: ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДИ Й МОЛОДІ ДО ПІДТРИМКИ СИЛ ОБОРОНИ УКРАЇНИ (З ДОСВІДУ РОБОТИ КОМУНАЛЬНОЇ УСТАНОВИ)

Повномасштабна війна перетворила захист держави на спільну щоденну справу кожного громадянина. Сьогодні національна свідомість вимірюється не гаслами чи деклараціями, а конкретними вчинками від волонтерства й донатів до участі в оборонних проєктах. Межа між фронтом і тилом стала швидше умовною: стійкість України тримається на кожному, хто працює для її безпеки. Для КУ «Одеський обласний центр патріотичного виховання та організації дозвілля дітей та молоді» залучення цивільного населення й молоді до підтримки Сил оборони це практична основа громадянської відповідальності та культури безпеки.

Окремий акцент ми робимо на молодіжному середовищі. Збори коштів, благодійні ярмарки, спортивні та мистецькі акції є реальною школою формування відповідальності. Коли молода людина приймає участь, сама реалізовує свою ініціативу, вона починає сприймати державу не як абстракцію, а як власну справу. Завдання нашої установи підтримати такі прагнення, надати зручний майданчик для самореалізації та перетворити поодиноку небайдужість на сталий суспільний рух.

Яскравим прикладом такої роботи стали покази документального фільму «Ride the Line», які ми організували для студентів вишів та Молодіжної ради при Одеській обласній військовій адміністрації. В основі стрічки реальна історія: українець Ігор Волочій (режисер фільму) та його німецький товариш Себастіан Швейк подолали на велосипедах близько 1500 кілометрів уздовж лінії фронту, повз деокуповані й заміновані території, аби зібрати кошти на допомогу Збройним Силам Україні. Символічно, що цей маршрут фінішував саме в Одесі, поєднавши північ та південь нашої країни. Для молоді цей захід об'єднав одразу кілька сенсів: приклад особистої цивільної сміливості, виховання свідомості та демонстрацію того, що міжнародна підтримка України не має кордонів, незважаючи на безпекові ризики.

Окремим вагомим напрямом стала співпраця нашої установи з одеським конструкторським бюро «Технарі» (ТОВ «Конструкторське бюро «Технарі»). Це волонтерська команда інженерів та фахівців з програмування, оптики й електроніки, які розробляють рішення для посилення протиповітряної оборони. Їхні вітчизняні тренажери-симулятори «Чайка» та «Чайка-М» офіційно кодифіковані Міністерством оборони України, отримали код НАТО і вже у кількості понад 450 одиниць передані до підрозділів Сил оборони. З лютого 2026 року ми спільно з «Технарями» регулярно проводимо заняття для молоді. Вони спрямовані на ознайомлення з українськими оборонними технологіями, формування культури безпеки та профорієнтацію в оборонно-технологічний сектор. Для юнаків та дівчат це наочний урок: обороноздатність країни спирається не лише на зброю, а й на цивільний інтелект та вітчизняні інженерні розробки.

Приклад «Технарів» цінний ще й тим, що демонструє постійну модернізацію у тісному зв'язку з військовими. Інженери вдосконалюють системи на основі зворотного зв'язку з передової та розвивають суміжні проєкти - від тепловізійних станцій виявлення цілей до систем нічного водіння. Це жива модель того, як цивільні фахівці системно працюють на обороноздатність країни. Для залученої молоді така співпраця є прикладом сучасного, технологічного патріотизму.

Благодійні збори, кінопокази та співпраця з оборонним конструкторським бюро - це різні прояви одного явища: дієвої національної свідомості. Наш досвід складається у життєздатну модель для інших громад: коли інституція патріотичного виховання об'єднує зусилля з волонтерами, бізнесом та активною молоддю, формується покоління, здатне і захищати, і розбудовувати державу. Адже громадянська ідентичність визначається не словами чи географією, а щоденним внеском кожного з нас у безпеку та майбутнє своєї країни.

Мар'яна КАШКАНО, канд. техн. наук, доцент кафедри технології ресторанного і оздоровчого харчування Одеського національного технологічного університету (Одеса, Україна)

Маргарита БОРЗИКІНА, здобувач СВО «Бакалавр» кафедри технології ресторанного і оздоровчого харчування Одеського національного технологічного університету (Одеса, Україна)

МОДЕРНІЗАЦІЯ ГАСТРОНОМІЧНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ: ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЛОКАЛЬНИХ КУЛІНАРНИХ ТРАДИЦІЙ

Трансформація гастрономічної культури є важливим складником сучасних соціокультурних процесів, оскільки система харчування виступає фундаментальним текстом культури та носієм історичної пам'яті спільноти. Гастрономічна спадщина формується на перетині природно-кліматичних умов, ландшафтних особливостей, господарських практик, етногенезу та соціокультурних контактів.

Тривалий період уніфікації в межах радянської тоталітарної системи призвів до штучного спрощення та деіндивідуалізації української кулінарної традиції. Ідеологічна установка на стандартизацію побуту реалізовувалася через впровадження уніфікованих систем громадського харчування та звуження багатого регіонального спектра до стереотипного набору страв, позбавлених історико-культурного контексту. Сучасний етап рефлексії передбачає деуніфікацію українського гастрономічного простору шляхом відновлення втрачених елементів нематеріальної культурної спадщини, її систематизації та наукового аналізу [1].

Гастрономічний ландшафт України відрізняється високим ступенем регіональної диференціації, що зумовлено різноманітністю фізико-географічних зон та історико-етнографічними особливостями окремих територій [2]. Кожен регіон сформував свою локальну систему харчування, яка відображає адаптаційні стратегії населення до навколишнього середовища.

Поліський етнографічний ареал характеризується збереженням архаїчних технік консервації та переробки сировини, зумовлених специфікою лісового господарства та промислів. Використання процесів сушіння, в'ялення та тривалої природної ферментації м'ясних і рослинних продуктів сформувало унікальну локальну номенклатуру страв. У Карпатському регіоні вирішальним чинником став розвиток високогірного вівчарства, що зумовило виникнення самобутньої молочно-ферментованої традиції та відповідних технологій виготовлення сирів, які є прямим відображенням адаптації до гірських екосистем.

Центральні території, зокрема Поділля та Наддніпрянщина, репрезентують розвинену землеробську культуру з вираженою циклічністю, прив'язаною до аграрного календаря та обрядовості. Для цього ареалу характерна складна комбінована термообробка, використання різноманітних круп, овочевих компонентів та ферментованих рідких основ, як-от буряковий квас. Південний регіон, своєю чергою, демонструє приклад інтенсивного інтеркультурного діалогу, де традиції осілого населення поєдналися з елементами степових, причорноморських та торговельних культур, утворивши полікультурний гастрономічний простір.

Процес модернізації гастрономічної спадщини не зводиться до реконструкції давніх рецептур, а передбачає їхню концептуальну та наукову реінтерпретацію. Інтеграція традиції в сучасний соціокультурний простір відбувається через актуалізацію концепції «New Ukrainian Cuisine» («Нова українська кухня»), яка базується на поєднанні автентичної сировинної бази з новітніми технологічними досягненнями харчової науки [1].

Сучасна парадигма передбачає глибокий аналіз біохімічних властивостей локальних продуктів, застосування контрольованої ферментації, низькотемпературних режимів обробки та молекулярної гастрономії для розкриття потенціалу традиційної сировини. Відбувається переосмислення використання забутих або маргіналізованих складників (локальних коренеплодів, дикорослих трав, застарілих зернових культур, річкової риби). Крім того, реалізація принципу локальності сприяє сталому розвитку регіональних екосистем та підтримці крафтового виробництва, що зміцнює зв'язок між споживачем і локальним територіальним контекстом.

У сучасних геополітичних реаліях гастрономічна спадщина набуває функцій інструменту м'якої сили та виступає важливим вектором культурної дипломатії. Кулінарна культура слугує ефективним засобом репрезентації суб'єктності держави, спричиняючи значний резонанс у міжнародному інформаційному та гуманітарному просторі.

Захист та міжнародна інституціалізація елементів нематеріальної культурної спадщини, зокрема включення культури приготування українського борщу до відповідних реєстрів ЮНЕСКО, є свідченням визнання їхнього унікального соціокультурного значення. Це створює правові та інституційні підстави для збереження традиції від спроб присвоєння чи фальсифікації її походження. Представлення модернізованої української кухні на міжнародних наукових, дипломатичних та культурних майданчиках сприяє формуванню цілісного та динамічного образу України як держави з глибоким корінням і високим потенціалом адаптації до глобальних культурних трендів.

Таким чином, модернізація локальних кулінарних традицій України є важливим науковим і практичним завданням, що сприяє консолідації суспільства навколо спільних цінностей і підтверджує самобутність української нації на міжнародній арені.

Література:

1. Нагернюк, Д.В. (2025). Українська національна кухня: історичні витоки та чинники формування. Тенденції розвитку туризму у світі та в Україні, 19, С.349.

2. Чорна, Н.М. (2025). Українська кухня: особливості формування та місце в гастрономічній культурі українців. Інноваційні технології в готельно-ресторанному та туристичному бізнесі, С.180.

Валерія ЛУКІЯНЧУК, голова Молодіжної громадської організації «Голос Рені», учениця Ренійського ліцею № 2 (Рені, Україна)

МОЛОДІЖНІ ІНІЦІАТИВИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ: ДОСВІД РЕНІЙСЬКОЇ ГРОМАДИ

Українська національна та громадянська ідентичність формується не лише через знання історії, культури та державних символів. Вона набуває реального змісту тоді, коли молода людина відчуває свою належність до громади й держави, бере відповідальність за власні рішення, допомагає іншим, долучається до громадського життя та усвідомлює, що її дії можуть впливати на спільне майбутнє.

Для Ренійської міської територіальної громади це має виняткове значення, адже вона об'єднує населені пункти з багатокультурним населенням, де представники різних етнічних груп мають власні традиції та багатий культурний досвід. Водночас усіх мешканців об'єднує спільна громадянська приналежність до України. У цьому контексті саме молодіжні ініціативи виступають тим природним майданчиком, де культурне різноманіття не роз'єднує, а навпаки — збагачує громаду й поєднується з усвідомленням спільних цінностей — свободи, гідності, взаємоповаги, відповідальності та любові до своєї країни.

Основним осередком реалізації молодіжної політики та гуртування активної молоді в громаді став Молодіжний простір «Reni Hub» у тісній співпраці з Молодіжною громадською організацією «Голос Рені» (далі – МГО «Голос Рені») та іншими громадськими інституціями.

Практичний досвід 2025–2026 років доводить, що формування національної свідомості завдяки активності молоді здійснюється системно за кількома основними напрямами.

Мовно-культурна самоідентифікація та збереження історичної пам'яті. В прикордонному регіоні надзвичайно важливим є утвердження української мови як чинника єднання. Яскравим прикладом стало проведення флешмобу «Подаруй книгу — зазвучи українською!», ініційованого МГО «Голос Рені» з метою поповнення бібліотечних фондів сучасною україномовною літературою. Також популяризації локальної історії та культурного надбання сприяли такі заходи, як локальний сторітелінг «Рені: подорож у часі» та Фестиваль літературної творчості «Джерельце». Особливе значення для усвідомлення викликів сучасності мала лекція-діалог «Війна за незалежність у контексті нової генерації гібридних воєн» за участю ветеранів російсько-української війни.

Безбар'єрність, інклюзія та ментальне здоров'я. У просторі «Reni Hub» систематично реалізуються ініціативи, спрямовані на залучення молоді з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та родин військовослужбовців. Зокрема, проведено тренінг-симуляцію «Без бар'єрів у час війни: гідність, доступність, рівність», тренінг «Крок назустріч: етика взаємодії», а також просвітницьку зустріч «Люди, а не формуляри» за участю ветеранів війни. Застосування арт-терапевтичних методик (психологічна майстерня «Карти моєї стійкості: знайти опору», психологічно-мистецький ретріт «Коло стійкості: мандала внутрішнього світла», арт-інтенсив «Маяк стійкості», «Арт-терапія кавою») допомагає долати психологічні травми війни та будувати спільноту, засновану на емпатії.

Національно-патріотичне виховання через волонтерство та безпосередню дію. Молодь громади активно висловлює громадянську позицію через благодійність. Показовим прикладом став марафон «Енергія твого покоління» до Дня молоді, який поєднав дозвілля зі збором коштів для ЗСУ. Таке поєднання розважального формату й волонтерства дає змогу молоді відчути власну причетність до долі країни. А співпраця з ГО «Ветеранське серце» під час заходів на кшталт «Твори. Дій. Допомагай» та «Добро в дії: як творити зміни тут і зараз» перетворює патріотичні цінності на конкретні щоденні вчинки.

Адвокація та участь у прийнятті рішень. Формування громадянської ідентичності неможливе без відчуття власного впливу на розвиток громади. Саме тому в молодіжному просторі регулярно проводяться заходи, спрямовані на розкриття лідерського потенціалу та суб'єктності

молоді (нетворкінг-зустріч «Від ідеї до дій», хакатон «Молодь громади: як закладам культури стати рушієм змін» та кар'єрний тренінг «Self-branding»).

Окрім локальних ініціатив, молодь громади активно долучається до обласних навчальних програм. Участь представників Ренійської громади у «Школі молодих лідерів Одещини» стала чудовою нагодою для обміну досвідом, комунікації та здобуття практичних навичок у сфері громадянської активності.

Таким чином, досвід Ренійської міської територіальної громади доводить, що молодіжні ініціативи є не просто формою дозвілля, а дієвим інструментом утвердження української ідентичності. Через поєднання культурно-просвітницької роботи, волонтерства, піклування про ментальне здоров'я та залучення до процесів ухвалення рішень молодіжні осередки формують свідоме, патріотичне та відповідальне покоління, яке творить майбутнє Одещини та всієї України.

Література:

1. Лукіянчук В. М. Молодь і громада: партнерство заради майбутнього / Всеукраїнський конкурс творчих робіт серед молоді. Номінація «Активна молодь для сильної громади». Рені, 2025.
2. Матеріали молодіжного простору «Reni Hub» про проведені заходи у 2025-2026 роках.
3. Матеріали про діяльність молодіжної громадської організації «Голос Рені».

Марія МАДАНІ, канд. техн. наук, доцент, доцент кафедри екології та природоохоронних технологій Одеського національного технологічного університету (Одеса, Україна)

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ МОЛОДІ ДО ВИРІШЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ

Вступ. Сучасний стан довкілля Одеського регіону визначається комплексом специфічних екологічних викликів, серед яких ключовими є деградація водних ресурсів, трансформація прибережних і лиманних екосистем, зростання техногенного навантаження на атмосферне повітря та проблеми поводження з відходами. В умовах воєнних дій та післявоєнного відновлення ці проблеми набувають критичного значення для екологічної безпеки Південного регіону, що вимагає узгодження з загальнодержавними пріоритетами екологічної політики [1]. Водночас формується новий вектор подолання екологічної кризи, в основі якого лежить громадянська активність, науково-дослідний потенціал та інноваційне бачення молоді - студентів, молодих науковців і представників громадських екологічних ініціатив.

Аналіз екологічної проблематики регіону та запит на інновації. Одеська область володіє унікальним природно-ресурсним потенціалом, проте зазнає суттєвого впливу антропогенних чинників [3]. Серед найбільш гострих проблем слід виділити:

Специфіку водного господарства та стан лиманів: евтрофікація, зміна гідрохімічного режиму, порушення водообміну у водоймах (зокрема, лиманів Куяльник, Хаджибей, придунайських озер) [3];

Управління відходами та ресурсозбереження: відсутність замкненого циклу переробки матеріалів, виклики поводження з промисловими та побутовими відходами;

Просторові ризики та зміни клімату: абразія берегової смуги, деградація ґрунтів, а також необхідність постійного моніторингу просторового розподілу екологічних ризиків [2; 3].

Традиційні підходи до вирішення зазначених питань часто стикаються з обмеженістю ресурсів та повільною імплементацією рішень. Молодіжний сектор пропонує гнучкі, високотехнологічні та засновані на міждисциплінарному підході шляхи вирішення екологічних завдань.

Основні напрями інноваційних підходів молоді:

1. Застосування геоінформаційних систем (ГІС) та дистанційного зондування Землі. Молоді науковці та студенти активно впроваджують інструменти QGIS, Sentinel-2 та дані супутникового моніторингу для просторового аналізу стану екосистем [2]. Це дає змогу оперативно оцінювати динаміку рослинного покриву, моделювати ризики підтоплення, визначати рівень евтрофікації водойм та здійснювати районування територій за ступенем екологічної вразливості без залучення високовартісного стаціонарного обладнання [2].

2. Впровадження біоіндикаційних методів контролю. Дослідження молодих учених спрямовані на використання методів біоіндикації (зокрема аналізу флуктуючої асиметрії асиміляційних органів деревних рослин та морфометричних показників гідробіонтів) для оцінки якості навколишнього середовища. Поєднання біоіндикації з комп'ютерною обробкою зображень дозволяє швидко та експресно отримувати дані про рівень екологічного стресу екосистем.

3. Цифровізація еко-просвітництва та громадського моніторингу. Створення мобільних застосунків, інтерактивних карт екологічних порушень та вебплатформ для збору первинних даних про стан довкілля залучає широкі кола молоді до реального захисту природи. Громадянська наука стає дієвим інструментом прозорості та контролю.

4. Розробка технологій циркулярної економіки та еко-інжинірингу. Молодіжні стартапи та

дослідницькі групи в закладах вищої освіти розробляють рішення щодо утилізації біомаси, впровадження енергоефективних природоохоронних систем та розвитку локальних ініціатив із сортування й переробки вторинної сировини [3].

Роль молоді у формуванні екологічної безпеки майбутнього. Залучення молодих фахівців до вирішення екологічних проблем Одещини сприяє не лише збереженню довкілля, а й формуванню високого рівня громадянської відповідальності та свідомості. Екологічна безпека стає невіддільною складовою національної ідентичності та патріотизму, що відповідає довгостроковим цілям цільової державної екологічної стратегії [1].

Висновки. Інноваційні підходи молоді Одеського регіону є важливим ресурсом для післявоєнного відновлення та сталого розвитку Півдня України [3]. Інтеграція сучасних інформаційних технологій [2], доступних методів екологічного моніторингу та активної громадянської позиції дає змогу ефективно протидіяти регіональним екологічним загрозам. Для подальшого масштабування цих ініціатив необхідна систематична підтримка молодіжних екологічних проєктів з боку органів місцевого самоврядування, наукових установ та міжнародних партнерів.

Література:

1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28 лют. 2019 р. № 2697-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 16. Ст. 70.
2. Просторовий аналіз та моніторинг довкілля засобами ГІС і ДЗЗ : навч. посіб. / за ред. О. В. Світличного. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2020. 240 с.
3. Екологічний стан та сталий розвиток Одеського регіону : монографія / за ред. В. М. Степанова. Одеса : ІПРЕЕД НАН України, 2021. 312 с.

Надія ПАСТУХ, здобувач СВО «Магістр» ННІЕУіБ

Марина БРАЙКО, старший викладач Одеський національний технологічний університет (Одеса, Україна)

СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ СИСТЕМИ ФІТНЕС-КЛУБІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОЇ, АКТИВНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКО СВІДОМОЇ МОЛОДІ (НА ПРИКЛАДІ СИСТЕМИ ФІТНЕС-КЛУБІВ STREKOZA FITNESS)

У сучасних соціально-економічних умовах розвитку України особливої актуальності набуває проблема формування фізично активної, соціально відповідальної та громадянсько свідомої молоді. Повномасштабне вторгнення, трансформація соціального середовища, цифровізація суспільних процесів та зміна поведінкових моделей населення зумовлюють необхідність пошуку нових механізмів популяризації здорового способу життя. У цьому процесі важливу роль відіграє соціально відповідальний бізнес.

Одним із прикладів такого підходу є система фітнес-клубів STREKOZA FITNESS, яка понад двадцять років працює в м. Одеса, поєднуючи розвиток спортивної інфраструктури із соціальними ініціативами та сучасними маркетинговими комунікаціями.

У сфері фітнес-послуг соціально відповідальний маркетинг набуває особливого значення, оскільки основним результатом діяльності фітнес-індустрії є не лише споживання послуги, а й потенційна трансформація способу життя людини. Фітнес-клуб перестає бути лише місцем тренувань, а трансформується у соціальний простір, де формується культура здорового способу життя, розвиваються міжособистісні зв'язки, підтримуються сімейні цінності та реалізуються соціальні проєкти.

Одним із ключових напрямів діяльності STREKOZA FITNESS є використання цифрових комунікацій для популяризації фізичної активності. Основними каналами взаємодії з аудиторією є Instagram, Facebook, TikTok та Threads.

Контент-стратегія клубу виходить за межі рекламних повідомлень. Значна частина публікацій має освітній та соціальний характер. Регулярно висвітлюються питання здорового харчування, відновлення після тренувань, ментального здоров'я, важливості дитячої фізичної активності, сімейного дозвілля та активного довголіття.

Таким чином, цифрові комунікації виконують просвітницьку функцію та сприяють формуванню здорових звичок серед різних вікових груп населення.

Маркетингова стратегія STREKOZA FITNESS сформована з урахуванням результатів якісного дослідження споживацької поведінки, проведеного методом глибинних інтерв'ю за методологією Jobs To Be Done (JTBD), а також кількісного онлайн-анкетування.

Дослідження показало, що серед основних мотивів, за якими більшість клієнтів приходять до фітнес-клубу, були виявлені потреби у психологічному відновленні, емоційній підтримці, спілкуванні, відчутті приналежності до спортивної спільноти та покращенні якості життя.

Одним із пріоритетних напрямів соціально орієнтованої діяльності STREKOZA FITNESS є залучення дітей, підлітків та молоді до регулярної фізичної активності. Для молодшої вікової аудиторії клуб пропонує спеціалізовані програми, серед яких Fly Fitness, Фіз-ра, Boxing, Teenager Gym та ін.

Наявність програм, адаптованих до вікових та фізіологічних особливостей дітей і підлітків, створює можливості для раннього формування позитивного ставлення до фітнесу та закріплення відповідних поведінкових моделей.

Окремим сегментом цільової аудиторії є старшокласники та студенти. Для цієї категорії

запропоновано клубну карту «УЧБОВА», яка створює більш доступні фінансові умови для систематичних занять фітнесом.

Подібні маркетингові рішення мають не лише комерційне, а й соціальне значення, оскільки сприяють розвитку культури регулярної фізичної активності.

Особливістю діяльності STREKOZA FITNESS є інтеграція державних та суспільно важливих тем у маркетингові комунікації. У соціальних мережах систематично створюються тематичні інформаційні кампанії до Дня Незалежності України, Дня міста Одеси, Дня фізичної культури та спорту, Всесвітнього дня фізичної терапії та інших пам'ятних дат.

Такі інформаційні приводи використовуються для популяризації українських цінностей, підтримки локальної ідентичності та формування позитивного ставлення до фітнесу як складової сучасного українського суспільства.

Важливим напрямом діяльності є підтримка державних соціальних програм. Зокрема, система фітнес-клубів інформує громадян про можливості участі у програмі «Ветеранський спорт», забезпечує доступність спортивних послуг для різних категорій населення.

Крім цього, маркетингові комунікації регулярно висвітлюють благодійні ініціативи, заходи для дітей, сімейні спортивні події та програми активного довголіття, що сприяє зміцненню соціального капіталу Одещини.

Отже, використання маркетингових досліджень, цифрових комунікацій і соціально орієнтованого контенту дозволяє адаптувати діяльність фітнес-клубу до реальних потреб населення, підвищує рівень залучення молоді до фітнесу та сприяє утвердженню культури здорового способу життя.

Досвід STREKOZA FITNESS свідчить, що соціально відповідальний маркетинг може бути важливим чинником розвитку людського капіталу, зміцнення громадянської ідентичності та підтримки сталого розвитку Одеського регіону.

Єлізавета ТКАЧУК, студентка 3 курсу

Вікторія ЛУЦЬКОВА, викладач вищої категорії, к. т. н. ВСП "Одеський технічний фаховий коледж ОНТУ" (Одеса, Україна)

ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ СТУДЕНТІВ

Сучасна українська молодь демонструє готовність брати на себе відповідальність, що зумовлює актуальність розвитку її лідерського потенціалу та активної громадянської участі, проте за практикою, значна частина молоді залишається менш активною. Метою даного дослідження є виявити лідерський потенціал серед студентів економічного відділення Одеського технічного фахового коледжу ОНТУ.

Анонімне анкетування, що складалося з 10 питань щодо лідерських якостей, було проведено серед студентів економічного відділення, які навчаються за різними освітньо-професійними програмам: "Менеджмент та організація бізнесу", "Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок", "ІТ-маркетинг та бізнес-комунікації", "Товарознавство в митній справі", "Міжнародна торгівля та логістична діяльність", а також "Економіка та організація бізнесу". Для оцінювання рівня потенціалу студентів в анкетуванні була використана шкала Лайкерта із варіантами відповідями на кожне ствердження: 1 – повністю погоджуюся, 2 – скоріше не погоджуюся, 3 – важко визначитись, 4 – скоріше погоджуюся, 5 – повністю погоджуюся. Загалом в анкетуванні взяло участь 136 студентів.

Для оцінювання рівня лідерської компетентності, як ініціативність, відповідальність, комунікативні та організаторські здібності, впевненість у собі, самостійність у прийнятті рішень, здатність до командної роботи, емоційна стійкість та готовність до лідерської ролі, за кожним твердженням визначали середнє арифметичне значення та стандартне відхилення, а також моду і медіану. Середнє значення характеризувало загальний рівень самооцінки відповідної лідерської якості, тоді як мода відображала найбільш поширений варіант відповіді. Так, найвищі середні значення отримали комунікативність та здатність до самостійного прийняття рішень – по 4,01 бала. Достатньо високими є також показники командної роботи (3,86), впевненого висловлення власної думки (3,65), стресостійкості (3,60) та готовності брати відповідальність за результат спільної роботи (3,53).

Нижчі середні значення зафіксовано за здатністю переконувати інших (3,40), ініціативністю (3,16), готовністю брати на себе роль лідера (3,10) та організаторськими здібностями (3,09). При цьому за більшістю показників модальним і медіанним значенням є оцінка 4 – «Скоріше погоджуюся», тоді як за ініціативністю, переконливістю та готовністю до лідерської ролі переважає нейтральна оцінка 3 – «Важко визначитись».

Отримані результати можуть свідчити про загалом позитивну самооцінку респондентами власних лідерських якостей, водночас готовність виконувати лідерську роль та впливати на групу виявляється менш визначеною. Це може бути пов'язано із ситуативністю прояву лідерської поведінки та недостатньою впевненістю у власній здатності брати на себе провідну роль у груповій діяльності.

Отже, найбільш вираженими якостями серед студентів економічного відділення є відповідальність, комунікативні навички, здатність до командної роботи та самостійного прийняття рішень. Водночас невизначеність щодо власної ініціативності, здатності переконувати інших та готовності брати на себе роль лідера може свідчити про те, що наявні лідерські якості не завжди проявляються у реальній лідерській поведінці.

Проведене дослідження лідерського потенціалу студентів ВСП «ОТФК ОНТУ» засвідчило підстави розглядати розвиток лідерського потенціалу студентів як важливий

напрям професійної підготовки. Особливу увагу доцільно приділяти створенню можливостей для практичного прояву ініціативності, організації командної діяльності, прийняття відповідальності та участі студентів у проєктній, громадській і студентській діяльності.

Катерина ФУРКОЛ, Голова студентської ради Факультету фінансів та банківської справи Одеського національного економічного університету (Одеса, Україна)

Єлизавета КУЛІКОВА, PhD, ст. викладач кафедри ФМФР Одеського національного економічного університету (Одеса, Україна)

ОДЕЩИНА – ЦЕ ПРОСТІР МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ МОЛОДІ

Одещина для мене це не просто територія на карті України. Це місце, де поєднуються різні люди, культури, традиції, ідеї та характери. Це край, який має свою особливу атмосферу, але водночас є невід'ємною частиною українського сьогодення та майбутнього. І я впевнена в тому, що одним із найбільших ресурсів Одещини є її молодь.

Бути студентом на Одещині – означає мати можливість обирати власний шлях. Університети та коледжі сьогодні – це вже не лише аудиторії, лекції та іспити, бо, насамперед, це середовище, у якому молода людина може розвиватися не тільки як фахівець, а й як особистість. Хтось знаходить себе в науці та дослідженнях, хтось відкриває для себе міжнародні програми й стажування, а хтось вперше пробує реалізувати власну ідею. Для цього існують студентські організації, молодіжні центри, громадські ініціативи, бізнес- та освітні проєкти. Важливо лише мати бажання зробити перший крок і не боятися відповідальності.

Сама молодь Одещини активна, відкрита до нового, наполеглива і водночас зберігає ту особливу одеську здатність знаходити вихід навіть у складних ситуаціях. Ми вміємо об'єднуватися, коли це справді важливо, підтримувати одне одного та разом створювати те, чого ще вчора не існувало. Це можна побачити навіть у студентському житті, починаючи від наукових конференцій і волонтерських ініціатив до благодійних ярмарків, культурних заходів та молодіжних проєктів. І кожна така ініціатива це вже не просто подія, а це досвід співпраці, відповідальності та розуміння того, що від кожного з нас залежить середовище, у якому ми живемо.

Я хочу бачити Одещину місцем, де молодій людині хочеться залишатися, розвиватися та будувати своє майбутнє. Місцем, де її голос не губиться серед інших, а стає частиною спільного рішення. Місцем, де студентська ініціатива може перетворитися на реальний проєкт, маленька волонтерська справа – на велику допомогу, а сміливa ідея – на зміни, які побачить ціле місто. Тому не варто чекати ідеального моменту чи сприятливих обставин, майбутнє формується з наших рішень і дій уже сьогодні. І саме від нас залежить, чи стане цей регіон тим місцем, куди хочеться повертатися після всіх подорожей, де хочеться створювати сім'ї, відкривати бізнес і пишатися кожним прожитим днем.

Сьогоднішні студенти – це майбутні фахівці, управлінці, підприємці, науковці та громадські діячі. Саме від нас залежить, які цінності ми понесемо далі та якою буде Україна через десятиліття. Тому формування української ідентичності – це не про минуле, а значною мірою про майбутнє. Про покоління, яке пам'ятає своє коріння, цінує свободу, бере відповідальність за власні рішення і хоче будувати майбутнє України саме тут.

Для нас, як для представників студентської ради університету, важливо не лише створювати цікаве студентське життя, а й формувати спільноту, у якій відчувається зв'язок між молоддю, університетом і державою. Ми щороку проводимо благодійні ярмарки, долучаємося до волонтерських ініціатив, підтримуємо важливі для студентів проєкти та організовуємо заходи, які об'єднують молодь [1]. Через такі, на перший погляд, прості речі ми вчимося бути відповідальними одне за одного та за середовище, у якому живемо. Для мене це також є частиною формування української громадянської ідентичності – коли любов до свого університету, міста та країни проявляється не лише у словах, а й у конкретних справах. Коли ти організовуєш благодійний захід, допомагаєш іншому студенту,

підтримуєш українську культуру чи просто береш відповідальність за спільну справу, ти вже робиш свій внесок у майбутнє. І саме з таких маленьких щоденних дій поступово формується покоління, яке не чекає змін, а створює їх власноруч.

Саме тому важливо не просто користуватися можливостями, які дає нам Одещина, а й самим створювати їх для тих, хто прийде після нас. Підтримувати студентські ініціативи, розвивати свої громади, зберігати українську культуру та пам'ятати, що навіть невеликий внесок кожної людини може стати частиною великих змін.

Щодня спілкуючись із нашими студентами, я бачу колосальний потенціал, якому просто потрібен простір для розгону. І наше завдання – створювати цей простір, ламати шаблони, доводити, що молодь здатна не просто адаптуватися до змін, а бути їхнім головним генератором.

Сила нашого покоління саме у відсутності страху перед помилками. Ми маємо право пробувати, помилятися, шукати нові шляхи й знову йти вперед. Наш студентський голос сьогодні вже звучить на рівні міста й області, а завтра він формуватиме державні рішення. Ми не чекаємо на готові сценарії майбутнього – ми пишемо їх самі, бо Одещина – це ми, наші амбіції, наша енергія, наша єдність і наша віра в Україну.

Література:

1. Ярмарок добра: студенти Одеського економічного університету зібрали гроші для допомоги військовим. Думська. 2025. URL: https://dumskaya.net/news/narhoz-189119/ua/

2. Від теорії до практики: як студенти ОНЕУ знаходять роботу у найбільших компаніях та державних структурах. Думська. 2026. URL: https://dumskaya.net/news/bankiry-buhgaltery-i-logisty-v-odesskom-ekonomic-190909/ua/

Таїсія ЧЕКАЛІНА, вчитель математики ОПЗО «Тіква-Ор Самеах» (Одеса, Україна)

МАТЕМАТИЧНА ГРАМОТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ГРОМАДЯНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ: ВІД АНАЛІЗУ ДАНИХ ДО УСВІДОМЛЕННЯ ДЕРЖАВОТВОРЧИХ ЦІННОСТЕЙ

Державний стандарт базової середньої освіти чітко визначає математичну компетентність як одну з основоположних для сучасного навчання. Це підкреслює її важливість у формуванні цілісної та всебічно розвиненої особистості.

Математична компетентність — це вміння бачити й застосовувати математику в реальному житті, розуміти зміст і метод математичного моделювання, будувати математичну модель, досліджувати її методами математики та використовувати отримані результати для розв'язання практичних проблем.

Сучасне суспільство надзвичайно перевантажене інформацією. Математична грамотність сьогодні — це не просто вміння рахувати, знати таблицю множення чи розв'язувати геометричні задачі. Це здатність критично й логічно мислити, аналізувати факти, бачити взаємозв'язки, перевіряти достовірність тверджень і приймати обґрунтовані рішення.

Саме тут виникає природний міст між математичною та громадянською компетентностями.

Якщо математична грамотність дає людині інструментарій — роботу з числами, діаграмами, графіками, статистикою, відсотками, геометричними моделями та логічними зв'язками, то громадянська компетентність визначає вектор застосування цих знань: розуміння суспільних процесів, відповідальність за власні рішення, участь у житті громади та держави.

Тож шлях від аналізу даних до усвідомлення державотворчих цінностей можна розглядати як послідовність кількох важливих етапів.

1. Критичний аналіз інформації: математична грамотність як захист від маніпуляцій

Політики, медіа та маркетологи часто використовують цифри так, щоб сформувати у людини наперед визначене враження. Викривлені графіки, статистика без контексту, фейкові соціологічні опитування, посилання на «дослідження» авторитетних організацій — усе це може створювати ілюзію об'єктивності.

На жаль, не кожна людина інтуїтивно відчуває, де закінчується достовірна інформація і починається маніпуляція. Саме тому критичне мислення має спиратися не лише на загальну обізнаність, а й на конкретний аналітичний інструментарій. Людина з розвиненою математичною грамотністю не просто сприймає цифру як доказ. Вона запитує: «Якою була статистична вибірка цього опитування?», «Що саме показують ці відсотки?», «Чи можна на підставі цих даних робити заявлений висновок?», «Чи є причинно-наслідковий зв'язок між наведеними показниками, чи йдеться лише про кореляцію?».

Такі запитання — це вже прояв громадянської компетентності. Адже той, хто критично мислить, значно меншою мірою стає об'єктом інформаційних маніпуляцій. У цьому сенсі математична грамотність стає своєрідним елементом інформаційної безпеки суспільства і держави.

2. Фінансова та економічна грамотність: від особистого бюджету до розуміння держави

Наступний крок — усвідомлення того, як функціонує економічне життя країни. Багато громадян не до кінця розуміють, як формується державний чи місцевий бюджет, звідки беруться кошти на освіту, медицину, соціальні програми та інфраструктуру, куди спрямовуються сплачені податки і як економічні рішення впливають на повсякденне життя людини. Математика тут дає можливість перевести складні економічні поняття у зрозумілі числа.

Громадянською дією тут стає не лише вміння правильно виконати розрахунок, а й здатність використати отриману інформацію для усвідомленої участі в житті своєї громади. Аналіз

бюджету громади, робота з відкритими даними, ознайомлення з державними програмами та грантовими можливостями — усе це допомагає дитині поступово зрозуміти: держава не є абстрактним поняттям, відокремленим від її життя.

3. Усвідомлення державотворчих цінностей: від числа до особистої відповідальності

Найскладніший етап — побачити за цифрами людину, суспільство і державу. Сьогодні на формування національної ідентичності впливають численні чинники. Серед них — і культура споживання, яка часто зосереджує увагу людини на особистому комфорті, індивідуальному успіху та задоволенні власних потреб. Самі по собі ці прагнення не є негативними. Проблема виникає тоді, коли особистий інтерес повністю витісняє відчуття відповідальності за спільноту та країну.

Саме тут математика може стати несподіваним, але дієвим інструментом розмови про цінності. Математична логіка привчає бачити взаємозв'язки між рішеннями та їхніми наслідками. Вона дає можливість не просто проголошувати цінності, а розглядати їх через конкретні життєві ситуації.

Справедливість і рівність можна осмислювати через задачі на чесний розподіл ресурсів, податкові ставки, доступ до суспільних благ.

Свободу і відповідальність — через розуміння того, що кожне рішення має наслідки, які можна певною мірою передбачити й прорахувати.

Патріотизм — не лише як емоційне переживання, а як готовність діяти. Розуміння реальних економічних, демографічних, екологічних та соціальних викликів, перед якими стоїть Україна, спонукає не просто пишатися своєю державою, а замислюватися над тим, що кожен із нас може зробити для її розвитку.

4. Від математичної задачі — до громадянського рішення

Урок математики може починатися з простого запитання: «Скільки?». Але сучасна освіта має навчити дитину ставити й інші запитання: «Чому стільки?», «Звідки це відомо?», «Що буде, якщо змінити умови?», «Кому це вигідно?», «Які наслідки матиме наше рішення?»

У такому підході математична задача перестає бути лише вправою для отримання правильної відповіді. Вона стає моделлю реальної життєвої ситуації.

Важливо, що в такій діяльності немає потреби перетворювати урок математики на урок громадянської освіти. Навпаки, математика залишається математикою, але її зміст набуває реального суспільного контексту.

Держава починається не лише з Конституції, державних символів чи політичних інституцій. Вона починається з громадянина, який розуміє свою відповідальність за спільне майбутнє. І, можливо, одна з важливих місій сучасного уроку математики полягає саме в тому, щоб показати: за кожною цифрою стоїть реальність, за кожним рішенням — наслідки, а за усвідомленою дією громадянина — майбутнє держави.

Математична грамотність трансформує емоційне сприйняття політики та суспільства у раціональне та прагматичне громадянство. Без аналітичного апарату людина стає об'єктом маніпуляцій. З ним — вона перетворюється на свідомого громадянина, здатного розбудовувати успішну, правову та економічно сильну державу.

Тематичний напрям 4.

~ РОЗВИТОК, ОСВІТА Й МАЙБУТНЄ ОДЕЩИНИ ТА УКРАЇНИ ~

Еріка БІБЕР, учениця 11 класу Великодолинського ліцею № 2 Великодолинської селищної ради Одеського району Одеської області (Великодолинське, Україна)

ОДЕЩИНА ОЧИМА МОЛОДІ

Україна, яку я уявляю і яку ми будуємо у 2026 році, – це повністю суверенна, самодостатня демократична держава, незалежна від рішень інших країн. Для мене незалежність – це не тільки проголошення держави у 1991 році. Це здатність суспільства самостійно визначати свій шлях, обирати владу, контролювати її, захищати свої права та брати на себе відповідальність за майбутнє. Я хочу бачити Україну державою, де закон однаковий для всіх, громадяни можуть впливати на державні рішення, а європейські демократичні цінності не залишаються просто словами, а голос старшокласника чи студента має таку ж вагу, як і голос посадовця.

Саме таке майбутнє України тісно пов'язане з майбутнім Одещини, адже сильна держава починається з сильних громад та людей. І від того, яким буде народ, залежить, якою стане країна.

Одещина для мене – особливий регіон. Вона має вихід до Чорного моря, важливе географічне положення, багату історію та унікальний характер: багатонаціональний, багатомовний і відкритий світу. Тут століттями взаємодіяли різні культури, традиції та мови. Тому говорити про українську ідентичність Одещини варто не через заперечення цього різноманіття, а через пошук того, що могло б об'єднати людей.

Це добре видно з результатів Всеукраїнського перепису населення 2001 року. Тоді українську мову назвали рідною 46,3% мешканців області, російську – 42,0%, болгарську – 4,9%, румунську – 3,8%, гагаузьку – 0,9%.

Отже, вже тоді мовна ситуація в області була значно складнішою, ніж просте ділення на українську та російську.

Водночас важливо враховувати сучасні соціологічні дослідження. Після 2001 року мовна ситуація кардинально змінилася, особливо після Революції Гідності, початку російської агресії у 2014 році та повномасштабного вторгнення у 2022 році. Наприклад, дослідження Фонду «Демократичні ініціативи» показало, що частка мешканців Одеської області, які користувалися українською мовою вдома, зросла з 26% у 2021 році до 42% у 2023 році.

Нині для Одещини ця тенденція – не просто відсотки, це зламаний стереотип. За даними соціологічних опитувань, частка тих, хто визнає українську як рідну, досягла 57,8% і продовжує стрімко зростати серед молоді.

Сьогодні державна мова для мене – не просто формальна вимога. Це спосіб бути невід'ємною частиною українського суспільства. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» пов'язує національну ідентичність з українською мовою, історичною пам'яттю, культурними цінностями та традиціями.

У школі чи на вулиці ми переходимо на українську мову не тому, що нас змусили, а тому, що це наш власний вибір. Це наш свідомий протест проти всіх, хто намагався знищити нашу

ідентичність. Українська мова в нашому регіоні стала маркером стилю, прогресивності та внутрішньої свободи. А використання мови агресора означає добровільно надягати на себе кайдани поневолювачів.

Я вважаю, що мова живе лише тоді, коли нею говорять, читають, пишуть музику, навчаються, працюють і ведуть соціальні мережі. Саме тут молодь може відіграти важливу роль. Наше покоління – це вже не просто «майбутнє», яке має сидіти й чекати. Ми це «теперішнє», яке формує новий етап нашої країни.

І це не лише мої думки. На державному рівні молодь дедалі активніше розглядають не як пасивного отримувача допомоги, а як рівного та гідного партнера. Міністерство молоді та спорту у 2025 році окремо наголошувало на розвитку лідерського потенціалу молоді та її громадської активності.

У 2026 році Міністерство також представить підходи до реалізації такої політики до 2030 року, серед яких – створення умов для того, щоб наше покоління могло брати на себе відповідальність, відновлювати країну та розвивати її. Організувати благодійний захід у школі, започаткувати волонтерську діяльність, допомогти молодшим учням, створити культурний проєкт у громаді або просто не проходити повз проблему – усе це можлива громадянська активність, яка покаже, що ми не байдужі.

На обласному рівні вже сьогодні створюються механізми для участі молоді. Наприклад, Одеська ОВА повідомляла про роботу Координаційної ради з питань молодіжної політики, яка об'єднує молодіжні ради, місцеві органи влади, громадські організації, молодіжні центри та інші структури. Серед напрямів роботи – залучення молоді та підтримка її ініціатив.

Проте я вважаю, що можливості самі по собі нічого не змінять, якщо люди ними не скористаються. Ми часто говоримо про те, що хочемо жити в кращій країні, але набагато рідше запитуємо себе, що особисто для цього робимо.

Саме завдяки кожному з нас починається справжнє державотворення. Воно складається не лише з органів влади чи законів, а й зі щоденних рішень мільйонів людей. Якщо молодь звикає бути байдужою, держава слабшає. Але якщо вона вчиться відповідальності, критичного мислення, співпраці та поваги до інших, то поступово змінюватиметься і середовище. Адже через кілька років саме ми будемо приймати рішення в університетах, лікарнях, компаніях, державних та військових установах. Від нашої залученості й професійності залежатиме не лише наш власний комфорт, а й те, якою стане наша країна.

Якою ж я мрію бачити Одещину через кілька років?

Насамперед, я хочу, щоб це був регіон, де молодій людині не потрібно виїжджати назавжди, щоб реалізувати себе. Я хочу бачити тут сучасну освіту, можливості для професійного розвитку, нові підприємства, технології, якісну інфраструктуру та безпечне середовище.

Я не знаю, якою буде Одещина у 2040 чи 2050 році. Але точно впевнена, що її майбутнє створюватимуть люди мого покоління. Хтось стане лікарем, хтось інженером, учителем, підприємцем, військовим, науковцем чи державним службовцем. Хтось залишиться в Одесі, хтось житиме в маленькій громаді, а хтось поїде навчатися за кордон і повернеться зі знаннями та новими ідеями. У кожного буде свій шлях. Проте незалежно від професії ми матимемо можливість впливати на те, якою буде Україна.

Тому, коли сьогодні говорять про майбутнє Одещини, я думаю не лише про нові будівлі чи дороги. Я думаю про людей, які в цих будівлях навчатимуться, працюватимуть і створюватимуть щось нове; про молодь, яка не боїться йти наперекір перешкодам; про українську мову, яка звучить природно й невимушено; про різноманіття, яке не роз'єднує, а робить область сильнішою. І про покоління, яке розуміє: майбутнє не десь далеко – воно

починається з наших рішень уже сьогодні.

Хочу бачити Україну незалежною демократичною державою, яка сама творить своє майбутнє, захищає свою свободу та поважає інтереси своїх громадян. А Одещину – регіоном, який є невіддільною частиною цієї країни, але водночас зберігає власну багатокультурність, історію та особливий характер.

І якщо через багато років мене запитають, з чого почалося оновлення Одещини, я б не назвала одну конкретну подію. Можливо, воно почалося з маленьких рішень звичайних людей: з бажання не бути байдужими, говорити українською, допомагати іншим, добре навчатися, працювати чесно й залишатися відповідальними за місце, у якому живемо. Адже Одещина – це не просто територія на карті. Це наш дім. І я думаю, що дбати про нього потрібно не колись у майбутньому, а вже зараз.

Література:

1. Всеукраїнський перепис населення 2001 року
2. Верховна Рада України. Закон № 2834-IX «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності».
3. Фонд «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва
4. Одеська ОВА. Молодіжний конгрес Одещини, 2026
5. Міністерство молоді та спорту України. Держава програма «Молодь України: покоління стійкості – 2030»
6. Соціологічне дослідження щодо ставлення громадян до діяльності, пов'язаної з державою-агресором (Презентовано в м. Одеса, серпень 2026 року)
7. Стратегія відновлення та розвитку Одеської області юна 2021-2027 роки

Святослав БУЧАЦЬКИЙ, керівник відділу ТОВ «ФорвардЛоджістік» (Одеса, Україна)

ЯКОЮ СТАЛА МОЛОДЬ ОДЕЩИНИ: ВІД ПОЧАТКУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ДО СЬОГОДЕННЯ

Молодь завжди є одним із найточніших показників суспільних змін. Саме молоде покоління найшвидше реагує на нові можливості, технології, культурні тенденції та виклики часу. Тому, щоб зрозуміти, як змінилася Одещина за роки незалежності України, варто поглянути на її молодь. За понад три десятиліття вона пройшла складний шлях - від покоління, яке дорослішало в умовах становлення незалежної держави, до сучасної молоді, яка живе у цифровому світі, навчається, працює, волонтерить і захищає Україну в умовах повномасштабної війни.

На початку 1990-х років молодь Одещини опинилася в новій суспільно-політичній та економічній реальності. Незалежність України відкрила можливості для вільнішого вибору освіти, професії, місця проживання та способу життя. Водночас перші роки незалежності були непростими: економічна нестабільність, безробіття, зниження рівня життя та невизначеність майбутнього суттєво впливали на молодих людей. Багатьом доводилося рано ставати самостійними та пристосовуватися до швидких змін.

Одещина мала й має власні особливості. Це багатонаціональний регіон із давніми культурними традиціями, великими містами, портами, селами та степовими територіями. Одеса залишалася важливим освітнім, культурним і економічним центром півдня України. Тут перетиналися різні культури, мови та традиції, а молодь отримувала можливість спілкуватися з людьми з різним життєвим досвідом. Поступово формувалося покоління, яке поєднувало любов до рідного краю з прагненням бути відкритим до України, Європи та світу.

У 1990-х і на початку 2000-х років поступово змінювалися уявлення молоді про майбутнє. Якщо раніше професійний шлях часто визначався заздалегідь, то нове покоління дедалі більше прагнуло самостійно обирати освіту й роботу. Зростала роль вищої освіти, вивчення іноземних мов та підприємницької активності. Молоді люди почали більше цікавитися можливостями навчання за межами рідного міста та країни, а світ поступово ставав доступнішим завдяки розвитку засобів комунікації.

Особливо відчутні зміни відбулися у 2000-х роках із поширенням Інтернету, мобільного зв'язку та цифрових технологій. Молодь Одещини стала частиною глобального інформаційного простору. Соціальні мережі змінили спосіб спілкування, а онлайн-ресурси відкрили доступ до великої кількості освітніх матеріалів. З'явилися нові професії, можливості дистанційної роботи та самореалізації. Молоде покоління стало мобільнішим, швидше сприймало нове та дедалі більше орієнтувалося на особисту свободу і професійний розвиток.

Важливим етапом формування сучасної молоді стали події Революції Гідності 2013–2014 років. Вони сприяли посиленню громадянської активності та переосмисленню відповідальності за майбутнє держави. Молоді люди активніше долучалися до волонтерських, благодійних і громадських ініціатив. Патріотизм для багатьох перестав бути лише поняттям із підручника. Він набув практичного змісту: допомагати іншим, захищати свою країну, підтримувати військових, розвивати громаду, зберігати українську культуру та історичну пам'ять.

Одеська молодь при цьому зберегла характерну для регіону відкритість до різних культур. Одещина завжди була місцем зустрічі різних народів і традицій, тому молоде

покоління вчилося поєднувати регіональну ідентичність із усвідомленням себе частиною українського суспільства. Любов до рідного міста, села, моря, степу чи родини дедалі частіше поєднується з відповідальністю за майбутнє всієї України.

Значним чинником змін стала освітня та трудова мобільність. Частина молоді виїжджала з Одещини до інших регіонів України або за кордон у пошуках якісної освіти та роботи. Для когось це ставало новим етапом життя, а для когось — можливістю отримати досвід, який згодом можна застосувати вдома. Завдяки цьому молоді люди отримували ширше бачення світу, набували нових професійних навичок і встановлювали міжнародні контакти.

Після 2020 року молодь зіткнулася з новими викликами. Пандемія COVID-19 прискорила перехід освіти, роботи та спілкування в онлайн. Молоді люди швидко адаптувалися до дистанційного навчання, цифрових платформ і нових форм комунікації. Проте вже за короткий час перед ними постало значно серйозніше випробування – повномасштабна війна Росії проти України.

24 лютого 2022 року стало переломним моментом для молодого покоління Одещини. Війна змінила щоденне життя, плани та уявлення про майбутнє. Хтось долучився до Сил оборони України, хтось став волонтером, допомагає переселенцям, збирає кошти, підтримує військових або займається інформаційною роботою. Молодь продемонструвала здатність не лише користуватися сучасними технологіями, а й застосовувати їх для реальної допомоги суспільству.

Війна принесла й серйозні випробування: вимушене переміщення, розлуку з близькими, перерване навчання, небезпеку ракетних атак і невизначеність щодо майбутнього. Багато молодих людей були змушені швидше дорослішати, приймати відповідальні рішення та пристосовуватися до обставин, яких не обирали. Водночас саме в цих умовах особливо яскраво проявилися взаємодопомога, стійкість, відповідальність і здатність молоді об'єднуватися.

Сучасна молодь Одещини суттєво відрізняється від молоді початку незалежності. Вона більш цифрова, мобільна, самостійна та відкрита до міжнародного середовища. Сьогодні молодий житель Одещини може навчатися в українському університеті, працювати з міжнародною компанією, спілкуватися з людьми з різних країн і водночас брати участь у житті власної громади. Для нього природним є користування цифровими сервісами, пошук інформації онлайн і постійне навчання.

Разом із новими можливостями виникли й нові проблеми. Серед них - інформаційне перевантаження, нестабільність ринку праці, вимушена міграція, невпевненість у майбутньому та психологічні наслідки війни. Проте сучасна молодь не є пасивним спостерігачем цих процесів. Вона дедалі активніше прагне впливати на середовище, у якому живе, брати участь у громадських ініціативах і будувати майбутнє власного регіону.

Молодь є одним із головних ресурсів розвитку Одещини. Саме вона визначатиме, яким буде регіон після завершення війни: економічно сильним, сучасним та відкритим до Європи чи таким, що втратить значну частину свого людського потенціалу. Від можливостей для освіти, працевлаштування, підприємництва, культурного розвитку та громадської активності залежатиме, чи захочуть молоді люди залишатися в регіоні та повертатися до нього.

Отже, за роки незалежності молодь Одещини пройшла шлях від покоління, яке лише вчилося жити в новій державі, до покоління, яке безпосередньо формує її майбутнє. Вона пережила економічні труднощі перших років незалежності, технологічні зміни, суспільні трансформації, революційні події, пандемію та повномасштабну війну. Усе це зробило її більш самостійною, мобільною, активною та відповідальною.

Молодь Одещини сьогодні - це не лише майбутнє регіону. Це його сьогодення. Її знання,

енергія, громадянська активність, професійні амбіції та любов до рідного краю є важливою основою відновлення й розвитку Одещини. Саме від молодого покоління значною мірою залежить, якою буде Одещина в наступні десятиліття - сучасною, європейською, українською та спроможною зберегти свою унікальну ідентичність.

Ірина ГРИНИК, т.в.о. директора КПНЗ «Чорноморська флотилія юних моряків», м.Одеса

ЧОРНОМОРСЬКА ФЛОТИЛІЯ ЮНИХ МОРЯКІВ: ПОЗАШКІЛЛЯ ЯК ПРОСТІР УТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Одеса – місто моря, порт, місто багатонаціональної історії та водночас невід'ємна частина українського Півдня, українського Чорноморського простору. Саме тут, на березі Чорного моря, формується особливий освітній і виховний простір – «Чорноморська флотилія юних моряків», де морська справа стає не лише шляхом до професійного самовизначення, а й дієвим інструментом виховання громадянина України.

Навчання у флотилії розпочинається з 6-го класу. Керівники гуртків, серед яких є колишні капітани та старші механіки, передають вихованцям знання і практичний досвід морської справи, знайомлять їх з історією мореплавства, формують навички командної взаємодії, дисциплінованість і відповідальність. Водночас значно важливішим завданням є формування особистості, яка усвідомлює себе частиною українського народу, своєї громади та держави.

Саме тому діяльність флотилії виходить далеко за межі традиційного позашкільного навчання. Тут послідовно утверджуються українська національна та громадянська ідентичність, повага до української мови й культури, державних символів України, історичної пам'яті, свободи, незалежності та територіальної цілісності держави. Вихованці вчаться не лише знати свою країну, а й відчувати особисту відповідальність за її сьогодення та майбутнє.

У 2026 році, коли Україна відзначає 35-ту річницю відновлення незалежності, особливого значення набуває виховання покоління, для якого незалежність, державність, українська мова, культура та історична пам'ять є не абстрактними поняттями, а природною частиною власної ідентичності.

До Дня Державного Прапора України та 35-річчя незалежності України у флотилії проведено комплекс просвітницьких, патріотично-виховних і спортивних заходів.

Одним із них стала інтелектуально-пізнавальна гра – брейн-ринг «Знаннями підкорюємо морські хвилі». Участь у ньому взяли вихованці флотилії та їхні батьки. Команди продемонстрували не лише знання у сфері морської справи, а й широкий світогляд, ерудицію, уміння працювати в команді, аргументувати власну позицію та відповідально діяти задля спільного результату.

Такі заходи мають значно ширше значення, ніж звичайне інтелектуальне змагання. Вони формують відчуття належності до спільноти, вчать взаємоповаги, відповідальності та усвідомлення себе громадянином України.

Важливою складовою діяльності флотилії є формування культури пам'яті та шанобливого ставлення до тих, хто віддав життя за незалежність, свободу і територіальну цілісність України.

Після проведення спортивних змагань з багатоборства вихованці разом із батьками поклали квіти на Алеї пам'яті загиблих воїнів Збройних Сил України у парку імені Тараса Шевченка.

Особливо емоційним став момент, коли один із вихованців упізнав на світлині загиблого захисника України – випускника своєї школи. Хлопець розповів присутнім, що захисник добровольцем пішов на фронт у перші дні повномасштабної війни як медичний працівник і загинув, захищаючи Україну.

Саме через такі особисті історії поняття «захисник України», «незалежність», «свобода», «відповідальність» набувають для молодої людини реального людського виміру. Історична пам'ять перестає бути лише сторінкою підручника і стає моральною основою громадянської

позиції.

Важливе місце у діяльності флотилії посідають заходи, спрямовані на утвердження української мови, культури та національних традицій.

В Одеській національній науковій бібліотеці відбувся захід «Шевченківські дні. Слово Шевченка крізь віки», учасниками якого стали фахівці бібліотеки, юні моряки та їхні батьки, керівники гуртків і курсанти морехідного коледжу.

Особливого звучання заходу надало спільне читання поезії Тараса Шевченка. До флешмобу долучилися не лише вихованці, а й гості зустрічі. Творчість Кобзаря була представлена і в сучасному форматі – через поєднання класичної спадщини з сучасною культурою. Пісня «Думи мої, думи» у сучасному музичному аранжуванні прозвучала у виконанні представників міської музичної школи № 5 та стала спільним співом усього залу.

Фіналом заходу стало виконання на бандурі пісні «Через гори піду», яка пролунала вже в укритті під час повітряної тривоги.

Цей момент є особливо символічним: українська культура продовжує звучати навіть в умовах війни. Саме так утверджується стійкість української ідентичності – через слово, пісню, пам'ять і живу культурну традицію.

Окремий захід «Вишиванка. Її історія та традиції» був присвячений українському національному вбранню як важливому елементу культурної спадщини. Учасники ознайомилися з історією вишиванки та особливостями традицій різних регіонів України, взяли участь в інтелектуально-ігровій частині заходу, побачили зразки старовинного українського одягу.

Українські пісні, вишиті рушники, тематичні фотостенди, розповіді про традиції різних регіонів створили цілісний образ України – різноманітної, самобутньої та водночас єдиної.

Такі заходи допомагають молоді усвідомити: національна ідентичність – це не лише знання про минуле. Це щоденний вибір зберігати, продовжувати й передавати наступним поколінням власну мову, культуру, традиції та історичну пам'ять.

Важливою подією стала презентація «Чорноморської флотилії» для журналістів з європейських країн.

Гості побували на заняттях з морського багатоборства, спостерігали за тренуваннями вихованців із такелажної справи та в'язання морських вузлів, спілкувалися з дітьми й керівниками гуртків.

Під час презентації було представлено вишитий Рушник миру, а у фоє морехідного коледжу відбулася екскурсія «Київщина: весна незламності» – частина виїзної експозиції Військово-історичного музею Будинку офіцерів міста Одеси.

Для іноземних журналістів особливо вражаючим стало усвідомлення того, що українські діти продовжують навчатися, займатися спортом, опановувати морську англійську мову та розвивати свої здібності навіть після атак, уночі без сну, під час повітряних тривог і в умовах постійної загрози.

Це – не просто історія про стійкість дітей. Це свідчення життєстійкості українського суспільства та спроможності держави зберігати освітній і виховний простір навіть в умовах повномасштабної війни.

Окремим напрямом діяльності флотилії є залучення дітей до волонтерського руху.

На уроках волонтерства вихованці пишуть листи батькам, які захищають Україну на фронті, збирають необхідні речі та смаколики, разом із бабусями відвідують поранених військовослужбовців у шпиталях, передають теплі речі, створюють малюнки, плетуть маскувальні сітки.

Для дітей це не лише допомога іншим. Це практичне засвоєння громадянської відповідальності – розуміння того, що майбутнє країни залежить не тільки від рішень державних інституцій, а й від щоденних вчинків кожного громадянина.

Саме через волонтерство формується активна громадянська позиція: здатність бачити потреби інших, об'єднуватися заради спільної мети, допомагати, підтримувати та брати на себе відповідальність.

Сьогодні українське позашкілля працює в особливих умовах. Укриття, відключення електроенергії, повітряні тривоги та постійна загроза ракетних і дронових атак стали частиною повсякденного життя українських дітей.

Проте освітній процес не припиняється.

У сховищах, за відсутності електроенергії, при світлі ліхтариків і свічок вихованці продовжують навчатися, спілкуватися, творити, займатися спортом і розвиватися.

У цьому і полягає особлива місія українського позашкілля сьогодні – не просто організувати дозвілля дитини, а зберегти її зв'язок із суспільством, культурою, державою та майбутнім.

Досвід «Чорноморської флотилії юних моряків» переконливо демонструє, що позашкільна освіта може бути дієвим простором утвердження української національної та громадянської ідентичності. Тут дитина пізнає історію своєї країни, шанує державні символи, говорить українською мовою, відкриває для себе українську культуру, вшановує пам'ять захисників України, займається волонтерством, вчиться відповідальності та командній взаємодії.

І найголовніше – вона усвідомлює себе частиною української спільноти та громадянином держави, за яку сьогодні борються мільйони українців.

Українські діти продовжують вчитися і мріяти. Продовжують відкривати для себе море і світ. Продовжують співати українських пісень, читати Шевченка, носити вишиванку, допомагати військовим і вірити у перемогу.

Бо українське позашкілля сьогодні – це не лише освіта. Це простір збереження ідентичності, виховання громадянина, формування відповідальності та утвердження державності.

І поки українські діти вчаться, творять, допомагають і мріють про майбутнє у вільній Україні, – це майбутнє вже формується.

Під українським Прапором.

Українською мовою.

З пам'яттю про тих, хто захищає державу.

З вірою у її перемогу.

І з відповідальністю за Україну, яку вони будуватимуть завтра.

Ірина КАРАБІНЕНКО, викладач соціально-економічних дисциплін, вихователь студентського гуртожитку Комунального закладу «Балтський педагогічний фаховий коледж» (Балта, Україна)

ПРОФЕСІЙНИЙ ШЛЯХ МОЛОДОГО СПЕЦІАЛІСТА ОДЕЩИНИ: ВИКЛИКИ, ЦІННОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Ключові слова: молодь, Одещина, молодий спеціаліст, професійне становлення, українська ідентичність, освіта, професійна самореалізація.

Коли ми говоримо про майбутнє Одещини, часом уявляємо масштабні проєкти: відбудову міст, розвиток економіки чи нові інвестиції. Проте воно починається зі значно простіших речей — із молодої людини, яка сьогодні обирає професію, робить перші кроки в кар'єрі та визначає свою роль у суспільстві.

Вислів «молодь — це наше майбутнє» вже давно став шаблонним. Молодь — це не колись потім. Це покоління, яке просто зараз навчається, працює, створює власні проєкти, допомагає громадам і фактично формує Україну, у якій ми житимемо завтра.

Саме тому розмову про молодь Одещини варто вести не в майбутньому часі. Вони вже сьогодні є активними рушіями змін у своїх закладах освіти, волонтерських рухах та громадських ініціативах. Вони не чекають дорослого життя — вони будують його вже зараз.

Особливо важливим цей процес є для Одещини — регіону з особливою історією, культурним різноманіттям і власним характером. Для молодого спеціаліста, який починає професійний шлях саме тут, питання роботи — це не тільки питання заробітку чи кар'єри. Саме в цей період виникає питання особистого вибору: ким я хочу бути, яку користь можу принести своїй громаді та чи бачу своє майбутнє в Україні?

Професійне становлення молодої людини рідко відбувається легко. Перші кроки після навчання майже завжди супроводжуються невпевненістю, пошуком себе та потребою доводити власну спроможність. Молодий спеціаліст може мати диплом, знання й щире бажання працювати, але йому часто бракує практичного досвіду, підтримки та розуміння, як реалізувати свій потенціал у реальних умовах.

Саме тому важливо, щоб процес становлення розпочинався ще під час навчання. Студенти беруть активну участь у роботі органів студентського самоврядування, культурних і спортивних заходах, волонтерських ініціативах та громадських проєктах. Чітка структура самоврядування — із соціальним, культурно-масовим, спортивним та волонтерським напрямами — дає молоді можливість не просто висловлювати власну думку, а й реалізовувати конкретні ідеї.

На мою думку, саме в таких ситуаціях і формується справжня професійна ідентичність. Вона не виникає магічним чином у день отримання диплома. Вона поступово складається з маленьких щоденних рішень: організувати захід, допомогти іншому, взяти відповідальність за справу, виступити з ініціативою, спробувати себе в новій ролі чи просто не залишитися осторонь.

Для майбутнього педагога це має вирішальне значення. Неможливо навчити дітей бути свідомими та активними громадянами, якщо сам учитель не має власного досвіду відповідальності та співпраці з громадою. З огляду на це, активне студентське життя — це не просто додаток до навчання, а його фундаментальна складова.

Не менш вагомим етапом є педагогічна практика. Саме під час неї студент перестає бути

лише здобувачем освіти й починає відчувати себе справжнім фахівцем.

Окремий виклик для молодих спеціалістів Одещини — це професійна реалізація у своєму регіоні. Отримавши освіту, молодь завжди постає перед вибором: залишатися чи шукати «кращої долі» в інших містах або за кордоном. На мою думку, це рішення залежить від одного відчуття — чи потрібна молода людина там, де вона живе.

Тому вирішальну роль відіграє не лише наявність роботи, а й середовище довкола. Підтримка колег, відчуття наставництва, можливість діяти, подавати ініціативи та брати участь у житті громади — саме це дає молоді наснагу бачити власний розвиток саме тут, удома.

Не менш важливими є і власні цінності, з якими спеціаліст входить у професію. Справжній професіоналізм — це не просто якісне виконання обов'язків. Це відповідальність, людяність, повага й щире розуміння того, для кого та заради чого ти працюєш щодня.

Особливо виразно це проявляється в освітньому середовищі. Молодий педагог щодня взаємодіє зі студентами та учнями, а отже, безпосередньо впливає не лише на їхнє навчання, а й на громадянське становлення. У цій справі власний живий приклад завжди діє переконливіше за будь-які слова з підручника.

Особисто для мене «професійна ідентичність» — це не просто запис у дипломі чи посада. Це глибоке розуміння своєї ролі в суспільстві. Коли фахівець може щиро сказати: «Я знаю, навіщо роблю свою роботу і для кого вона потрібна», праця перестає бути просто способом заробітку й стає частиною особистості.

Водночас не варто вимагати від молодого спеціаліста ідеальності з першого ж дня. Молодість — це час пошуків, експериментів і неминучих помилок. Головне — не боятися зізнатися: «Я цього ще не знаю», але мати щире прагнення навчитися. Саме така відкритість і формує справжнього майстра своєї справи.

Майбутнє Одещини безпосередньо залежить від того, чи матиме молодь умови для самореалізації на рідній землі. Важливо змінити сам підхід до розмови про молодих людей: припинити сприймати їх лише як тих, кого треба «навчити чи підготувати до майбутнього». Вони вже сьогодні є повноцінними рушіями змін у громадах, закладах освіти та громадському житті.

Шлях молодого спеціаліста — це набагато більше, ніж шлях від отримання диплома до першого робочого місця. Це процес формування власної громадянської позиції, цінностей та професійної відповідальності. І саме від того, наскільки молода людина відчуває свою потрібність рідному краю, залежить, яким буде наше спільне завтра.

Дмитро МАКОСІЙ, директор Одеського обласного гуманітарного центру позашкільної освіти та виховання (Одеса, Україна)

Олена ДАВИДЕНКО, завідувачка методичним відділом Одеського обласного гуманітарного центру позашкільної освіти та виховання (Одеса, Україна)

ПІДХОДИ ДО НАЦІОНАЛЬНО-ПАРТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДІ В ДІЯЛЬНОСТІ ОДЕСЬКОГО ОБЛАСНОГО ГУМАНІТАРНОГО ЦЕНТРУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ВИХОВАННЯ: РЕАЛІЗАЦІЯ ПИТАНЬ УТВЕРДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Утвердження української національної та громадянської ідентичності - це один із ключових пріоритетів сучасної державної політики України в галузі освіти. Умовою ефективної реалізації цього завдання є послідовний, системний і комплексний підхід, який упевнено впроваджує Одеський обласний гуманітарний центр позашкільної освіти та виховання.

Як комплексний заклад позашкільної освіти, Центр забезпечує цілісний виховний простір, де національно-патріотичне та громадянське виховання є не окремим напрямом, а наскрізною ідеєю, що пронизує весь освітній процес. Ця робота здійснюється системно та поступово, охоплюючи різноманітні напрями позашкілля - від художньо-естетичного, еколого-натуралістичного до науково-технічного, гуманітарного, військово-патріотичного, туристсько-краєзнавчого тощо.

Реалізація окреслених завдань знаходить своє втілення як у безпосередній навчально-виховній діяльності гуртків, секцій та творчих об'єднань, так і під час проведення масштабних обласних масових заходів для дітей та учнівської молоді. Саме таке поєднання систематичних занять і яскравих колективних ініціатив дає змогу формувати свідомого громадянина, носія української культури та патріота своєї держави.

Формулюючи мету та практичні завдання своєї діяльності, педагогічний колектив Центру спирається на чіткі індикатори ефективності державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. І через гурткову діяльність, творчі проєкти, краєзнавчу та дослідницьку роботу ми допомагаємо дітям відчути зв'язок поколінь, усвідомити свою роль у збереженні та розвитку національної спадщини. Певні навички вихованці отримують в рамках участі в обласних, всеукраїнських міжнародних конкурсах, конференціях так і на заняттях гуртка. Наприклад, за туристсько-краєзнавчим напрямом останнім часом вихованці Центру, представники закладів освіти громад Одещини приймали участь у таких заходах як: в обласному етапі Всеукраїнської краєзнавчої експедиції учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна», конкурсі учнівських робіт пам'яті педагогині, публіциста і поетеси Галини Могильницької «Талант і слово»; Міжнародному проект-конкурсі «Тарас Шевченко єднає народи»; конкурсі «Ми - це безліч Всесвітів різних», присвяченого 90 річниці з Дня народження поета та журналіста Василя Симоненка; Всеукраїнській історико-краєзнавчій конференції «Державотворчі процеси в Україні: через віки у XXI століття», Всеукраїнській філософській історико-краєзнавчій конференції учнівської молоді «Пізнай себе, свій рід, свій народ», Всеукраїнській краєзнавчо-етнологічній конференції учнівської молоді «Завжди в народі буде жити, що серце серцю передасть», в різних змаганнях та конкурсах Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри Сокіл («Джура») та інших заходах.

Навіть традиційні просвітницькі формати - такі як лекція-бесіда, присвячена Дню української писемності та мови, - відкривають значний простір для інтелектуального та

особистісного зростання вихованців. Вони перетворюються з пасивного слухання на живий діалог, у якій мова сприймається не як академічна дисципліна, а як жива цінність, маркер ідентичності та міцний зв'язок між поколіннями. В гуртках військово-патріотичного напряму формуються морально-вольові якості підростаючого покоління, такі як: мужність, відповідальність, витримка, самодисципліна тощо. Під час походів, екскурсій, відвідування історичних пам'яток, музеїв, заповідників діти знайомляться з минулим свого народу не з підручників, а через живий досвід. Це формує глибше розуміння історичних подій, постатей і культурної спадщини.

Національно-патріотичне виховання в еколого-натуралістичному напрямі позашкільної освіти, яке реалізовується в нашому Центрі педагогами еколого-натуралістичного підрозділу – це, все ж таки, інтеграція любові до України з турботою про природу через краєзнавство, екологічні акції, екскурсії, дослідження місцевих біоресурсів та формування національної свідомості та громадянської позиції через природоохоронну діяльність, що допомагає виховати відповідального громадянина. Принципи виховання реалізуються через вже знайомі форми - гуртки, експедиції та інтегровані форми роботи - проєкти, де діти вивчають рідний край, його природу, історію та культуру, усвідомлюючи свою роль у збереженні української спадщини. Так через ознайомлення з народними традиціями, пов'язаними з природою (свята, звичаї), виховуємо повагу до національних цінностей.

Національно-патріотичне виховання сьогодні не просто напрям педагогіки, а і фундамент державної безпеки України. В умовах повномасштабної агресії та певних загроз головною метою виховання є формування свідомого громадянина-патріота, який володіє активною громадянською позицією, здатний захищати суверенітет і територіальну цілісність держави, цінувати національну гідність та культурну спадщину.

Реалізація принципів національно-патріотичного виховання в науково-технічному підрозділі Одеського обласного гуманітарного центру позашкільної освіти та виховання трансформується через концепцію технологічного патріотизму, а саме:

Інженерно технічний блок, це блок в якому виховання молоді фокусується на розробці протопитів військової техніки та систем радіоелектронного керування. Під час занять в гуртках автомоделювання, радіоелектронного конструювання, робототехніки та початкового технічного моделювання керівники дають можливість вихованцям сформувати розуміння важливості оборонно-промислового комплексу.

Художньо-естетичний та етнографічний блок. Діяльність педагогів Центру в рамках даного блоку спрямована на безпосереднє ознайомлення вихованців з українськими етнографічними традиціями, декоративно-ужитковим та фольклорним мистецтвами. Робота з тканиною, вовною, папером, природними та підручними матеріалами формують практичні навички та творчі здібності дітей та молоді та водночас забезпечують емоційне та інтелектуальне занурення в національну культуру. Фольклорне мистецтво – народні пісні, звичаї та обряди формують національну свідомість і допомагають глибше усвідомити культурні традиції та символіку виробів. Дані аспекти вдало реалізується в гуртках за напрямом: моделювання іграшок-сувенірів, виготовлення сувенірів, валяння вовни, паперопластика, фольклорне та вокальне мистецтво.

Блок візуального мистецтва поєднує традиційні техніки образотворчого мистецтва з сучасними цифровими технологіями, що дозволяє вихованцям розвивати художнє мислення та творчі навички в актуальному культурному контексті. Окреслений аспект вдало реалізується в таких гуртках, як основи комп'ютерної графіки, образотворче мистецтво.

Впроваджуючи патріотичну тематику наскрізно, від щоденних гуртових занять та лекцій-бесід до обласних масових заходів, Одеському обласному гуманітарному центрі позашкільної освіти та виховання вдається не лише компенсувати освітні та виховні втрати сьогодення, а й розширювати україномовний та культурний простір. Послідовна робота Центру доводить, що утвердження української національної та громадянської ідентичності закладається через усвідомлення власної історії, шанування мови та активної участь молоді у долі своєї країни.

Іванна МЕЛЬНИК, здобувачка вищої освіти 1 курсу спеціальності D3 Менеджмент, Міжнародний університет (Одеса, Україна)

МОЛОДЬ ЯК СИЛА ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Я ще не прожила багато років, але вже встигла зрозуміти одну важливу річ: майбутнє країни залежить не тільки від тих, хто сьогодні керує нею. Воно залежить від кожного з нас. Особливо від молоді, яка вже зараз повинна думати про те, якою буде Україна завтра.

Україна переживає надзвичайно складний період. Війна змінила життя кожного українця. Хтось був змушений залишити свій дім, хтось втратив близьких, хтось продовжує жити під звуками повітряних тривог. Але попри все це українці продовжують працювати, навчатися, допомагати одне одному та боротися за своє майбутнє. Я вважаю, що для відбудови України повинні долучатися абсолютно всі. Не можна думати, що відбудова — це завдання лише держави, великих компаній чи окремих людей. Україна — це ми. І кожен наш вчинок має значення.

Хтось допомагає волонтерам, хтось підтримує військових, хтось навчається, щоб у майбутньому стати хорошим спеціалістом, а хтось створює власну справу та дає робочі місця іншим людям. Навіть маленькі дії можуть ставати частиною великої справи. Особливо важливою для України сьогодні є активна молодь. Саме молоді люди будуть жити в тій Україні, яку ми почнемо будувати вже зараз. Ми будемо працювати, створювати нові компанії, розвивати технології, навчати дітей, займатися наукою, культурою та управлінням державою.

Тому я вважаю, що молодь не повинна залишатися осторонь. Нам потрібно не тільки говорити про майбутнє України, а й поступово створювати його власними руками. Сучасна українська молодь має бути освіченою, активною та відкритою до світу. Ми повинні знати історію своєї країни, пам'ятати тих, хто захищав і захищає Україну, поважати нашу культуру та мову. Але водночас ми не повинні закриватися від інших країн.

Україні важливо розвивати співпрацю з іншими державами. Міжнародне партнерство дає можливість обмінюватися досвідом, знаннями, технологіями та новими ідеями. Ми можемо вчитися в інших країн, але водночас маємо показувати світу і власні досягнення.

Мені здається, що розвиток держав завжди пов'язаний із тим, наскільки вони готові вчитися одне в одного. Кожна країна має свій досвід, свої помилки та свої успішні рішення. Якщо ми будемо спілкуватися, співпрацювати та обмінюватися знаннями, Україна зможе використовувати найкраще з міжнародного досвіду, але при цьому залишатися собою.

Я як студентка хочу бути частиною цього процесу. Зараз мій внесок може здаватися маленьким. Я тільки починаю навчання, отримую нові знання та думаю про своє майбутнє. Але я вірю, що саме з таких маленьких кроків і починаються великі зміни.

Мені хочеться жити в Україні, у якій молоді люди не бояться будувати плани. У якій можна навчатися, працювати, створювати сім'ю, відкривати власну справу та бути впевненим у завтрашньому дні. У якій люди не просто мріють про краще життя, а мають можливість його створювати.

Я хочу, щоб після перемоги ми не просто відбудували зруйновані будинки. Я хочу, щоб ми відбудували країну, якою будемо пишатися. Сучасну, сильну, освічену та відкриту до світу.

І я щиро вірю, що це можливо!!!

Ми часто називаємо українців незламним народом. Але незламність — це не просто красиве слово. Це те, що ми показуємо своїми діями щодня. Ми продовжуємо жити, навчатися, працювати, допомагати та мріяти навіть тоді, коли це дуже важко. Україна обов'язково буде відновлюватися. І я хочу, щоб у цьому процесі була присутня молодь. Не десь далеко, не колись у майбутньому, а вже зараз. Бо Україна — це не тільки територія чи держава на карті. Україна — це люди. Це наші родини, друзі, міста, села, наша мова, культура, пам'ять і наше спільне майбутнє. І якщо кожен із нас зробить хоча б маленький крок для своєї країни, разом ми зможемо зробити дуже багато.

Я вірю в Україну. І я хочу не просто спостерігати за її майбутнім — я хочу бути частиною людей, які це майбутнє створюють.

Дар'я СПЕТІС, здобувачка вищої освіти (бакалаврського) рівня ОП «Готельно-ресторанна справа та кейтеринг» Одеський національний технологічний університет (Одеса, Україна)

Наталія КОВАЛЕНКО, к.т.н, доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу Одеський національний технологічний університет (Одеса, Україна)

РОЗВИТОК ОДЕЩИНИ ТА БАЧЕННЯ МАЙБУТНЬОГО УКРАЇНИ

Сьогодні розвиток регіонів України неможливо розглядати окремо від загального процесу відновлення держави. Повномасштабна війна змінила економічні умови, логістичні маршрути та пріоритети державної і регіональної політики. У цих умовах Одеська область займає особливе місце, оскільки має вихід до Чорного моря, значний портовий потенціал, розвинене сільське господарство, туристичні ресурси та безпосередню близькість до Європейського Союзу.

Ще до початку повномасштабної війни в Стратегії розвитку Одеської області на 2021-2027 роки Одеська обласна державна адміністрація визначала регіон як міжнародний логістичний, аграрний та туристично-культурний центр півдня України з сучасною інноваційною економікою. Серед основних напрямів розвитку області визначено підвищення конкурентоспроможності економіки, розвиток людського потенціалу, інфраструктури, туризму, транскордонного співробітництва та створення сприятливих умов для інвестицій [1].

Війна не скасувала ці напрями, але значно змінила їх зміст. Сьогодні розвиток Одещини повинен поєднувати економічне зростання, безпеку та відновлення. Одним із найбільш показових прикладів є функціонування портової галузі. За статистикою, наданою Одеською обласною державною адміністрацією та Адміністрацією морських портів України у 2025 році морські порти Одеської області обробили 82,2 млн тон вантажів. Із них 73,3 млн тон припало на порти «Великої Одеси», а саме на такі міста як Одесу, Чорноморськ та Південний, а 8,9 млн тон - на Дунайські порти Ізмаїл, Рені та Кілію. Ці показники демонструють, що Одещина залишається одним із ключових логістичних центрів України. Водночас важливо враховувати, що робота портів відбувається в умовах постійних безпекових ризиків [2,3].

На мою думку, у майбутньому завдання Одещини полягає не лише у збереженні роботи портів, а й у формуванні навколо них сучасної логістичної системи. Це означає розвиток залізничного та автомобільного сполучення, складської інфраструктури, цифрових технологій, мультимодальних перевезень та виробництва товарів із більшою доданою вартістю. Таким чином, область може поступово переходити від ролі переважно транзитного регіону до регіону, де логістика поєднується з виробництвом і переробкою.

Окреме місце в розвитку регіону займає туризм. Одеса та Одеська область мають значний культурний, історичний, гастрономічний і природний потенціал. Війна суттєво обмежила можливості туристичної галузі, однак робота в цьому напрямі продовжується. У 2025 році в межах промоційної кампанії Одещини було створено понад 160 одиниць фото- та відеоконтенту, а загальне охоплення в соціальних мережах перевищило 5 млн переглядів. Також розвиваються гастрономічні, культурні та етнічні маршрути [4].

У перспективі туризм Одещини може стати важливим інструментом не тільки економічного відновлення, а й формування міжнародного іміджу України. Важливо розвивати не лише традиційний морський відпочинок, а й культурний, гастрономічний, винний, екологічний та історичний туризм.

Якщо говорити про майбутнє України загалом, то відновлення країни буде одним із найбільших економічних завдань найближчих десятиліть. Згідно з п'ятою спільною оцінкою потреб України у відновленні та реконструкції (RDNA5), станом на 31 грудня 2025 року загальні потреби України у відновленні та реконструкції протягом наступних десяти

років оцінюються майже у 588 млрд доларів США [5]. Ця оцінка демонструє масштаб завдань, які стоятимуть перед державою та регіонами.

Світовий банк також наголошує на необхідності залучення приватних інвестицій, розвитку підприємництва та створення умов для економічного зростання України. Важливу роль у цьому процесі відіграватимуть реформи, європейська інтеграція та розвиток приватного сектору [6].

Тому відновлення України, на мій погляд, не повинно обмежуватися лише відбудовою зруйнованого. Цей процес варто використати для модернізації економіки, розвитку цифрових технологій, сучасної енергетики, логістики, переробної промисловості та інноваційних підприємств.

Особливе значення матиме людський капітал. Майбутнє України залежить не лише від відновлення будівель і доріг, а й від можливостей людей навчатися, працювати, створювати бізнес та реалізовувати власні ідеї.

У цьому контексті Одещина має значний потенціал. Порти можуть забезпечувати міжнародну торгівлю, аграрний сектор – продовольчу безпеку та експорт, а туризм і культура – формувати позитивний імідж регіону. Важливо, щоб ці напрями не існували окремо, а доповнювали один одного.

Підсумовуючи, розвиток Одещини є прикладом бачення України майбутнього – із сучасною економікою, сильними регіонами, підприємництвом та міжнародною співпрацею. Ключовими напрямами для області можуть стати логістика, промисловість, аграрна переробка, туризм, інвестиції та європейська інтеграція. Головним результатом відновлення має стати не повернення до довоєнного стану, а створення кращих умов для подальшого розвитку.

Література:

1. Одеська обласна державна адміністрація. Стратегія розвитку Одеської області на 2021–2027 роки. URL: https://oda.od.gov.ua/ua/strategiya-rozvytku-odeskoyi-oblasti-na-2021-2027-roky (дата звернення: 18.09.2026).

2. Одеська обласна державна адміністрація. Паспорт Одеської області за 2025 рік. Одеса, 2026. URL: https://oda.od.gov.ua/strapi/uploads/Pasport_Odeskoyi_oblasti_za_2025_rik_2e23b72d0e.pdf (дата звернення: 18.09.2026).

3. Адміністрація морських портів України. Морські порти України у 2025 році виконали план перевалки більш ніж на 95% попри безпрецедентний безпековий тиск. 2026. URL: https://www.uspa.gov.ua/news/morski-porty-ukrayiny-u-2025-roczi-vykonaly-plan-perevalky-bilsh-nizh-na-95-popry-bezpreczedentnyj-bezpekovyj-tysk (дата звернення: 18.09.2026).

4. Одеська обласна державна адміністрація. Туризм Одещини сьогодні - це робота в умовах обмежень і ризиків, але також простір для руху, зустрічей і сенсів. 11 січня 2026 р. URL: https://oda.od.gov.ua/ua/news/turizm-odeshhini-sogodni-cze-robota-v-umovah-obmezhen-i-rizikiv-ale-takozh-prostir-dlya-ruhu-zustrichej-i-sensiv?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 18.09.2026).

5. World Bank; Government of Ukraine; European Commission; United Nations. Ukraine Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5): February 2022 – December 2025. 2026. URL: https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022026094036395/pdf/P514499-22f93f3a-4278-42bc-b907-db9553d12069.pdf (дата звернення: 18.09.2026).

6. World Bank. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. 23 February 2026. URL: https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2026/02/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 18.09.2026).

Діана ЦВЄТКОВА, здобувачка вищої освіти спеціальності 181 «Харчові технології», Міжнародний університет (Одеса, Україна)

УКРАЇНА, ЯКУ МИ БУДУЄМО: МОЛОДЬ ЯК ПОКОЛІННЯ ТВОРЦІВ ЗМІН

Україна переживає період, який значною мірою визначить її подальший розвиток. Війна, економічні труднощі, демографічні зміни та необхідність відновлення країни ставлять перед суспільством багато нових завдань. Особливе місце серед них займає молодь, адже саме молоді люди вже сьогодні навчаються, працюють, волонтерять, створюють власні проєкти та беруть участь у житті своїх громад.

Молодь не можна розглядати лише як майбутнє України. Вона вже є активною частиною суспільства. Волонтерство, студентське самоврядування, благодійні ініціативи, допомога військовим і постраждалим, участь у культурних та освітніх заходах є прикладами громадянської активності. Через такі дії формується розуміння особистої відповідальності за свою громаду і державу.

Державна молодіжна політика також приділяє значну увагу залученню молодих людей до суспільного життя. Національна молодіжна стратегія до 2030 року передбачає розвиток можливостей для самореалізації молоді, її участі у прийнятті рішень та суспільних процесах [1]. У 2026 році ці напрями доповнені Державною цільовою соціальною програмою «Молодь України: покоління стійкості — 2030», серед завдань якої є зміцнення приналежності молоді до українського суспільства, розвиток її стійкості та створення умов для самореалізації [2].

Розбудова України очима молоді може відбуватися у декількох основних напрямах.

Перший — якісна освіта. Україні потрібні фахівці, які зможуть працювати в різних сферах і розвивати економіку держави. Освіта має давати не тільки професійні знання, а й розвивати критичне мислення, цифрові навички, уміння працювати в команді та відповідально приймати рішення.

Другий — професійна реалізація та економічна самостійність. Після війни Україні знадобляться молоді спеціалісти в медицині, освіті, інженерії, ІТ, підприємництві, харчових технологіях та інших сферах. Важливо створювати умови, за яких молоді люди матимуть можливість знайти роботу, започаткувати власну справу та реалізувати свої ідеї в Україні.

Третій — громадянська активність. Участь у житті своєї громади починається з простих речей: волонтерства, благодійності, студентських ініціатив, допомоги іншим. Людина, яка бачить результат власних дій, краще усвідомлює свою роль у суспільстві. Саме з таких щоденних вчинків поступово формується громадянська ідентичність.

Ще одним важливим напрямом є збереження української національної ідентичності. Українська мова, культура, історична пам'ять і традиції повинні залишатися частиною сучасного життя. При цьому молодь може не тільки зберігати вже існуючі культурні надбання, а й створювати нові. Це проявляється у сучасній музиці, кіно, дизайні, мистецтві, цифрових проєктах, розвитку українського бізнесу та популяризації української культури у світі.

Окреме значення має інформаційна грамотність. Молодь щодня отримує велику кількість інформації із соціальних мереж та інших цифрових платформ. Уміння перевіряти факти, розпізнавати маніпуляції та не поширювати неправдиву інформацію також є проявом громадянської відповідальності.

Україна майбутнього — це не тільки відновлені міста, сучасні технології та нова інфраструктура. Це передусім суспільство, у якому люди відчувають відповідальність за свою країну та мають можливість впливати на її розвиток. Молодь може бути активним учасником цього процесу вже

зараз.

Позицію «хтось має побудувати кращу Україну» поступово потрібно змінювати на «я можу зробити свій внесок у її розвиток». Для одного це буде якісна професійна робота, для іншого — волонтерство, власний бізнес, участь у житті громади або популяризація української культури. Різні дії можуть мати спільний результат — сильнішу та більш відповідальну державу.

Молодь є не лише майбутнім України, а й частиною її сьогодення. Саме від можливостей, які матиме молоде покоління, його активності та готовності брати відповідальність залежить значна частина майбутнього країни. Розбудова України може стати для молоді не просто обов'язком, а можливістю створити державу, у якій хочеться навчатися, працювати, розвиватися і будувати власне життя.

Література:

1. Національна молодіжна стратегія до 2030 року : затверд. Указом Президента України від 12.03.2021 № 94/2021. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: https://www.president.gov.ua/documents/942021-37333 (дата звернення: 21.10.2026).

2. Державна цільова соціальна програма «Молодь України: покоління стійкості — 2030» : затверд. постановою Кабінету Міністрів України від 30.07.2024 № 864. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/864-2024-п (дата звернення: 21.10.2026).

Аріна ЧАЙКОВСЬКА, здобувачка вищої освіти 1 курсу спеціальності D3 Менеджмент, Міжнародний університет (Одеса, Україна)

ЯК МОЛОДЬ БАЧИТЬ РОЗБУДОВУ УКРАЇНИ

Сучасна Україна знаходиться в такому періоді, де поняття «розбудови держави» означає багато для молодого покоління. Відновлення країни не закінчується на ремонті зруйнованих будинків, доріг чи підприємств. Це про створення держави, в якій присутнє бажання жити, вчитися, працювати, займатися власною справою і будувати майбутнє. Економічний розвиток напряму пов'язаний із формуванням національної та громадянської ідентичності. Молодь сприймає себе не як пасивного отримувача рішень держави, а як активного учасника процесу, від якого залежить майбутнє.

Державна політика вказує на важливість відновлення України для молоді. Національна молодіжна стратегія до 2030 року вказує на розвиток і самореалізацію молоді, ініціативність та участь у суспільному житті є важливими умовами майбутнього країни [1]. У 2026 році була затверджена державна програма «Молодь України: покоління стійкості – 2030», метою даної програми є розвиток молоді як важливої складової людського капіталу України та посилення її участі в суспільному житті. Таким чином, молодіжна політика відходить від сприйняття молоді виключно як окремої соціальної групи до розуміння, що вона є одним із ключових ресурсів розвитку держави [2].

Модель повинна ґрунтуватися на технологіях, підприємництві, цифровізації та інноваціях. Україна має можливість розвивати сфери, у яких уже є сильний людський потенціал: IT, кібербезпеку, інженерну справу, оборонні технології, агротехнології, енергетику, креативні індустрії та цифрові послуги. Наступним важливим напрямом є підтримка малого та середнього бізнесу. Часто молоді люди мають ідеї, але не володіють достатнім капіталом, досвідом або доступом до консультацій. Тому держава і місцеві громади можуть створювати програми мікрогрантів, бізнес-інкубаторів, освітні програми з теми підприємництва та механізмів відкриття власної справи.

Ще одне місце займає відновлення регіонів. Молодь хоче бачити українські міста не просто відновленими, а комфортними, безпечними та сучасними. Що означає розвиток громадського транспорту, доступного житла, зелених зон і наявність спортивної та культурної інфраструктури. При цьому молодь повинна мати можливість безпосередньо впливати на рішення місцевої влади. Молодіжні ради, громадські бюджети, волонтерські ініціативи, студентське самоврядування можуть стати практичними інструментами громадянської активності. Участь у даних процесах формує відповідальність за своє місто і також зміцнює громадянську ідентичність.

Економічний розвиток іде разом із культурним відновленням. Українська культура для молоді не закінчується на збереженні традицій, але це і можливість сучасно розповідати про Україну світу. Підтримка українського кіно, музики, дизайну, моди, книговидання, музейної справи та інших креативних індустрій може одночасно давати як культурний, так і економічний ефект. Креативна економіка дає робочі місця, створює позитивний образ держави та допомагає популяризувати українську мову, історію і сучасні цінності України. Та молодь, яка створює контент українською мовою, розвиває власну справу в Україні або тим чи іншим шляхом представляє Україну на міжнародному рівні, безпосередньо бере участь у культурній дипломатії.

Також важливою складовою майбутнього України є повернення та залучення української молоді, яка через війну опинилася за кордоном. Україна повинна дати реальні можливості:

безпечне середовище, якісну освіту, конкурентні зарплати, житло, перспективи професійного розвитку та зрозумілі правила ведення бізнесу. Також молодь, яка навчається або працює за кордоном, може залишатися частиною українського суспільства через культурні проєкти, волонтерство та інвестиції.

Одним із головних питань є довіра. Молодь навряд чи буде активно вкладати свої сили в розвиток держави, якщо вона не бачить прозорих правил, правосуддя та відповідального використання державних коштів. Тому економічне відновлення має йти разом із боротьбою з корупцією, розвитком відкритих даних, цифрових державних сервісів і чесної конкуренції.

Таким чином, молодь може бачити розвиток України як мікс економічного відновлення, культурної стійкості та активного громадянства. Майбутня Україна, на думку молодого покоління, повинна вміщати в себе технології, бути європейською і конкурентоспроможною та відкритою світу. Розвиток України не закінчується на міжнародній допомозі чи державних програмах, важливо, наскільки самі громадяни готові створювати нові проєкти, працювати, вчитися, займатися волонтерством і брати участь у житті своїх громад. Молодь – це не тільки майбутнє України, а один із ключових параметрів відновлення вже сьогодні. Саме тому інвестиції в її освіту, підприємницькі здібності, культуру та громадянську активність є головною інвестицією в майбутнє України.

Література:

1. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року : Указ Президента України від 12.03.2021 № 94/2021. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021

2. Про затвердження Державної цільової соціальної програми «Молодь України: покоління стійкості – 2030» : постанова Кабінету Міністрів України від 02.01.2026 № 20. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20-2026-%D0%BF

СПІЛЬНА СПРАВА ЗАРАДИ УКРАЇНИ: ВДЯЧНІСТЬ ЗА ПАРТНЕРСТВО, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА МАЙБУТНЄ

(за результатами проведення І щорічної обласної молодіжної конференції «Одещина українська: молодь, ідентичність, майбутнє»)

ВІД ІДЕЇ ДО СПІЛЬНОГО ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ДІАЛОГУ

І обласна молодіжна конференція «Одещина українська: молодь, ідентичність, майбутнє», присвячена 35-ій річниці незалежності України, стала результатом ініціативи Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації, спрямованої на започаткування щорічного регіонального заходу як дієвого інструменту реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, консолідації суспільства навколо українських державотворчих цінностей і залучення молодого покоління до усвідомленої участі в процесах розбудови Української держави.

В основу цієї ініціативи покладено розуміння того, що утвердження української національної та громадянської ідентичності є одним із визначальних напрямів державної політики, реалізація якого потребує системної, послідовної та міжсекторальної взаємодії. Це спільна відповідальність органів державної влади й органів місцевого самоврядування, закладів освіти та культури, наукових установ, молодіжних інституцій, інститутів громадянського суспільства й кожного, хто своєю професійною та громадянською діяльністю долучається до збереження історичної пам'яті, утвердження державної мови, розвитку української культури, формування національної свідомості, патріотизму, громадянської стійкості та відповідальності за майбутнє країни.

У цьому контексті особливе значення має взаємозв'язок державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності з державною молодіжною політикою. Молодь є не лише важливою цільовою аудиторією відповідних державних ініціатив, а й повноправним учасником суспільних і державотворчих процесів, носієм національних цінностей, потенціалом розвитку країни та поколінням, від якого значною мірою залежить її майбутнє. Тому принципово важливо створювати умови для формування національно свідомої, громадянськи активної, відповідальної та спроможної до дії молоді, забезпечувати її залучення до реалізації державної політики, підтримувати молодіжне лідерство, ініціативність, волонтерство, громадянську участь і суспільно корисну діяльність.

Ініціюючи проведення конференції на щорічній основі, Департамент освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації заклав підґрунтя для формування постійного регіонального міжсекторального майданчика, покликаного об'єднувати представників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, освітньої та наукової спільноти, закладів культури, молодіжних консультативно-дорадчих органів, суб'єктів молодіжної інфраструктури та інститутів громадянського суспільства задля спільного напрацювання підходів, обміну досвідом, поширення успішних практик і посилення результативності державної політики у відповідних сферах.

Принциповою складовою задуму стало забезпечення широкого територіального

представництва та залучення молоді з усіх районів Одеської області, різних територіальних громад, молодіжних середовищ і суспільних груп, а також представників української молоді, які нині перебувають за кордоном. Такий підхід дав змогу розширити простір спільного діалогу, об'єднавши молодих людей, незалежно від місця їхнього проживання, навколо України, її незалежності, державності та майбутнього.

Адже утвердження української національної та громадянської ідентичності не може бути локальним чи вузькопрофільним завданням. Це загальнонаціональний процес, який має охоплювати всі території, покоління та суспільні середовища, зберігати єдність українців в Україні й за її межами та формувати спільний ціннісний простір української державності.

Конференція стала простором змістовного діалогу, у якому молодь мала можливість не лише ознайомитися з позиціями представників державних інституцій, науковців, експертів і практиків, а й самостійно формулювати власне бачення, представляти авторські напрацювання, порушувати суспільно значущі питання та долучатися до осмислення історичного шляху України, боротьби за незалежність, ціни свободи, ролі державної мови, національної пам'яті, української культури, суспільної єдності, громадянської відповідальності, перемоги й повоєнної відбудови держави.

Особливого значення заходу надало поєднання державницького, наукового, освітнього, культурного, громадянського та молодіжного вимірів. Такий підхід дав змогу розглянути утвердження української національної та громадянської ідентичності не як окремий тематичний напрям чи сукупність виховних заходів, а як системний процес, що охоплює збереження й популяризацію української історії та культурної спадщини, розвиток державної мови, формування національної свідомості, зміцнення громадянської єдності, поваги до державних символів, усвідомлення спільної відповідальності за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України.

Саме тому започаткована Департаментом освіти і науки ініціатива має значення, що виходить за межі проведення одного заходу. Її продовження на щорічній основі покликане забезпечити наступність і сталість регіонального діалогу, розширення партнерства, залучення нових авторів та учасників, поширення змістовних практик, посилення міжсекторальної взаємодії та формування дієвих механізмів участі молоді у реалізації державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності й розвитку молодіжної політики в Одеській області.

Адже утвердження української ідентичності – це не лише збереження національної спадщини та передача цінностей наступним поколінням. Це формування спільного ціннісного фундаменту держави, зміцнення її суспільної стійкості, консолідація українського народу та виховання покоління, здатного зберігати, захищати й розбудовувати незалежну Україну.

ЦЕ ВИДАННЯ – ГОЛОС ОДЕЩИНИ ПРО УКРАЇНУ

Представлене видання є змістовним продовженням конференції та результатом спільної інтелектуальної, творчої й громадянської роботи її учасників, партнерів, авторів та експертів.

До нього увійшли матеріали Міністерства молоді та спорту України, Уповноваженого із захисту державної мови, Державної установи «Всеукраїнський молодіжний центр», структурних підрозділів Одеської обласної державної (військової) адміністрації, які реалізують державну політику у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, а також авторські напрацювання представників наукової й освітньої спільноти, молодіжних консультативно-дорадчих органів, громадських

інституцій, учнівської молоді усіх небайдужих.

Особливу цінність видання становить різноманітність авторських голосів, професійного досвіду, життєвих позицій і поколіннєвих поглядів. Поруч із матеріалами державних інституцій та науковців представлені думки й творчі напрацювання молодих дослідників, громадських діячів, представників молодіжного середовища та школярів.

Це видання – не просто зібрання тез і творчих матеріалів. Це спільний авторський майданчик, на якому кожен мав можливість висловити власне розуміння українства, осмислити шлях становлення Української держави, поділитися баченням її майбутнього, висловити переконання щодо перемоги, відбудови та збереження національних цінностей.

У кожному матеріалі – свій ракурс, своя аргументація, свій досвід і своя емоція. Але всі вони об'єднані спільною ціннісною основою: Україна є незалежною, суверенною державою, а її майбутнє залежить від національної свідомості, громадянської зрілості, відповідальності та діяльної позиції кожного покоління.

Особливого символізму виданню надає присвята 35-й річниці незалежності України. Тридцять п'ять років української державності – це історія відновлення незалежності, становлення національних інституцій, утвердження власного шляху, боротьби за свободу та незламного прагнення українського народу бути господарем на своїй землі. Сьогодні ця історія продовжується у боротьбі Захисників і Захисниць України, у щоденній праці та громадянській відповідальності людей, у волонтерстві, наукових пошуках і суспільних ініціативах.

Особливе місце в цій історії належить молоді. Вона не просто спостерігає за долею країни чи готується до майбутнього – вона творить його вже сьогодні. Молоді українці та українки стають на захист держави у лавах Сил оборони, допомагають фронту й цивільному населенню, волонтерять, працюють у медичних закладах, рятувальних службах і правоохоронних органах, навчають і навчаються, проводять дослідження, започатковують громадянські ініціативи, підтримують громади та долучаються до відновлення країни. У різних сферах і на різних рівнях вони щодня доводять, що відповідальність за Україну не має вікових обмежень, а активна громадянська позиція є невід'ємною складовою сучасного українського державотворення.

Важливо, що це видання об'єднало не лише тих, хто має професійний обов'язок працювати з питаннями української національної та громадянської ідентичності, а й людей різного віку, професій і життєвого досвіду, для яких Україна є особистою цінністю, усвідомленим вибором і справою життя. Їхні думки, досвід, переконання та ініціативи засвідчують: українська ідентичність формується не лише через знання про минуле, а й через особисту участь у житті країни, готовність діяти, брати відповідальність і разом визначати її майбутнє.

Це видання стало підтвердженням небайдужості. Небайдужості до історії України, її сьогодення, державної мови, національної пам'яті, долі молодого покоління та майбутнього української державності.

Це голос різних поколінь, професій і суспільних середовищ, об'єднаних спільною відповідальністю за Україну.

ПАРТНЕРСТВО, ЩО ПОСИЛЮЄ ДЕРЖАВНИЦЬКУ СПРАВУ

Започаткування та проведення конференції, підготовка цього видання стали можливими завдяки партнерству, професійній взаємодії та підтримці інституцій, які поділяють важливість системної роботи з молоддю, утвердження української національної та громадянської ідентичності й розвитку українського державотворчого потенціалу.

Департамент освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації висловлює щиру вдячність Міністерству молоді та спорту України та особисто Міністру Матвію БІДНОМУ за підтримку регіональних молодіжних ініціатив, особисту участь у конференції, послідовну увагу до питань реалізації державної молодіжної політики та державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. Особливо цінуємо сприяння Міністерства розбудові системної роботи за цими напрямами, консолідації зусиль державних інституцій, органів місцевого самоврядування, молодіжного середовища та громадянського суспільства задля формування свідомого, відповідального й активного покоління, відданого Україні.

Особлива вдячність Уповноваженому із захисту державної мови Олені ІВАНОВСЬКІЙ за особисту участь у конференції, підтримку ініціатив, спрямованих на утвердження державної мови як важливого чинника національної єдності, та увагу до формування мовної стійкості й громадянської відповідальності молодого покоління.

Щиро дякуємо Державній установі «Всеукраїнський молодіжний центр», особисто директору Денису МІНІНУ та заступнику директора Ярославу ОГОНЕСЯНУ за партнерство, професійну підтримку, участь у змістовному наповненні конференції, представлення навчальних програм у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності й сприяння розвитку регіональної молодіжної інфраструктури.

Висловлюємо вдячність керівництву та представникам структурних підрозділів Одеської обласної державної (військової) адміністрації, районних державних (військових) адміністрацій, органів місцевого самоврядування, закладів освіти і культури, наукових установ, молодіжних рад, громадських організацій та інституцій громадянського суспільства за конструктивну взаємодію, експертну участь і підтримку ініціативи.

Окремо відзначаємо внесок доповідачів ключової доповіді «35 років Незалежності України: шлях держави, що виборола право бути собою» - Сергія ЛЕВЧЕНКА, кандидата наук з державного управління, викладача Міжнародного університету, члена Ради молодих вчених при Одеській обласній державній адміністрації; Ангеліни ДОКУС, кандидатки географічних наук, голови Молодіжної ради при Одеській обласній державній (військовій) адміністрації; Ірини МОНАСТИРУК, голови Молодіжного конгресу Одещини, голови Палати регіональних молодіжних конгресів Конгресу місцевих та регіональних влад при Президентові України; Івана ДІБРОВИ, представника військової молоді, голови Ветеранського корпусу Морської піхоти.

Поєднання наукового осмислення історичного шляху української державності, досвіду молодіжних консультативно-дорадчих органів, громадянського лідерства та безпосереднього представництва військової спільноти надало ключовій доповіді змістовної глибини, суспільної ваги й виразного державницького звучання.

Щиру вдячність висловлюємо модераторам панельних дискусій:

Анні НЕРУШ – представнику Уповноваженого із захисту державної мови, члену Координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності при Одеській обласній державній адміністрації, волонтеру;

Олександрі КІРІЦЕВІЙ – лікарю-педіатру (інтерну) в КНП «Дитяча міська клінічна лікарня № 3» Одеської міської ради, психологу-тренеру ГО «Потрібні ТУТ», заступниці голови Молодіжної ради Маріуполя, молодіжному працівнику України.

Завдяки їхній професійній модерації відбувся змістовний діалог навколо питань української ідентичності, мови, єдності, історичної пам’яті, служіння, відповідальності та незламності молодого покоління.

Окрема подяка членам організаційного комітету, редакційної колегії та експертної групи за особисту залученість, професійну компетентність, відповідальність і внесок у

підготовку, проведення та належне змістове представлення результатів конференції.

Організаційний комітет забезпечив координацію підготовки й проведення конференції, взаємодію з партнерами, учасниками та залученими інституціями, організаційний, методичний та інформаційний супровід заходу.

Редакційна колегія забезпечила технічне опрацювання авторських матеріалів, дотримання єдиних вимог до їх оформлення, підготовку макета видання, розроблення дизайну обкладинки та цілісне представлення авторських напрацювань у збірнику.

Експертна група, сформована з представників Координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності при Одеській обласній державній адміністрації, кандидатури яких були рекомендовані до її складу рішенням Координаційної ради, здійснила фахове опрацювання змісту авторських матеріалів, оцінивши їх тематичну відповідність, змістову обґрунтованість, актуальність і суспільну значущість.

Вдячні кожному автору, доповідачу, експерту, організатору й партнеру, хто долучився до цієї спільної справи. Кожен внесок – незалежно від професійного статусу чи віку автора – став частиною спільного результату.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ
з підготовки та проведення І обласної молодіжної конференції «Одещина українська: молодь, ідентичність, майбутнє», присвяченої 35-ій річниці незалежності України

Голова організаційного комітету

Олександр ЛОНЧАК – доктор філософії з освітніх та педагогічних наук, директор Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації.

Заступник голови організаційного комітету

Наталія ПРИВАЛОВА – кандидат наук з державного управління, доцент, головний спеціаліст сектору позашкільної освіти, виховної роботи та молодіжної політики управління освіти та молодіжної політики Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації, секретар Координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності при Одеській обласній державній адміністрації.

Секретар організаційного комітету

Наталія ЛИСЮК – головний спеціаліст відділу дошкільної та загальної середньої освіти управління освіти та молодіжної політики Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації.

Члени організаційного комітету

- **Анастасія АРТЕМЕНКО** – начальник відділу інформаційних технологій та з питань доступу до публічної інформації виконавчого комітету Чорноморської міської ради Одеського району Одеської області;
- **Ангеліна ДОКУС** – голова молодіжної ради при Одеській обласній державній (військовій) адміністрації, кандидат географічних наук;
- **Анна НЕРУШ** – представник Уповноваженого із захисту державної мови;
- **Вікторія КАРАНФІЛОВА** – начальник управління соціально-гуманітарного розвитку Одеської районної державної (військової) адміністрації Одеської області;
- **Євген ЧЕРНЕНКО** – начальник відділу молоді та спорту Чорноморської міської ради

Одеського району Одеської області;

- **Ірина МОНАСТИРУК** – голова Молодіжного конгресу Одещини, голова Палати регіональних молодіжних конгресів Конгресу місцевих та регіональних влад при Президентові України;
- **Олена ЛОБОДА** – начальник відділу з питань внутрішньої політики виконавчого комітету Чорноморської міської ради Одеського району Одеської області;
- **Роман ТЕЛІПОВ** – заступник Чорноморського міського голови Одеського району Одеської області;
- **Сергій ЛЕВЧЕНКО** – член Ради молодих вчених при Одеській обласній державній адміністрації, доктор філософії у галузі менеджменту;
- **Юлія КРІСТАНОВА** – начальник відділу культури Чорноморської міської ради Одеського району Одеської області.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голова редакційної колегії

Єлизавета КУЛІКОВА – доктор філософії з фінансів, банківської справи та страхування, викладач кафедри фінансового менеджменту та фондового ринку, заступник декана заочного факультету, голова Ради молодих вчених Одеського національного економічного університету, перший заступник голови Ради молодих вчених при Одеській обласній державній адміністрації.

Співголова редакційної колегії

Олександр ЛОНЧАК – доктор філософії з освітніх та педагогічних наук, директор Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації.

Заступник голови редакційної колегії

Наталія ПРИВАЛОВА – кандидат наук з державного управління, доцент, головний спеціаліст Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації.

Секретар редакційної колегії

Сергій ГУДКОВ – директор КУ «Одеський обласний центр патріотичного виховання та організації дозвілля дітей та молоді».

Члени редакційної колегії

- **Михайло ЛЕВЕНЕЦЬ** – голова центру з питань освіти та науки Молодіжної ради при Одеській обласній державній (військовій) адміністрації;
- **Сергій ЛЕВЧЕНКО** – доктор філософії в галузі менеджменту, викладач Міжнародного університету, член Ради молодих вчених при Одеській обласній державній адміністрації;
- **Юрій АБАЖЕР** – керівник PR-відділу Молодіжного конгресу Одещини, представник Болградської міської ради.

ЕКСПЕРТНА ГРУПА
з фахового опрацювання змісту авторських матеріалів

Голова експертної групи

Ярослава РІЗНИКОВА – заступник директора Департаменту культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одеської обласної державної адміністрації,

заслужений працівник культури України.

Секретар експертної групи

Наталія ПРИВАЛОВА – кандидат наук з державного управління, доцент, головний спеціаліст Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації.

Члени експертної групи

- **Анна НЕРУШ** – представник Уповноваженого із захисту державної мови.
- **Дмитро МАКОСІЙ** – директор Одеського обласного гуманітарного центру позашкільної освіти та виховання;
- **Сергій БРАТЧУК** – командир добровольчого формування «Одеса» Сил оборони України, підполковник, заслужений журналіст України;

УКРАЇНА – НАША СПІЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Започаткування щорічної обласної молодіжної конференції та підготовка цього видання – це внесок у формування середовища, де українська ідентичність не обмежується деклараціями, а набуває змісту через знання, переконання, особистий приклад, громадянську позицію та конкретні дії.

Ми переконані: молодь має бути не лише адресатом державної молодіжної політики, а її повноправним учасником, ініціатором змін і свідомим творцем майбутнього України.

Саме тому започаткована ініціатива покликана продовжуватися, розвиватися та ставати міцною традицією Одещини – традицією відкритого діалогу, спільного осмислення українського державотворення та консолідації навколо цінностей незалежності, свободи, гідності й відповідальності.

Бо Україна – це не лише наша спільна історія. Це наша спільна справа, наша відповідальність і наше майбутнє.

З вдячністю, повагою та визнанням внеску кожного,
хто долучився до цієї спільної справи,
Департамент освіти і науки
Одеської обласної державної адміністрації

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНІ СЛОВА....4

ОПИС

Наталія ПРИВАЛОВА
Одещина, яка творить українське сьогодення і майбутнє....13
Анна НЕРУШ
Панельна дискусія: «українська ідентичність без кордонів: мова, єдність, пам'ять і відповідальність»....17
Олександра КІРІЦЕВА
Панельна дискусія: «молодь, яка тримає україну: служіння, відповідальність, незламність»....19

Денис МІНІН
Утвердження української національної та громадянської ідентичності як стратегічний пріоритет державотворення: системні підходи державної установи «Всеукраїнський молодіжний центр»....21
Ярослав ОГОНЕСЯН
Інноваційні та практичні інструменти реалізації напрямів утвердження української національної та громадянської ідентичності: від цифровізації до імплементації....23

УКРАЇНСЬКА ІДЕНТИЧНІСТЬ - ОСНОВА НАШОГО СПІЛЬНОГО МАЙБУТНЬОГО

Таїса АБОЗІНА, Наталія ПРИВАЛОВА
Реалізація державної політики з утвердження української національної та громадянської ідентичності на Одещині: міжвідомча взаємодія та координація на всіх рівнях....26
Олена ОЛІЙНИК, Ярослава РІЗНИКОВА
Заклади культури Одещини у формуванні української національної та громадянської ідентичності молоді....32
Олександр ЛОНЧАК, Наталія ПРИВАЛОВА
Заклади освіти – простір формування української національної та громадянської ідентичності....39

АВТОРСЬКІ МАТЕРІАЛИ
ІДЕНТИЧНІСТЬ, ЄДНІСТЬ І НАЦІОНАЛЬНА СТІЙКІСТЬ

Дмитро АНДРУШКО
Молодь Одещини від початку повномасштабного вторгнення: аналіз та перспективи....48

Віталіна АТАНАСОВА
Від «я українець» до «я відповідальний за Україну»: трансформація громадянської ідентичності молоді....50
Станіслав БАРАННІКОВ
Ідентичність Одещини серед молоді України....52
Дмитро ГОНЧАРУК
Соціальні мережі як простір формування громадянської та національної ідентичності молоді....54
Сергій ГОРІЩАК, Ганна ЛЕСНІКОВА
Українська ідентичність у повсякденних практиках медичної спільноти: досвід compass....56
Юлія ЗАЇЧЕНКО
Нціональна ідентичність української молоді: виклики та шляхи її збереження....59
Володимир КАЙДАШ
Бути українцем у глобальному світі: як молодь формує ідентичність без відмови від відкритості....61
Єлизавета КУЛІКОВА
Ідентичність молодого українського науковця як чинник суспільної єдності в умовах війни....63
Світлана ЛАЗАРЕНКО
Вікова специфіка національної ідентичності: домінантні виміри та чинники їх актуалізації....65
Михайло ЛЕВЕНЕЦЬ
Маятник ідентичності: трансформація українських символів та міжпоколіннєвий діалог молоді в цифрову епоху....69
Сергій ЛЕВЧЕНКО
Роль молоді в розбудові незалежності України....72
Микита ПЯТОХА
Молодь Одещини в умовах війни....74
Марія СОРОКІНА
Молодь, яка об'єднує Україну: єдність, взаємопідтримка, відновлення....76
Іван ТОКАРЄВ
Як змінилася ідентичність молоді Одеси та Одещини з початком війни....78
Поліна ФІЛІПЕНКО
Українська ідентичність як основа національної стійкості: роль молоді у творенні майбутнього України....80

МОВА, КУЛЬТУРА ТА ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ

Ірина БУЧАЦЬКА
Історична пам'ять в умовах війни на теренах Одеської області....82
Олександр ЗОЗУЛЯ
Одещина як мультикультурний спадок ідентичності....84

Антоніна КРИЦЬКА
Мова як дім і ресурс.....86
Інна Мартинюк
Незламна молодь незламної Одещини.....88
Олександр МУЗИЧКО
Формування патріотизму у молоді у процесі викладання історії України.....89
Софія ОБРАЗЦОВА
Особливості функціонування української мови в суспільно-політичному просторі (на матеріалі книги Ю. Щербака «Україна: виклик і вибір»).....91
Лілліана ПРОКОПЕНКО
Мовна ідентичність майбутнього викладача-філолога: від рефлексії до методичного проєктування.....93
Алла РИБІНА
Економічний код нації крізь призму дня вишиванки формування громадянської та національної ідентичності молоді в закладах професійного освіти: від теорії до практики.....95

АКТИВНА ГРОМАДЯНСЬКА ПОЗИЦІЯ МОЛОДІ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ

Надія ДЕЦ, Анатолій БАСОВ
Роль студентського самоврядування в утвердженні української ідентичності молоді на прикладі Одеського національного технологічного університету.....97
Владислав ГРИЦЕНЮК
Правова свідомість молоді у сфері створення та використання мультимедійних творів як чинник європейської ідентичності.....99
Анастасія ГРИЩЕНКО
Як варто розбудувати Україну в економічному ключі.....102
Сергій ГУДКОВ
Національна свідомість у дії: залучення громади й молоді до підтримки сил оборони України (з досвіду роботи комунальної установи).....104
Мар'яна КАШКАНО, Маргарита БОРЗИКІНА
Модернізація гастрономічної спадщини України: популяризація локальних кулінарних традицій.....105
Валерія ЛУКІЯНЧУК
Молодіжні ініціативи як інструмент формування української ідентичності: досвід Ренійської громади.....107
Марія МАДАНІ
Інноваційні підходи молоді до вирішення регіональних екологічних проблем Одеського регіону.....109
Надія ПАСТУХ, Марина БРАЙКО
Соціально відповідальний маркетинг системи фітнесклубів як інструмент формування здорової, активної та громадянсько свідомої молоді (на прикладі системи фітнес-клубів STREKOZA FITNESS).....111

Єлізавета ТКАЧУК, Вікторія ЛУЦЬКОВА
Дослідження лідерського потенціалу студентів.....113
Катерина ФУРКОЛ, Єлизавета КУЛІКОВА
Одещина – це простір можливостей для молоді.....115
Таїсія ЧЕКАЛІНА
Математична грамотність як складова громадянської компетентності: від аналізу даних до усвідомлення державотворчих цінностей.....117

РОЗВИТОК, ОСВІТА Й МАЙБУТНЄ ОДЕЩИНИ ТА УКРАЇНИ

Еріка БІБЕР
Одещина очима молоді.....119
Святослав БУЧАЦЬКИЙ
Якою стала молодь Одещини: від початку незалежності до сьогодення.....122
Ірина ГРИНИК
Чорноморська флотилія юних моряків: позашкілля як простір утвердження української національної та громадянської ідентичності.....125
Ірина КАРАБІНЕНКО
Професійний шлях молодого спеціаліста Одещини: виклики, цінності та перспективи.....128
Дмитро МАКОСІЙ, Олена ДАВИДЕНКО
Підходи до національно-партріотичного виховання молоді в діяльності Одеського обласного гуманітарного центру позашкільної освіти та виховання: реалізація питань утвердження української національної та громадянської ідентичності в контексті сучасних викликів.....130
Іванна МЕЛЬНИК
Молодь як сила відновлення та розвитку України.....132
Дар'я СПЕТІС, Наталія КОВАЛЕНКО
Розвиток Одещини та бачення майбутнього України.....133
Діана ЦВЄТКОВА
Україна, яку ми будуємо: молодь як покоління творців змін.....135
Аріна ЧАЙКОВСЬКА
Як молодь бачить розбудову України.....137

СПІЛЬНА СПРАВА ЗАРАДИ УКРАЇНИ: ВДЯЧНІСТЬ ЗА ПАРТНЕРСТВО, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА МАЙБУТНЄ
(за результатами проведення І щорічної обласної молодіжної конференції «Одещина українська: молодь, ідентичність, майбутнє») 139

Збірник матеріалів

«ОДЕЩИНА УКРАЇНСЬКА: МОЛОДЬ, ІДЕНТИЧНІСТЬ, МАЙБУТНЄ»

Мовою оригіналу: українською

Відповідальність за зміст, достовірність, повноту й точність наведених у матеріалах відомостей, фактів, даних, цитат, висновків та авторських суджень, а також за дотримання вимог законодавства у сфері інтелектуальної власності та принципів академічної доброчесності несуть автори (автор) відповідних матеріалів.

Редакційна колегія не несе відповідальності за зміст і достовірність інформації, поданої авторами, та може не поділяти висловлених у матеріалах поглядів, оцінок, суджень або висновків.

Видання має інформаційний та просвітницький характер. Факт публікації матеріалу не означає його схвалення, підтвердження достовірності наведених у ньому відомостей чи підтримки редакційною колегією авторської позиції.

Департамент освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації
65012, м. Одеса, вул. Канатна, 83.